

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

**Vývoj a příčiny změn v zemědělském školství na
Královéměstecku**

Bc. Ludmila Kubálková

© 2015 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Ludmila Kubálková

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Vývoj a příčiny změn v zemědělském školství na Královéměstecku

Název anglicky

Development and causes of changes in agricultural education in Královéměstecko region

Cíle práce

Diplomová práce si stanoví dva cíle. Prvním cílem je klasifikace a sumarizace zemědělských studijních a učebních oborů od počátků zemědělského školství na Královéměstecku až po současnost. Druhým cílem pak je zjistit na základě dotazníku, jak se bývalí absolventi zemědělských oborů uplatnili v praxi, zda se věnují práci ve svém oboru a jak přínosné pro ně studium bylo. Výsledky dotazníku statisticky zpracované autorka uvede v závěru diplomové práce.

Metodika

První část práce se zaměří na studium dokumentů, kdy budou vybrána data, potřebná k analýze těchto oborů a k jejich vyhodnocení. Pro tuto část práce budou využity informace ze školních výročních zpráv, školní kroniky, údaje MŠMT, údaje ČSÚ, zákony a internetové portály. V druhé části autorka vytvoří dotazník, který předá k vyplnění vzorku absolventů.

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Klíčová slova

zemědělské školství, učební obory, studijní obory, združstevnění, privatizace, absolventi

Doporučené zdroje informací

Blažek J., Uhlíř D.: Teorie regionálního rozvoje. Praha: Karolinum, 2011.

Disman M: jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: Karolinum, 2002.

Předběžný termín obhajoby

2015/16 ZS – PEF

Vedoucí práce

RNDr. Petr Kment, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra humanitních věd

Elektronicky schváleno dne 12. 11. 2014

doc. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 13. 11. 2014

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 22. 11. 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci " Vývoj a příčiny změn v zemědělském školství na Královéměstecku" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

Ve Svídnicí dne 15. 10. 2015

Poděkování

Ráda bych poděkovala a vyslovila uznání všem, kteří mi pomáhali při vzniku této práce. Především RNDr. Petru Kmentovi, Ph.D., vedoucímu mé diplomové práce, za trpělivé vedení a praktické rady.

Vývoj a příčiny změn v zemědělském školství na Královéměstecku

Development and causes of changes in agricultural education in Královéměstecko region

Souhrn

Diplomová práce je zaměřena na vývoj zemědělského školství v Městci Králové. Zaměřuje se na zemědělství a zemědělské školství v Městci Králové a na příčiny změn, ke kterým zde docházelo.

Sleduje historii zemědělského učňovského školství zde, měnící se učební obory, názvy, počty absolventů v období od založení školy v roce 1943 až do současnosti.

Ukazuje souvislost mezi rozvojem a úpadkem zemědělského školství s vývojem zemědělství, kolektivizace, počty zaměstnaných v oblasti zemědělství. Připomíná změny ve školství i demografický vývoj.

V závěru praktické části se pak zjišťuje názory absolventů, jaký význam pro ně studium zemědělského oboru mělo a zda znalosti zde získané uplatnili v praxi. Obdobné otázky jsou pak kladeny pedagogickým pracovníkům, kteří na škole dlouhodobě působí. Názory na příčiny změn v zemědělském školství na Královéměstecku jsou vyhodnoceny a porovnány s předchozími předpoklady.

Řešení situace neustálého snižování počtu učňů v zemědělských oborech i v oborech ostatních není snadné. Není téměř možné bez změn v dalších oblastech (v zemědělství, školství, legislativě).

Klíčová slova: zemědělství, Královéměstecko, zemědělské školství, učební obory, studijní obory, združstevnění, privatizace, absolventi

Summary:

This dissertation is focused on development of agricultural education in Městec Králové.

It focuses on agriculture and agricultural education in Městec Králové as well as on the reasons of changes which happened here.

It follows the history of agricultural apprenticeship education here, changing of teaching branches, their titles, the numbers of graduates in a period from the school founding in 1943 as far as to the present. It shows a connection between the development as well as the decline of agricultural education with the development of agriculture, collectivization, the numbers of employed people in agricultural resort. It reminds the changes in education as well as demographical development.

In the end of the practical part the work is focused on opinions of graduates how it was important to study an agricultural branch for them and how they applied their getting knowledge in practice. The similar questions are presented to the pedagogical staff who has been working in the school for a long time. The options for reasons of changes in agricultural education in Městec Králové region are evaluated and compared with previous requirements.

The solution of situation of permanent decreasing of the numbers of students in agricultural branches as well as in other branches is not easy. The solving of this problem is not nearly possible without the changes in other areas (in agricultural resort, education resort, legislation).

Keywords: agriculture, Městec Králové region, agricultural education, teaching branches, study branches, cooperative proces, privatization, graduates

Obsah

1	Úvod	10
2	Cíl práce a metodika.....	11
3	Přehled řešené problematiky	13
3.1	Zemědělství	13
3.1.1	Zemědělství před první světovou válkou	13
3.1.2	Zemědělství v období mezi dvěma válkami	14
3.1.3	Válečné a poválečné období.....	16
3.2	Zemědělské školství	25
3.2.1	Počátky zemědělského školství na území Čech do roku 1918	25
3.2.2	Zemědělské školství od roku 1918 do 1939.....	30
3.2.3	Zemědělské školství v období 2. světové války.....	32
3.2.4	Poválečné období	33
3.3	Královéměstecko a jeho školství.....	40
3.3.1	Královéměstecko - historie.....	40
3.3.2	Současnost Městce Králové a Královéměstecka.....	42
3.3.3	Školství	43
4	PRAKTICKÁ ČÁST	49
4.1	Změny politické a majetkoprávní – zejména v 50. letech a po roce 1989	51

4. 1. 1	Poválečná situace.....	51
4.1.2	Postup kolektivizace.....	51
4.2	Změny ve školství po roce 1989	55
4.2.1	Odborné školství.....	56
4.2.2	Legislativní změny ve školství.....	58
4.2.3	Zemědělské školství – ekonomické změny.....	58
4.3	Změny v zemědělské škole v Městci Králové	60
4.3.1	Názvy školy - vývoj	60
4.3.2	Studijní a učební obory – vývoj	61
4.3.3	Vývoj počtu absolventů.....	62
4.4	Dotazníkové šetření	71
4.4.1	Dotazník pro absolventy školy.....	71
4.4.2	Dotazník pro pedagogy, dlouhodobě působící na SOŠ a SOU Městec Králové.....	76
5	Závěr	80
6	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	84
7	Seznam grafů	89
8	Seznam tabulek.....	90
9	Přílohy.....	91

1 Úvod

Zemědělství u nás bylo po celá staletí vždy důležitou složkou národního hospodářství. Jeho význam vzrostl především v druhé polovině devatenáctého století. Velké množství vlastníků zemědělské půdy i těch, kteří na ní pracovali, kterým dávala obživu, zpracovatelé zemědělských produktů – to byla mohutná síla, která výrazně ovlivňovala společenské i politické směřování země.

Zejména v posledních sedmdesáti letech pak prošlo zemědělství mnoha změnami, které zásadním způsobem ovlivnily jeho podobu. Politický vývoj, majetkoprávní vztahy k půdě, ale i vztah lidí k práci v zemědělství se v průběhu let výrazně měnil. To se projevilo i ve vývoji zemědělského školství, jehož historie sahá dávno před dobu vzniku samostatného Československa. Zemědělství, zemědělské školství a Královéměstecsko jsou v mé práci klíčovými pojmy.

Za téma své práce jsem zvolila právě problematiku zemědělského odborného, zejména učňovského školství, které je pevně spjata již desítky let se zemědělstvím daného regionu. Pod tlakem příznivých či nepříznivých vlivů docházelo k jeho změnám. Vliv na vývoj v této oblasti měly změny politické, společenský rozvoj, organizace školství, demografický vývoj i počet pracovních míst v zemědělství.

Změny, jimiž země a společnost procházela, stavěly školu v Městci Králové a její vedení před nová a nová rozhodnutí v souvislosti s učebními a studijními obory, jejich rozšiřováním či naopak jejich rušením, s přílivem či odlivem zájemců o studium. Vzhledem k závažnosti změn po roce 1989 zaměřím svou pozornost zejména na období od této změny do současnosti.

2 Cíl práce a metodika

Cílem diplomové práce je rekonstruovat proces historických proměn v oblasti zemědělství a zemědělského školství, zemědělského školství na Královéměstecku a zjistit vliv nejvýznamnějších faktorů na tento vývoj. Práce bude orientovaná nejen na historický vývoj, ale i na provázanost ukazatelů historických, demografických a statistických. Postihne změny v zemědělství a v zemědělském školství v období od vzniku zemědělského školství v Městci Králové dodnes.

V práci shromáždím, analyzuji a teoreticky zhodnotím údaje z různých písemných pramenů. Pozornost věnuji především školní kronice a školním výročním zprávám, statistickým údajům apod.

V první části diplomové práce chci přispět k obecnému pojetí vývoje zemědělství v průběhu dějin a v návaznosti na to v obecné rovině zmapovat zemědělské školství v Městci Králové. Popsat důvody jejího vzniku, změny, ke kterým v průběhu let docházelo v zaměření školy, vedení, v učebních a studijních oborech.

V části druhé, praktické, technikou studia dostupných dokumentů, z materiálů zemědělské školy v Městci Králové vyhledám informace o vývoji počtu absolventů i studijních oborů v jednotlivých letech. Z použité literatury, statistických materiálů a ročenek zjistím data související se školou v Městci Králové i s celou ČR. Využiji i srovnání s jiným, stejně zaměřeným učilištěm.

Posoudím, závažnost vlivu dění v oblasti ekonomické, politické, společenské i demografické na rozvoj či úpadek zemědělského školství. Zvláštní pozornost pak věnuji několika klíčovými událostem ve sledovaném období. Jedná se především o kolektivizaci vesnice v padesátých letech a dále pak o historický předěl, rok 1989 a po něm uskutečněnou transformaci a privatizaci zemědělství. Zhodnotím i význam změn v oblasti školství v tomto období a jejich vliv na situaci školy v Městci Králové.

Část práce je postavena na dotaznících, zadaných absolventům zemědělských oborů školy. Zjistím, jaký význam oni přikládají jednotlivým příčinám, vedoucím ke změnám v zemědělském školství i jak sami absolventi hodnotí úroveň svého vzdělání i kvalitu

výuky, využití jejich odbornosti v praxi. Obdobnými dotazníky pak zjistím názory pedagogů, kteří na škole dlouhodobě působí či působili. Dotazníky zpracuji a jejich výsledky vyhodnotím.

V závěru práce shrnu své poznatky a zhodnotím příčiny vývoje zemědělského školství na Královéměstecku, školy jako takové, současného stavu i její budoucnosti.

3 Přehled řešené problematiky

3.1 Zemědělství

3.1.1 Zemědělství před první světovou válkou

Vývoj zemědělství v Čechách v devatenáctém století poznamenaly živelné pohromy, nemoci a války. V této době také docházelo v dané oblasti lidské činnosti k zásadním změnám. Převážně ruční, fyzicky náročná práce a zaseté způsoby hospodaření se přizpůsobovaly technickému a technologickému pokroku. K výraznému rozvoji mechanizace v zemědělství pak dochází především v druhé polovině 19. století – k motorizaci a elektrifikaci. Důležitým momentem byl i přechod od trojpolního hospodaření ke střídavému osevu. Vedle plodin potravinářských se začínají prosazovat i plodiny technické, které dále zpracovává průmysl – obrovský význam má pěstování cukrové řepa a v návaznosti na to rozvoj cukrovarnictví u nás. To vše vyvolává potřebu vzdělávání pracovníka v zemědělství. Je nutné umožnit mu získat nové znalosti, dovednosti.

Vzmáhá se agrární kapitalismus - bohatí majitelé velkých statků se stávají majiteli či podílíky na nově vznikajícím zpracovatelském průmyslu. Venkov bohatne a stává se i významnou politickou silou v zemi.

Zemědělství na počátku dvacátého století je charakterizováno především obrovským technickým a technologickým pokrokem. Zvyšují se výnosy, dochází k výrazné úspoře lidské práce a času. Nastávají však i problémy s odbytem nadprodukce či konkurence v podobě levných produktů například z Ameriky.

Válka, která začala v roce 1914, s sebou přinesla hospodářskou krizi a odchod či ztrátu mnoha schopných a silných pracovníků. Ale i nové poznatky těch, kteří jako vojáci prošli celou Evropu, poznali tamní zemědělství i způsoby hospodaření a po návratu domů byli schopni tyto nové znalosti, zkušenosti a dovednosti v práci v zemědělství využít.¹

¹ BARANOVÁ M., KUBAČÁK A., Dějiny zemědělství v Čechách a na Moravě, Praha 2010, 430 s.

3.1.2 Zemědělství v období mezi dvěma válkami

Rok 1918 znamenal rozpad Rakousko-Uherska, vznik nové Československé republiky. Již od osmdesátých let devatenáctého století vznikaly na našem území zemědělské spolky, od roku 1897 fungovalo Sdružení českých zemědělců. To bylo přejmenováno v roce 1919 na Republikánskou stranu československého venkova, později, v roce 1920 pak na Republikánskou stranu zemědělského a malorolnického lidu. Silná agrární strana, podporovaná velkým množstvím k zemědělství prací či majetkem vázaných obyvatel využila své situace a pronikla do vlády. Pod vedením významného agrárního politika Antonína Švehly, dosahovala strana zemědělců skvělých volebních výsledků. Na vládě se účastnila v celém období první republiky.

V přístupu k zemědělské veřejnosti razila strana agrární působivé heslo: „Venkov jedna rodina“, čímž spoluvytvářela klamnou představu sounáležitosti malých a velkých, chudých a bohatých zemědělců.²

Nejpočetnější skupinou zemědělců byli v této době drobní, chudí rolníci, s malou výměrou polí, sužovaní často finančními problémy. Zvláštní skupinu pak tvořili kovorolníci a stavorolníci. Jak už název napovídá, základem jejich obživy byl sezonní výdělek v jiném zaměstnání, práce v zemědělství pro ně byla ale významným doplňkovým příjmem. Především na tyto drobné zemědělce pak dopadla tíživá krize roku 1928, která se stala celosvětovou. Následkem této krize byla likvidace mnoha malých hospodářství. Agrární strana iniciovala protikrizová opatření, která tehdejší vláda realizovala. Ta však měla význam pro velké sedláky a statkáře, drobným hospodářům ale mnoho užitku nepřinesla. A právě zde je možno vystopovat počátky příklonu malých zemědělců k levici, který se plně projevil v poválečných volbách.

Střední rolníci, hospodařící na malých rodinných farmách, měli v této době pozici o něco lepší. Ale ani oni neunikli předválečným problémům s odbytem, později, v poválečných letech je pak dusil systém dávek, příkazů a zákazů. Ani tato střední hospodářství, stejně jako hospodářství drobných rolníků, nebyla schopna uživit všechny členy početných rodin. Mnozí rodinní příslušníci pak odcházeli do města, hledat novou obživu.

² JECH, K., *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*, s 34.

Sedláci (na Slovensku gazdové) patřili k nejstabilnější, konkurence schopné části zemědělských podnikatelů. Nejčastěji se jednalo o hospodářství s rozlohou 15 – 50 ha s dobře vybudovaným hospodářským zázemím, s kvalitním strojovým vybavením (mlátičky, traktory, secí stroje) se stálými i sezonními zaměstnanci. I pro tyto sedláky, stejně jako pro menší hospodáře bylo vítanou novinkou vytváření strojních družstev (nejčastěji traktorových). Účastí v nich získali možnost využívat novou techniku bez obrovských finančních investic a případných nových půjček.

Důvody úspěchů zemědělců od druhé poloviny 19. století až do období 2. světové války na poli hospodářském je možno hledat i v otevření přístupu těchto lidí ke vzdělání. Většina z nich absolvovala alespoň zimní odborné kurzy, mnozí z nich pak získali vzdělání na odborných zemědělských školách. Pod vlivem nových informací, znalostí a dovedností se nebáli experimentovat v pěstitelství, šlechtitelství či zavádění nových postupů, techniky a technologií jak v rostlinné, tak i v živočišné výrobě, využívat nových poznatků ke svému prospěchu. O úspěšnosti zemědělství svědčí i jeho výkonnost v porovnání s dobou pozdější.

Základním ukazatelem vývoje zemědělství je hrubá zemědělská produkce (HZP), měřená ve stálých cenách. Pro ilustraci předkládám tabulku, která HZP porovnává v letech 1936, 1990 a 2010.

Tabulka č. 1: Hrubá zemědělská produkce (mil. Kč, stálé ceny roku 1989, ČSÚ)³

Rok	Celkem	Rostlinná produkce	Živočišná produkce
1936	80946	42501	38444
1990	106142	44416	61725
2010	68123	35053	33069

³ VELEBA, Jan. Historie a budoucnost českého zemědělství. *Národní listy*. [online]. [2015] [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: <http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/historie-a-budoucnost-ceskeho-zemedelstvi.html>

3.1.3 Válečné a poválečné období

Válečné období bylo pro zemědělský lid stejně obtížné, jako pro ostatní obyvatelstvo. Období zákazů, příkazů a omezení v oblasti rozdělování potravin přineslo mnohým hospodářům problémy v podobě pokut a jiných trestů. Na pozdější, poválečné období výrazně negativně působí loajalita vedení agrární strany k nacistickému režimu a jejich účast ve straně Národního souručenství.

Období po roce 1945 přineslo především pokles ekonomiky. Sedláci, schopní a majetní samostatní hospodáři byli v obcích přirozenou autoritou a tak i překážkou pro plány komunistů. Byla tedy nutná jejich likvidace. Základem pro ni se staly nové zákony.

Kolektivizace

Pozemková reforma přinesla konfiskaci majetku kolaborantů a zrádců, revizi předchozí reformy a přerozdělení půdy, zkonfiskované německým vysídlencům mezi nové osídlence z Čech a Slovenska. První poválečná vláda podporovala především malá hospodářství a hospodářství selského typu. Začíná se však rozmáhat i družstevní zemědělské podnikání. Pozemkové reformy i podpora drobných rolníků měly za cíl získat lidi na venkově, dříve především přívržence agrárníků, na stranu levice. Agrární strana, jako kolaborantská, byla zakázána již v Košickém vládním programu. Nebyla tudíž obnovena. Její tradiční příznivce na venkově KSČ získává svými sliby na svou stranu. Únorový převrat v roce 1948 znamenal pak pro celou zemi i pro zemědělství, zásadní zlom.

Nová politická garnitura, v níž mají výraznou převahu komunisté, nové zákony, konfiskace velkostatků, jejich přerozdělení a především násilné združstevňování, to byla témata, která citlivě zasáhla oblast zemědělství. KSČ posilovala své pozice a zaměřila se také na oblast soukromého podnikání v zemědělství.

Hradecký program s heslem „Půda patří těm, kdo na ní pracují!“ navrhoval parcelaci velkostatků nad 50 ha. Kolektivizace po vzoru Sovětského svazu, přes odpor zemědělské veřejnosti, začala být tvrdě prosazována.

Termínem kolektivizace v podmínkách Československa označujeme dění na venkově v 50. letech, přesně v období 1949 – 1960. V procesu kolektivizace se jednalo o destrukční

proces a to v celém životě lidí na venkově, ve všech oblastech jejich života a zemědělské práce.⁴

Nastala doba likvidace soukromého podnikání v oblasti zemědělství. Socializace zemědělství podle vzoru SSSR, jak jí nastínil K. Gottwald již v roce 1948, směřovala k vytváření jednotných zemědělských družstev a státních statků (ty hospodařily na konfiskované půdě). Nově vytvářené zákony se týkaly se zabírání mechanizačních prostředků majetnějších sedláků (vyhláška č.612/1949Ú.1.), bezúplatného užívání cizí půdy (zákon č. 126/1946 Sb.), scelování půdy na základě zákona č.46/1948 Sb., kterým se pozemky nedružstevníků přesunuly na okraje honů či katastrů, jako náhrada za scelené družstevní lány, zabírající jejich původní pozemky. Zákon č. 49/1948 Sb. stanovil zvláštní daňové podmínky pro osoby, provozující zemědělské hospodářství. Tyto tvrdé dodávkové povinnosti dle vládního nařízení z roku 1949 a jejich ještě tvrdší varianta z roku 1952 (dle zákona č. 56/1952 Sb.), vládou stanovené kontingenty pro jednotlivá hospodářství se stále zvyšovaly. Nebylo možné jim dostát. Likvidaci selského stavu měla završit v roce 1949 spuštěná a centrálně řízená Akce K (kulak), směrnice tří ministrů (bezpečnosti, vnitra a spravedlnosti). Ta majetné sedláky, často respektované a celou obcí uznávané autority, uvrhla v nemilost u spoluobčanů a udělala z nich podvodníky, zloděje a nepřátele státu.

Při volbě „vhodného“ označení pro majetnější rolníky se komunisté inspirovali v Sovětském svazu, kde se pro nepohodlné rolníky používalo označení „kulak“. Tento výraz zde měl svůj historický původ, a proto bylo obtížné nalézt vhodný český ekvivalent. Výraz „kapitalistické živly na vsi“, často používaný v Leninových a Stalinových spisech, se jevil pro české a slovenské vesničany jako příliš knižní a odtažitý. Označení statkář by se zase vztahovalo ke kategorii největších zemědělců, do níž nebylo dost dobře možné zahrnout méně majetnou vrstvu, která měla být v zájmu kolektivizace odstraněna. Pojem sedlák či velkosedlák by zase navozoval příliš pozitivní představu zkušeného hospodáře s přirozenou autoritou, spjatého s tradicí vesnice i dědičného gruntu. Klement Gottwald používání uvedených pojmů rezolutně odmítl a pro „živly“, proti kterému měl být veden boj na

⁴ Blíže BLAŽEK, P., KUBÁLEK M., *Kolektivizace venkova v Československu 1948-1960 střeoevropské souvislosti*, s. 34

*vesnici, doporučil výraz „boháč“. Jak se brzy ukázalo, termíny „vesnický boháč“ i „kulak“ měly dostatečně pejorativní náboj, schopný podněcovat závist a nenávisť vůči větším a zámožnějším hospodářům, přičemž výraz „kulak“ svým nečeským a neslovenským původem dodával jeho nositeli punc cizorodosti.*⁵

Majetnější sedláci byli označeni za viníky nedostatku potravin, za nepřátele pracujícího lidu. Trest za jejich předchozí úspěšné podnikání byl krutý. Hospodáři byli souzeni veřejně soudem, nebo národním výborem v místě bydliště či blízko něj. Trestem bylo obvykle dlouholeté odnětí svobody, konfiskace jeho majetku, po skončení trestu zákaz pobytu v obci. Rodinným příslušníkům bylo nařízeno vystěhování do jiného kraje a směli zde vykonávat jen podřadné práce. Na zbylou část majetku, obvykle ve vlastnictví manželky, byla uvalena národní správa – majetek byl převeden bez náhrady do užívání družstev či státních statků. Přesídlení členové rodiny byli sledováni, dětem z těchto rodin bylo zakázáno studium na zemědělských i jiných školách. Pro nedostatek míst, kam bylo možno tyto lidi „uklidit“ byla akce zastavena v roce 1953.

*V průběhu Akce K („kulak“), která způsobila rozvrat venkova a vážně narušila tradiční venkovskou pospolitost, bylo vysídleno podle odhadů 3000–4000 „rodinných celků“.*⁶

A kolektivizace zemědělství dále pokračovala na základě zákona o JZD (č.69/1949 Sb.). JZD (jednotná zemědělská družstva) měla být nově založena v každé obci, či nahradit dosavadní, strojní, hospodářská a jiná družstva. Zakládána družstva byla čtyř typů, podle toho, jak byl brán ohled na majetek do družstva vložený, jak byl brán ohled na soukromé vlastnictví půdy a dalšího majetku. V posledním, IV. typu družstva pak již byli členové

⁵ JECH, Karel. Pojem „kulak“ a „vesnický boháč“. *Ústav pro studium totalitních režimů*. [online]. © 2008-2015 [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/pojem-kulak-a-vesnicky-bohac>

⁶ JECH, Karel. Akce K. *Ústav pro studium totalitních režimů*. [online]. © 2008-2015 [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/akce-k-kulak>

odměňování podle své práce, bez ohledu na tento majetek. JZD tak v zásadě pošlapávala myšlenku družstevnictví, stala se družstvy výrobními s možností rozhodování co člen, to hlas. Koncem padesátých let byl proces kolektivizace zemědělství dokončován. Vedle násilí se využívala agitace, přemlouvání, sliby. V 60. letech minulého století byl proces socializace zemědělství oficiálně završen. Staletí fungující systém tradičních selských hospodářství a rodinných farem, sociální vztahy na venkově, založené na pospolitosti, úctě i respektované povinnosti k rodině, sousedům i k půdě byl rozmetán.

Změnili se hospodáři, rozoráním mezí a scelením polí do velkých lánů se změnila i krajina. Práce v zemědělství doznala také změn, především v tom, že na polích nehosподаřili jejich vlastníci, ale lidé, kteří k ní neměli vytvořený vztah, které k ní nevázala rodinná pouta.

Právním podkladem pro další hospodaření JZD (jednotných zemědělských družstev) byl zákon č.49/1959 Sb. a dále pak zpřesnění družstevního vlastnictví v Ústavě z roku 1960. Stát a strana dali pravidla, jasně deklarovali družstevní vlastnictví. Družstevní demokracie byla založena na podřízení menšiny většině, byly vytvořeny vzorové stanovy, zásady členství, pracovní řád, výkonové normy, pravidla pro odměňování i členská práva a povinnosti.

Počátky fungování družstev vylo složitě. Hospodářské výsledky nebyly dobré, docházelo k častým rozporům mezi členy, takto hospodáři, kteří byli dříve zvyklí rozhodovat sami za sebe a nyní se museli přizpůsobit rozhodnutí vedení družstva. Odměna za těžkou dřinu na poli či ve stáji byla malá, rodinu často živil záhumenek a k němu patřící dobytek. Po těžké dřině na společném, následovala každodenní roboty doma, na záhumenku.⁷

⁷ Záhumenek je pozemek poskytovaný členům bývalých jednotných zemědělských družstev k užívání; jeho maximální výměra byla daná stanovami družstva. Viz. Záhumenek. Terminologický slovník zeměměřičství a katastru nemovitostí. *Terminologická komise ČÚZK*. [online]. © 2005-2015 [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: http://www.vugtk.cz/slovník/4327_zahumenek

Přesto v prvopočátcích přetrvával pocit, že pracují na svém. To se pomalu vytrácelo, s odchodem původních vlastníků do penze, jejich dětí do měst. A noví zaměstnanci JZD vztah k půdě postrádali, byli to zaměstnanci, ne praví zemědělci.

Konec 60. a začátek let 70. s sebou přinesl výraznou změnu. Původně v každé obci zakládaná družstva se začínají slučovat se sousedními družstvy do větších celků. Zlepšuje se technické vybavení družstev, vzdělání technickohospodářských pracovníků, zavádějí se nové postupy, technologie. Základním požadavkem je soběstačnost v potravinách. Ale teprve na počátku sedmdesátých let se hrubá zemědělská produkce na 1 ha dostává konečně na úroveň předválečnou.

Tabulka č. 2: HZP na 1ha (Kč/Kč, stálé ceny r. 1989)⁸

Rok	HZP na 1 ha
1936	16 216
1960	14 743
1970	17 962

Přes uzavřenost socialistického sektoru před světem a jeho pokrokem v oblasti zemědělství se výrazně zlepšují hospodářské výsledky. Velké hospodářské celky mají lepší možnost dosáhnout na drahou techniku. Sloučená družstva vkládají své prostředky do Spolčených zemědělských podniků zaměřených na různé specializované činnosti (ACHP, Agrostav apod.). Výstavba velkokapacitních moderních kravínů i dalších stájí zlepšuje výsledky živočišné výroby, chemická hnojiva a postřiky napomáhají růstu výroby rostlinné. I když se počet pracovníků snižoval, zvyšovaly se výnosy, výsledky hospodaření, což možno názorně doložit přiloženou tabulkou:

⁸ TOMAN, M., CODL, S., TUČEK, P., *České zemědělství očima těch, kteří u toho byli*, s. 192.

Tabulka č. 3: Vybrané ukazatele zemědělství⁹

Položka	Rok 1950	Rok 1970	Rok 1989
Pracující v zemědělství (tis. fyz.osob)	1 231, 8	699,1	568,9
HZP (mil. Kč v cenách roku 1989)	65 271,8	79 450,9	108 633
Hektarový výnos v t/ha Obiloviny	1,85	2,77	4.69
Hektarový výnos v t/ha Cukrovka	30,02	36,59	35.52
Průměrná dojivost krav (l)	1 630	2 477,3	3 982,2

Mnohá družstva hospodařila úspěšně, využívala pracovníků, jejichž vzdělání bylo dobrým základem pro úspěšné aplikování nových technologií, pracovních postupů i využívání nové mechanizace. Bylo však mnohem víc podniků, jejichž výsledky byly špatné, neustále čekající na pomoc státu. Pracovní morálka mnohých „zemědělců“ – zaměstnanců nebyla dobrá, neměli žádný vztah k majetku, na kterém hospodařili.

Začíná se také prosazovat tzv. přidružená výroba, která především v osmdesátých letech mnohá družstva často zachraňuje od finančních problémů.

⁹ TOMAN, CODL, TUČEK., cit. 8, s. 52.

V polovině sedmdesátých let je zákonem o zemědělském družstevnictví (č. 122/1975 Sb.) posílen státní dozor nad družstvy, odstraňují se rozdíly mezi členy a zaměstnanci družstev, půda sdružená v družstvu se po ukončení nevrací a vlastníci půdy jsou nuceni svou půdu darovat státu. Soukromě hospodařících rolníků s pevným vztahem k půdě už zůstává jen hrstka.

V osmdesátých letech se otvírají možnosti zavádět do centrálně řízené ekonomiky podnikání. Příkladem úspěšně podnikajícího družstva v té době je JZD Slušovice (později Agrokombinát Slušovice), o kterém se ve své době mluvilo jako o socialistickém zázraku. Právě v tomto podniku vedle úspěšné zemědělské výroby, zavedli přidruženou výrobu (např. v oblasti biochemie, počítačů apod.), expandují do zahraničí.

Sametová revoluce v roce 1989 přinesla změny politické, národohospodářské, mění se vlastnické vztahy (restituce, transformace, privatizace) a směřování ekonomiky. Soběstačnost v zemědělské produkci přestává být prioritou, prosazuje se názor, že liberální trh je tou nejsprávnější cestou k uspokojování potřeb společnosti.

V této chvíli mohlo dojít k nápravě křivd a veškerých nepravostí, které se zemědělcům staly v období budování socialismu. Dochází k navrácení neprávem odňatého majetku. Restituce majetku na základě několikrát přepracovávaného zákona č. 229/91 Sb. vzbuzovala v mnohých, zejména pamětnících hospodaření na gruntech před obdobím kolektivizace, velké naděje.

„Pojem restituce: obnovení původního právního stavu, jmenovitě obnovení vlastnického práva k majetku těm subjektům, jimž bylo v minulosti odňato, případně jejím právním nástupcům – nebo poskytnutí náhrady. Cílem restitucí bylo dosáhnout zmírnění některých majetkových křivd, k nimž došlo v zákoně přesně vymezeném období ve vztahu k přesně vymezenému okruhu osob na základě jmenovitě uvedených případů ztráty majetku. Pod pojmem restituce lze chápat výsledný stav na straně oprávněné osoby, která se stala vlastníkem nemovitostí původních vlastníků, nebo jí za ně byla poskytnuta odpovídající náhrada. Samotný pojem restituce zákony neužívají (znamená, že oprávněné osobě byly za

*zákonných podmínek vráceny nemovitosti původních vlastníků, nebo poskytnuta náhrada).*¹⁰

Družstva a státní statky, které žily z cizího majetku, měly vydávat majetek původním vlastníkům či jejich dědicům. Základním právním nástrojem je dohoda o vydání nemovitého či movitého majetku. Bylo však těžké dohodnout se s někým, kdo tento majetek vydávat nechtěl, snažil se vydat majetek co nejhorší a co nejpozději. Vydávání majetku trvalo roky.

Nutno přiznat, že i na straně restituentů docházelo k tomu, že na vydaném majetku nehospodařili a třeba i kvalitní majetek obratem ruky prodali, pole zůstala ladem nebo byla pronajata.

Bývalá zemědělská družstva tedy buď zkrachovala, případně se transformovala ve družstva vlastníků či, po sloučení do velkých celků v akciové společnosti. Charakter zemědělství u nás se výrazně liší od předválečného obrazu.

K hospodaření soukromých zemědělců, založeném na rodinných farmách, jak tomu bylo v historii a jak je to obvyklé v okolních evropských státech se ČR nevrátila. Drobní rolníci, kteří převzali majetek po předcích a měli nadšení pro pokračování v rodinné tradici, často své podnikání po několika letech ukončili, protože nebyli schopni konkurovat větším zemědělským celkům a výrazněji dotovanému zemědělství v zemích EU. Po vstupu ČR do EU nastaly problémy s kvótami na mnohé zemědělské komodity. Výrazně se zde odrazila i slabá podpora státu.

Pokud by vývoj našeho zemědělství nebyl přerušen násilným vytvořením JZD, pokračoval by obdobně, jako například v Rakousku. Zde i malá farma užívá celou rodinu (průměrná velikost farmy v EU je 14 ha, v Rakousku 12,8 ha), u nás z výše uvedených důvodů nemůže prosperovat. V České republice je průměrná velikost farmy skoro 180 ha.

¹⁰ Restituce pozemkového vlastnictví fyzických osob. *Právo a stát*. [online]. © 2011 [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: <http://pravoastatire.webnode.cz/products/restituce-pozemkoveho-vlastnictvi-fyzickych-osob/>

Počet zaměstnaných lidí v zemědělství v 8,4 milionovém Rakousku je 319 400 pracovníků, v ČR s počtem obyvatel 10,5 milionu je to pouhých 186 100 pracujících.¹¹

Důležité jsou však i další aspekty hospodaření v malých farmách. Je to především údržba krajiny, pracovní místa, obydlené vesnice a jejich spolkový život. Vytvořením velkých hospodářských celků, práce pomocí velké mechanice na obrovských lánech znamená úbytek pracovních míst, tím také malou potřebu pracovních sil, odchod lidí z vesnic za prací do měst. Vesnice se vylidňují, stávají se z nich spíše kolonie rekreačních objektů a to nejen v pohraničních oblastech, dokonce i v oblastech centrálních. Narušeny jsou i mezilidské vztahy. To vše co na venkově fungovalo v období před druhou světovou válkou a ve jmenovaném Rakousku, podporováno státem, funguje dosud.

¹¹ Pracujících v zemědělství celkem. *Český statistický úřad* [online]. © 2014 [cit. 2014-10-05]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/2F002807AE/\\$File/212911180.pdf](http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/2F002807AE/$File/212911180.pdf)

3.2 Zemědělské školství

3.2.1 Počátky zemědělského školství na území Čech do roku 1918

První samostatné zařízení, ve kterém byla realizována zemědělská studia pro vrchnostenské úředníky, vzniklo na panství Břevnovského kláštera. Roku 1728 zde opat Otmar Daniel Zincke založil Teoreticko-hospodářskou školu, zaměřenou na oblast dobytkářství, lesnictví, ovocnictví, zelinářství a rybářství. Obdobná škola, sloužící stejnému účelu, vzniká i v Praze v roce 1767 jako státem podporovaná Vlastenecko-hospodářská společnost a o dva roky později také v Olomouci jako Soukromá hospodářská společnost.

V roce 1776 byla na Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze založena stolice polního hospodářství. Přednášek na této stolici se účastnili budoucí vesničtí kantoři a kněží – ti pak mohli nové znalosti předávat v místech svého působení sedlákům a rolníkům.¹²

V rozšiřování informací o novinkách v zemědělské výrobě pak sehrával důležitou úlohu i tisk, především Schönfeldské, později Krameriovy vlastenecké noviny a lidové kalendáře.

Pro drobné sedláky v tomto období vznikají různá učební zařízení, či spíše ukázková zařízení, jako například v roce 1777 včelařská škola v Kníně.

Skutečnou školu ale založil až v roce 1790 obrozenecký publicista, rytíř Jan ze Schönfeldu. Bylo to první zařízení svého druhu ve Střední Evropě. Soukromá, Selská škola v Trnové u Zbraslavi, kde mohli studovat chlapi, starší 12 let, často sirotci, na něž stát přispíval finančně. Přesto, že škola tak neměla dlouhého trvání, byl její význam velký. Rytíř Schönfeld vydal totiž pro její žáky první česky psanou zemědělskou učebnici.

V roce 1781 vydaný patent o zrušení nevolnictví nezapůsobil na proces v zemědělství tak, jak by se dalo předpokládat. Velmi ho, zpočátku, zpomalily napoleonské války, později naopak přispěly k jeho zrychlení. Zde se datuje rozšíření pěstování rostlin,

¹² ROZMAN, J. *Naše zemědělské školství neznalo hranic*, Praha 2009, 32 s.

obsahujících cukr (u nás zejména cukrové řepy), osázení větších ploch bramborami, jetelem a chmelem.

Dalším zařízením pro školení vyšších hospodářských úředníků se stal Ekonomický ústav v Českém Krumlově, založený v roce 1800 knížetem Josefem ze Schwarzenberku. Tříletý ústav vychovával především úředníky pro jeho panství, částečně pak i pro ostatní vrchnost.

S rozvojem zemědělství byl spojen i rozvoj zpracovatelského průmyslu. Dochází ke zdůrazňování hospodářského významu zemědělství a také k prvním snahám státu vybudovat rolnické školství. Roku 1848 zřízené Ministerstvo zemědělství a hornictví za úkol podpořit rozvoj zemědělství, prioritou je pak zakládání rolnických škol a jejich propagace. Péči o tyto školy převzala výše jmenovaná Vlastenecko-hospodářská společnost Praha a díky jejímu úsilí byly již v roce 1850 otevřeny dvě rolnické školy, česká a německá. Česká, původně tříletá v Rabíně u Vodňan, německá v Libverdě u Děčína (zde tato škola existuje dodnes). Výuka v obou je podobná škole v Českém Krumlově a studium je určeno opět spíše pro úředníky.

V druhé polovině devatenáctého století pokračují snahy o založení soukromých škol se zemědělským zaměřením – například 1853 první hospodářská a lesnická škola v Čechách založená Janem Jungmannem v Praze a podobná škola, založená Dr. Františkem Čuprem na usedlosti Kolčavka u Libně. Tyto školy však neexistovaly dlouho. Další školy, založené v šedesátých letech uchovaly dodnes svou existenci, i když zaměření na zemědělství se pomalu vytrácí. Jedná se o Českou jednoletou školu rolnickou založenou knížetem Josefem Colloredo-Mansfeldem na jeho panství v Opočně, Dvouletou rolnickou školu Stěžery, o jejíž výstavbu se zasadil hrabě Jan Harrach a Rolnická škola zřízená knížetem Ferdinandem Josefem z Lobkovic v Roudnici nad Labem Hracholuskách.

Vedle těchto pouze zemědělsky zaměřených škol se však velká pozornost oblasti zemědělství věnuje i na Reálných školách, které byly zřizovány již v třicátých letech devatenáctého století, ale jejich velký rozvoj spadá právě do let šedesátých. Byly to školy, které připravovaly své žáky na vyšší studium, případně i na některá zaměstnání. Do jejich učebních plánů byl zařazen i předmět Polní hospodářství. Zájem žáků a vhodné podmínky pak vyvolaly i vznik rolnických škol při školách reálných. Některé z těchto rolnických škol

se později osamostatnily – tak vznikly samostatné, obvykle dvouleté rolnické školy v Kadani či v Chrudimi.

Základ pro budování zemědělského školství v Čechách byl položen v roce 1864, kdy zemský sněm království českého vydal „Základní pravidla ku zřizování hospodářských škol v Čechách, které chtějí být prohlášeny za ústavy zemské“, což je první směrnice, která dávala pravidla pro zřizování zemědělských škol, obsah výuky i pro organizaci vyučování. Byl stanoven obsah výuky, cíl, počty učitelů, finanční podmínky pro zřizování i státní dozor, inspekce. Klíčovou záležitostí je financování. Morava obdobná pravidla získala až v roce 1883.

V roce 1867 přebírá péči o zemědělskou výrobu nově zřízené Ministerstvo orby. V tomto roce byl vydán také patent, který ukončil feudální výsadní právo dědičného držení půdy a dovozoval svobodné nakládání s ní. Vlastníci půdy se můžou měnit. Půdy pak nejčastěji skupují vesničtí statkáři, kterým se vyplatí na scelené lány pořizovat drahou techniku (v té době žentoury, sečky apod.). Vztahy k půdě se rozrůžňují, půda je najímána, hospodaří se na vlastních polích menší či větší výměry, v zemědělství pracují i lidé najímaní na práci, bezzemci, hospodářští úředníci. Podle krajů se pak pěstují různé zemědělské plodiny, používá se speciální mechanizace, postupy. Začíná být velký zájem o kvalifikovanou pracovní sílu, která je schopná se přizpůsobit novým podmínkám v zemědělství. Na to reaguje ministerstvem orby svolaný Vídeňský sjezd rolníků (1868) a vyžaduje pro zemědělce možnost vzdělávání, zavedení základů zemědělské výroby do obecných škol, krátkodobé kurzy i řádné studium. Ministerstvo orby na tyto požadavky reaguje zavedením třístupňové soustavy zemědělského školství: 1. rolnické školy, 2. vyšší hospodářské školy a 3. vysoké školy hospodářské. První dva stupně zřizují obce, třetí stupeň pak ministerstvo samo. Na financování u všech tří stupňů přispívá stát. Čtvrtým, nejnižším článkem zemědělského školství se později (1885 na základě zemského zákona) staly zimní rolnické školy (i když jejich obdoba existovala již dříve). Byly určeny pro nejnižší vrstvy zemědělců, s co nejnižšími náklady poskytovaly teoretické vzdělání v oblasti zemědělství. Tyto školy byly nejprve kočovné (škola měnila své působiště), později byly přiřazeny k jiným školám, zejména rolnickým a výuka probíhala jen v období klidu od zemědělských prací, tedy v zimě.

Nejdůležitějším článkem jsou ale dvouleté školy rolnické, poskytující teoretické a praktické znalosti a dovednosti jak rolníkům, tak i nižším úředníkům, sloužících na velkostatkách. Znalosti teoretické si žáci upevňovali praxí, měli možnost účastnit se exkurzí na ukázkové statky či průmyslové podniky.

Vyšší hospodářské školy – střední školy, byly tříleté a bylo možno na nich studovat až po absolvování měšťanské školy, nižšího gymnázia či reálky. Absolventům bylo na závěr předáno vysvědčení dospělosti. Předměty zde byly členěny do 4 základních skupin:¹³

a) všeobecné předměty počáteční (jazyk český a německý, zeměpis a místopis, dějepis)

b) předměty přípravné (matematika, fyzika a chemie, předměty povahy obecně biologické, národní hospodářství a obecná statistika)

c) předměty odborné (teoretické učební předměty, kromě předmětů uvádějících vědomosti důležité pro vedení hospodářství i lesnictví, pěstování stromů a zahradnictví, zvěrolékařství a chování koní a hospodářské stavitelství)

d) předměty praktické, demonstrace, cvičení a vycházky (vztahující se převážně k předcházející skupině učebních předmětů)

Toto členění uvádím pro srovnání s tím, co se na obdobných, středních zemědělských školách vyučuje dnes.

Na území Čech a Moravy nejvyšší vzdělání poskytovaly vyšší hospodářské ústavy zemské, určené pro studenty absolventy gymnázií a reálek a středních hospodářských škol.

Dvouleté, čtyřsemestrální studium zahrnovalo předměty teoretické i praktické, věnované především odborným předmětům, speciálně zaměřeným. Všeobecné předměty chybějí. Po zakončení tohoto řádného či mimořádného studia mohli absolventi vyučovat

¹³ ČERNOHORSKÝ, Z., *Dějiny zemědělského školství v Československu*, s. 38

jednotlivé obory zemědělské nauky, případně pokračovat ve studiu na vysoké škole zemědělské ve Vídni.

Zemský sněm věnoval vzdělávání v oblasti zemědělství ještě mnohokrát pozornost. Nejvýznamnější pak bylo jednání z roku 1907, které přineslo novou soustavu zemědělského školství, která zahrnovala:

1. královské české akademie hospodářské
2. zemské střední hospodářské školy
3. rolnické školy
4. zimní hospodářské školy
5. hospodyňské školy
6. letní hospodyňské kurzy při zimních hospodářských školách

Novým typem školy je zde královská česká akademie hospodářská, přebudovaná z hospodářských ústavů zemských, s větší specializací jednotlivých odvětví a zaměřením na vědu a výzkum. Střední hospodářské školy získávají přívlastek zemské, aby se zdůraznil fakt, že spadají pod zemskou správu. A nově vznikly, zpravidla jednoleté, hospodyňské školy a letní hospodyňské kurzy. Vznik těchto byl vyvolán především emancipací žena a potřebou jejich vzdělávání v oblasti zemědělské. Některé z těchto škol již existovaly dříve (např. roku 1884 vznikla první hospodyňská škola v Kroměříži či podobná v roce 1887 ve Stěžerech u Hradce Králové).

Vedle náboženství, jazyka a počtů se zde věnovala pozornost hlavně účetnictví, zelinářství, polnímu i domácímu hospodaření, mlékařství a domácím pracím. Zaměření bylo velmi praktické, využitelné každou hospodyní, zvláště pak u hospodářství většího rozsahu. Větší rozvoj tyto školy zaznamenaly zejména po 1. světové válce.¹⁴

¹⁴ ČERNOHORSKÝ, cit. 13, s. 100-120.

3.2.2 Zemědělské školství od roku 1918 do 1939

Vznik samostatného Československa v roce 1918 s sebou přinesl novou situaci. Již v roce 1918 vytvořené ministerstvo zemědělství mělo před sebou náročné úkoly. Část zemědělských škol v Čechách (ze 159 celých 53 škol) měla vyučovací jazyk němčinu, na Slovensku pak všech devět zemědělských škol mělo vyučovací jazyk maďarštinu. Podkarpatská Rus byla zcela bez zemědělského školství. Řešení celého spektra problémů v této oblasti za neutěšené finanční situace připadlo na ministerstvu zemědělství zkušenému pedagogovi ing. Eduardu Reichovi. Ten si uvědomoval důležitost vzdělání v oblasti zemědělství v období, kdy se tato tak výrazně rozvíjela. Bylo nutné jí pozdvihnout na evropskou úroveň, zvýšit schopnost konkurovat. Za daných okolností (neutěšená finanční situace a později vleklá krize odbytu) však nemohly být problémy v této oblasti řešeny rasantně, bylo nutno postupovat pomalu, dávat prioritu těm problémům, které byly neodkladné, před těmi, jejichž řešení mohlo být pozvolnější. Oblast zemědělského a lesnického školství bylo nutno sjednotit na celém území vzniklého státu jak obsahově, tak i organizačně.

Reforma zemědělského školství, jeho postátnění a reforma vzdělávání pedagogů byla tedy nutností. Základem bylo znát požadavky na potřebu jednotlivých profesí v podmínkách nového státu. Bylo nutno brát v úvahu i zahraniční zkušenosti, nové poznatky, podmínky ve světě. Tomu všemu přizpůsobit směřování reorganizace zemědělského školství.

Velký význam měly i další události, jejichž vliv na tuto oblast je nesporný. Byla to především nová pozemková reforma a tím i jiné členění hospodářství a přesuny pracovníků. Postupně rušené velkostatky již nevyžadovaly tolik úředníků, půda z vyvlastněných velkostatků byla převedená na malé a střední rolníky. Ti, aby mohli pozvednout úroveň zemědělství, potřebovali patřičné vzdělání, které jim mělo zajistit reformované, demokratické školství, změněné často jazykově a po obsahové stránce. Výrazněji se tyto změny projevovaly na Slovensku.

V Čechách pak bylo dále nutno vybudovat i zemědělské vysoké školství, které zde chybělo. Došlo ke zrušení (přeměně) **hospodářských akademií**. V letech 1919 – 1920 byly otevřeny VŠ zemědělské v Brně, Praze a Libverdě-Děčíně.

Střední hospodářské školy se přeměnily na vyšší hospodářské školy, později název změněn na vyšší rolnické školy. U některých z nich pak docházelo ke specializaci (např. vyšší zemědělská škola družstevní).

I na **jednoleté hospodyňské školy** navazovala dvouletá vyšší hospodyňská škola, určená pro ženy v zemědělství i pro učitelky v nižších hospodyňských školách. Tyto školy se těšily velké oblibě, přestože závěrečná zkouška zde nebyla brána na roveň maturitě. Nejčastěji byly provozovány jako internátní (internátní ubytování je časté i u ostatních zemědělských škol).

Nižší hospodářské školy zůstávají nejpočetnější skupinou, jsou určeny především pro teoretickou přípravu těch, kteří pracovali na malých hospodářstvích. Podmínky přijímání na tyto školy zůstávají obdobné, jako za Rakousko-Uherska, jsou však zaváděny nové předměty. S ohledem na rozmáhající se zemědělské družstevnictví (družstva mlékařská, lihovarnická mlynářská, strojní, nákupní, úvěrová či odbytová), jsou zaváděny předměty zemědělské družstevnictví, družstevní účetnictví, případně předměty speciálně určené pro jednotlivé kraje. Některé nižší hospodářské školy se vysloveně specializovaly na zahradnictví, meliorační práce, mlékárenství apod. Učební osnovy a plány se pak přizpůsobovaly těmto účelům, stejně jako délka docházky.

Při řadě zemědělských škol vznikají také zemědělské poradny či výzkumná pracoviště.

Praktická výuka na všech těchto typech škol probíhala na školních pozemcích a hospodářstvích, ukázkových vzorcích pro hospodaření v dané oblasti, kraji. Hlavním předpokladem jejich hospodaření byla rentabilita, možnost využít zvýšeného zisku přímo pro školu však nebyla dána, což školy příliš nemotivovalo.

Nejrozšířenější typ škol, které poskytovaly základy hospodářského vzdělání, byly tzv. lidovky (**lidové školy hospodářské**), vzniklé na základě zákona č. 75/1920 Sb., jakási obdoba učňovského vzdělání pro zemědělskou mládež, příprava pro praktický život na venkově. Dvouleté školy bylo možno rozšířit o rok třetí, specializovaný na určitý obor. V roce 1938 bylo dokonce plánováno zevšeobecnění docházky do „lidovek“ u zemědělské mládeže (k tomu, vzhledem k vývoji politické situace nedošlo).

Změny v zemědělském školství, v soustavě středních škol, v učebních plánech i osnovách, v celém řízení této oblasti, to vše po celou dobu první republiky silně ovlivňovala agrární strana a rozhodně se svého vlivu nechtěla vzdát. Ministerstvo zemědělství i jednotlivé školy byly v jejich rukou, měli vliv na přijímání učitelů i ustanovování ředitelů. Postátňování škol se proto agráři snažili brzdit, bylo to narušení jejich sféry vlivu, jejich zájmů. Zestátňování proto probíhalo těžce a pomalu, nutno říci, že na Slovensku snáze, v Čechách byla situace z hlediska jednotného řízení zemědělského školství mnohem složitější. Pevně kuratoriální, částečně soukromé a městské zemědělské a lesnické školy byly postátňovány pomalu právě z výše zmíněného vlivu agráří, ale svou roli zde sehrávaly i finanční důvody. Ještě v roce 1935 spravoval stát jen necelých 17 % zemědělských a lesnických škol, nejvíce jich spadalo pod zemské řízení.¹⁵

3.2.3 Zemědělské školství v období 2. světové války

Ne všechny představy dr. Reicha o přeměně zemědělského školství došly naplnění. Mnichovská dohoda a okleštění republiky o obrovská území a nakonec i příchod fašistických vojsk v roce 1939 a vytvoření Protektorátu Čechy a Morava, znamenaly konec těmto snahám. Němci se snažili využít nejen rozvinutý průmysl u nás, ale i vysokou produktivitu našeho zemědělství pro své hanebné cíle. Bohužel, s výraznou podporou agrárních špiček.

Vzniklá situace výrazně poznamenala i zemědělské školství. Po zabrání velké části územní se mnohé z těchto škol nacházející se právě tam, snažily přestěhovat na území neobsazené. V důsledku toho, se v období druhé republiky a za protektorátu výrazně snížil počet učebních zařízení zemědělského a lesnického školství, z původních 269 na 110. Zpočátku okupační orgány do organizace zemědělského školství téměř nezasahovaly. Prvním výrazným zásahem bylo převedení zemědělského školství pod ministerstvo školství v roce 1942, na základě vládního nařízení č. 208/1942 Sb. Školní statky však zůstaly pod správou ministerstva zemědělství. Nově vzniklý odbor pak řídil říšský úředník, ve všech těchto školách byla povinná výuka německého jazyka. Říše potřebovala, aby tato oblast hospodářství prospívala, aby se její výsledky zlepšovaly. Byl kladen důraz

¹⁵ ČERNOHORSKÝ, cit. 13, s. 143

především na praxi, na základní znalosti a dovednosti u širokého okruhu lidí, žijících a pracujících na venkově, přizpůsobit výchovu mladých zemědělců potřebám Říše. Základní výuka se odehrávala v lidových školách, (případně učňovských zahradnických školách), zřizovaných při školách obecných byla v zásadě povinnou a stála se i předpokladem pro přijetí na vyšší a nižší rolnické školy. Vzhledem k jejich zřizování při školách obecných, se možnost jejich absolvování rozšířila, přiblížila studentům. Od roku 1942 byla zavedena tzv. povinná služba mládeže pro věkovou kategorii 10 až 18 let. Tato „čestná“ služba pro říši se nevztahovala ne studenty zemědělských škol (i lidových). Tato možnost vyhnout se nepříjemné povinnosti byla zhusta využívána mládeží, což vedlo k výraznému zvýšení zájmu o zemědělské školství v období okupace. Dokladem toho je informace o počtu škol a studentů s tímto zaměřením. V roce 1939 evidováno 652 škol a 29 238 žáků, v roce 1944 pak bylo evidováno 1 320 škol s 64 630 žáky.

Vzhledem k tomu, že vysoké školy byly za protektorátu uzavřeny, mnozí pedagogové byli perzekvováni, začalo se nedostávat odborně vzdělaných vyučujících. Mnohé školní budovy byly zabráný pro potřeby okupantů, zařízení bylo zničeno případně užíváno k jiným účelům.¹⁶

3.2.4 Poválečné období

Postoje agrárních politiků v období 2. světové války poznamenaly další vývoj zemědělství a částečně i zemědělského školství v Čechách po roce 1945. Obrovské množství lidí, kteří získali půdu k hospodaření, bylo potřeba patřičně vzdělat, aby se zemědělská výroba dostala na předválečnou úroveň. O zemědělské vzdělání byl velký zájem. Bylo tedy nutné obnovit fungující zemědělské školství. Síť předválečných učebních zařízení se začala rozšiřovat a přizpůsobovat novým podmínkám, začala se uplatňovat jejich specializace, dochází i k obsahovým změnám (rušení německého jazyka, nové předměty, související s mechanizací, družstevnictvím apod.). Pod řízení ministerstva školství přešly i školy lesnické a školní statky. Vznikala nová školská zařízení s důrazem na nově osídlené pohraničí.

¹⁶ ČERNOHORSKÝ, cit. 13, s. 143

Rozvoj odborných zemědělských škol a jejich složení dokumentuje tabulka č. 4, srovnávající roky 1944/45 a 1946/47.¹⁷

Tabulka č. 4 Odborné zemědělské školy a jejich složení ve školním roce 1944/1945 a 1946/1947

Druh školy	Počet zařízení	
	1944/45	1946/47
Vyšší rolnické	9	12
Rolnické	16	18
Zimní rolnické	110	135
Jednoroční rolnické	-	5
Spec. zemědělské nižší	4	4
vyšší	1	2
Vyšší ovocnicko-vinařské a zahradnické	1	2
Nižší ovocnicko-vinařské a zahradnické	5	5
Vyšší lesnické	1	4
Nižší lesnické	3	4
Vyšší hospodyňské	2	2
Nižší hospodyňské	50	68

Velký význam v tomto období mají jasně daná pravidla pro přijímání na zemědělské školy různých typů. Pro přijetí na nižší zemědělské školy se stává podmínkou absolvování lidové zemědělské školy či učňovské školy zahradnické, u škol vyšších pak dále složení předepsaných přijímacích zkoušek z českého jazyka a matematiky. Podmínka absolvování

¹⁷ Tabulka převzata z: ČERNOHORSKÝ, cit. 13, s. 105

lidové zemědělské či zahradnické školy výrazně zvedla zájem o ně. Těsně po válce měly tyto školy 31 963 žáků, v roce 1947 stoupl tento počet již na 51 776.

Roky 1948 – 1960

Po komunistickém převratu v roce 1948 se veškerá školní výchova výrazně zpolitizovala.

Nově vydaný zákon o jednotném školství, č. 95/1948 Sb.¹⁸, týkající se všech škol a učebních zařízení (s výjimkou škol vysokých, bohosloveckých a vojenských), který se vztahuje na celé území republiky a ovlivnil vývoj našeho školství na několik desetiletí. Znamenal zestátnění zemských i kuratoriálních školských zařízení. Zavedl tříступňovou soustavu vzdělávání do 18. roku věku. První dva stupně byly povinné pro veškerou mládež do patnáctého roku věku – škola národní s pěti ročníky a druhý, střední stupeň se čtyřmi ročníky. Povinné stupně byly základem pro již diferencovaný stupeň třetí. Ten tvořily základní odborné školy a školy výběrové (gymnázia a výběrové odborné školy, kde studium bylo zakončováno maturitní zkouškou). Důležité bylo, že veškeré toto vzdělání bylo zdarma a bylo tedy přístupné širokým vrstvám a jen nepatrná část mládeže neabsolvovala i stupeň třetí. Přístup ke vzdělávání byl často direktivní, svobodný výběr byl znemožněn.

Zestátnění škol v oblasti zemědělského školství přineslo další budování sítě zemědělských učebních zařízení s různou specializací dle potřeb socialistického zemědělství. Všechny školy zaměřené zemědělského (i tzv. lidové zemědělské školy) byly tedy zařazeny do třetího vzdělávacího stupně. Z lidových škol a nižších rolnických škol se stala nová organizační jednotka. Odlišnost zemědělské výroby se pak projevovala na další organizaci zemědělského školství. Důležitou roli zde sehrávalo i vzdělání učitelů a mistrů odborné výchovy, jejich odborné vzdělání i politická angažovanost, schopnost propagovat novou socialistickou politiku. A to bylo právě u zemědělských škol dosti značným

¹⁸ 165 let ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*. [online]. © 2013-2015 [cit. 2015-11-14]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/165-let-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy>

problémem, neboť učitelé byli často na opačné straně, vychování a vzdělání v duchu selských tradic.

Organizace výuky i směřování odborného vzdělání v zemědělství byly v tomto období značně chaotické, snaha okamžitě reagovat na nové skutečnosti, zvraty ve státní správě a vzniklé problémy vedla k častým změnám, které přinášely nezáměr o zemědělské školství.

Další etapa školské reformy byla realizována v letech 1950 – 1952 a jejím hlavním cílem bylo vytvořit na vesnici socialistické výrobní vztahy po vzoru průmyslu. Zemědělské a lesnické školství bylo převedeno pod ministerstvo zemědělství, na základě vládního nařízení č. 137/1950 Sb. Tato úprava přetrvala v podstatě až do roku 2002, kdy převzaly péči o zemědělské školství kraje. S ohledem na potřeby socialistické velkovýroby byly stanoveny zásady potřeby tří základních kategorií pracovníků v zemědělství: rolnické kádry se základním odborným vzděláním, vedoucí pro JZD a státní statky se vzděláním na nižší výběrové škole a vedoucí velkých podniků, okresních referentů apod. se vzděláním na vyšších odborných školách. Zavádí se jednoletá rolnická škola, specializující se jen na určitou oblast – pícinářství, mechanizace, chovatelství apod. V rámci zavedení učebních poměrů v zemědělství jsou stanoveny učební obory v této oblasti, učební osnovy a plány. Výběrové školy zřizují praktické školní objekty, které slouží nejen k pedagogickým účelům, ale i jako vzory pro socialistickou velkovýrobu.

Plán, jehož základem byla výchova rolnického dorostu v dvouletých základních rolnických školách a úspěšnost v prvním ročníku pak otvírala dveře ke studiu na nižších výběrových školách, vyšších čtyřletých rolnických školách a později i na vysoké škole, naráží na problém kapacity školních budov a především internátů. Internát byl pro výchovu mládeže v období budování socialismu klíčovou záležitostí, neboť napomáhal formovat mladého člověka v duchu socialistických idejí i v jeho volném čase.

Nová organizace zemědělského školství z roku 1952 přinesla, podle sovětského vzoru, i nové názvy. Dosavadní vysoké školy nahradily tři vysoké školy – v Praze (s fakultami mechanizační, agronomickou a ekonomickou), v Brně (s fakultami agronomickou, zootechnickou a veterinární) a v Košicích (se stejnými fakultami jako v Brně). Vyšší zemědělské školy byly přejmenovány na technické zemědělské školy (ZTŠ), vychovávající technické pracovníky. Tento nejstabilnější typ zemědělské výběrové školy byl zakončován

po čtyřletém studiu maturitní zkouškou a umožňoval další studium na VŠ. V roce 1953 je zavedeno na ZTŠ pětileté dálkové studium, od roku 1955 i denní studium pro abiturienty jedenáctiletých středních škol, zaměřený na odborné předměty. Účelově pak bylo možné i zkrácené dálkové studium, ve kterém si bylo možno doplnit odborné vzdělání i v době kratší než 3 roky.¹⁹

Nižší odborné školy se změnilly na mistrovské školy, případně zemědělské účetní školy. Byly jednoleté či dvouleté, určené pro děti drobných a středních rolníků od 17 do 40 let, důležitá byla předchozí, minimálně dvouletá praxe. Příprava kvalifikovaných pracovníků pro zemědělskou výrobu se však netýkala jen odborné stránky, ale i stránky politické. Výchovou základních odborných pracovníků se zabývala střediska pracujícího dorostu, rozdělená do tří kategorií. Do první kategorie dvouletých učebních oborů spadaly například obory automechanik, kolář, kovář, rybář a sadovnik. Druhá kategorie byly roční učební obory, jako například chovatel prasat, skotu, pěstitel řepy, brambor. Třetí kategorie nebyla speciálně vymezena, byla určena pro novou generaci družstevníků s orientací na rostlinnou a živočišnou výrobu. Důležitou roli pak sehrávaly kurzy, semináře a družstevní školy práce.

Pro dívky a chlapce, kteří pracovali v zemědělství, dokončili školní docházku a nepřipravovali se v žádném učebním oboru, byly určeny zimní školy zemědělské mládeže, které vznikaly v jednotlivých okresech. Výuka probíhala nejčastěji v objektech zemědělských mistrovských škol. Ty je také po pedagogické stránce řídily a kontrolovaly. Vzdělávání probíhalo po dobu dvou let v období vegetačního klidu (listopad-duben) a mělo a úkol zvyšovat kvalifikaci rolníků sdružených v JZD. V roce 1958 byly zimní školy výnosem ministra zemědělství č. 141/1958 Sb. zrušeny. Zemědělské mistrovské školy, i přes poměrně malý zájem uchazečů, fungovaly až do roku 1971.

V průběhu dalšího období docházelo k mnoha změnám, které se týkaly učebních obor a jejich specializace, rušení či přemístování škol. K ustálení, co do počtu, dochází ve školním roce 1960/1961. Proces kolektivizace zemědělství je téměř ukončen. Na území republiky je celkem 178 zemědělských mistrovských škol (z toho na Slovensku 57).

¹⁹ ČERNOHORSKÝ, cit. 13, s. 210-250

V roce 1960 vstupuje v platnost zákon 186/1960 Sb.²⁰ Podle něj je zemědělské školství začleněno do jednotné školské soustavy mezi školy II. cyklu, přibývají zemědělská odborná učiliště s učitelskými obory opravář zemědělských strojů, mechanizátor a chovatel – pěstitel (názvy a zaměření se několikrát mění).

Sedmdesátá a osmdesátá léta dvacátého století

V roce 1984 vstoupil v platnost školský zákon číslo 29/1984 Sb.²¹ Účast na středním vzdělání se stala všeobecně dostupnou, získaná kvalifikace byla uznávaná pracovním trhem. Zrovnoprávnily se tak tři proudy středního vzdělání – gymnaziálního, středního odborného a učňovského. Pro gymnázia nastala doba, kdy bylo nutno zredukovat vzdělání všeobecné ve prospěch odborného, tak, aby studenti gymnázií měli zaměřenou kvalifikaci (převážně technicky) pro případ nepokračování ve studiu na VŠ. Odborným školám přinesla reforma vyšší podíl teoretického a všeobecného vzdělání. U přípravy mládeže na dělnická povolání se zrušila příprava na základě učitelských smluv, učni získali postavení žáků. Střední odborná učiliště zemědělská, stejně jako ta, která připravovala žáky na výkon dělnických a dalších profesí, poskytovala tříleté střední odborné vzdělání, případně čtyřleté úplné střední odborné vzdělání ukončené maturitní zkouškou, které otevíralo i možnost studia na VŠ.

Po pádu komunistického režimu v roce 1989 dochází k transformaci českého školství. Základem pro tuto přeměnu je Národní program rozvoje vzdělávání ve školství a školský zákon č. 561/2004 Sb.²²

²⁰ Zákon o soustavě základních, středních škol a vyšších odborných škol (školský zákon). *Epravo.cz*. [online]. © 1999-2015 [cit. 2015-11-14]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/zakony/sbirka-zakonu/zakon-o-soustave-zakladnich-skol-strednich-skol-a-vyssich-odbornych-skol-skolsky-zakon-uplne-zneni-jak-vyplyva-z-pozdejsich-zmen-a-doplneni-13665.html?mail>

²¹ 29/1984 Sb. Zákon o soustavě základních a středních škol (školský zákon). *Sbírka právních předpisů. Průvodce zákony ČR*. [online]. © 2010 [cit. 2015-11-14]. Dostupné z: <http://www.esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?CP=1984s029&DR=SB>

²² Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*. [online]. © 2013-2015 [cit. 2015-11-14]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>

Zemědělské školství po roce 1989

Po listopadu 1989 dochází v důsledku pádu komunistického režimu k transformaci českého školství. Jeho pilíři jsou nový školský zákon 561/2004 Sb. a Národní program rozvoje vzdělávání ve školství (Bílá kniha).²³

Zákonem č. 564/1990 Sb.²⁴ bylo zavedeno odvětvové řízení školství, samosprávu školství vykonávaly obecní úřady a školské úřady. Odvětvové řízení školství bylo zrušeno v roce 2002 a správa škol základních přešla pod obecní úřady, střední školství pak pod úřady krajské.

Pro zemědělské školství je klíčový rok 2002, rok změny nadřízeného ministerstva z ministerstva zemědělství pod ministerstvo školství.

Obrovský propad v počtu lidí, zaměstnaných v zemědělství, s sebou přinesl i odliv zájemců o zemědělské studijní a učební obory. Zemědělské školy se začaly orientovat na obory jiné, zemědělské obory pouze živoří. Budoucnost zemědělského školství je po období transformace nejistá, dochází k likvidaci mnoha oborů i škol.

Je otázkou, zda nezájem o zemědělské obory nenaruší přirozený vývoj, nezapříčiní absenci dostatečného množství odborníků v oblasti zemědělství, nenaruší kontinuitu vývoje.

²³ Bílá kniha – národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Formuje vládní strategii v oblasti vzdělávání. Strategie odráží celospolečenské zájmy a dává konkrétní podněty k práci škol. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*. [online]. © 2013-2015 [cit. 2015-11-14]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>

²⁴ 564/1990 Sb. Zákon České národní rady o státní správě a samosprávě ve školství. *Sbírka právních předpisů. Průvodce zákony ČR*. [online]. © 2010 [cit. 2015-11-14]. Dostupné z: <http://www.esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?CP=1990s564&DR=SB>

3.3 Královéměstecko a jeho školství

3.3.1 Královéměstecko - historie

Oblast Královéměstecka se nachází na samém okraji Polabské nížiny, na rozhraní Středočeského a Královéhradeckého kraje a jejím centrem je město Městec Králové.

Okres Královéhradecký leží severovýchodně od Prahy (Městec Králové 64 km). Tvoří horizontálně nepravidelný, na jihu zúžený čtyřúhelník, jenž zabírá východní část okresu Poděbradského. Od západu k východu v největší šířce měří 18,5 km od severu k jihu 20 km. Nejzápadnější osada Mutínsko, nejvýchodnější Skochovice, na severu Chroustov, na jihu Žehuň.²⁵

Jak z díla Františka Josefa Ččetky vyplývá, byla tato oblast osídlena již v pravěku. Je to oblast lesů a rybníků s úrodnou půdou. Vládli tu Libičtí Slavníkovci, jejichž sídlo se nachází nedaleko. V roce 999 byla Libice vypálena a Královéměstecko přešlo pod správu hradu Havraň. Během věků se měnila správa oblasti, sídla správních úřadů. Jakkoli je výše citované dílo F. J. Ččetky historickou záležitostí, pro zmiňovanou oblast zůstal Městec Králové přirozeným centrem dodnes, ať už z hlediska správního, tak tím, že zde je nemocnice, sídla praktických lékařů, obchody a v neposlední řadě i nejbližší střední škola. K dávnější historii oblasti se vztahuje i pověst, citovaná v Ččetkově knize.

Královna Kunka, choť krále Václava I., vracela se po kladské silnici z Červeného Hradce do Prahy a v Městci porodila syna Přemysla, potomního krále (1253-1278). Svě rodiště vyznamenal Přemysl II. tím, že mu propůjčil erb lva a mnohá privilegia městu královské komory udělil.²⁶

Město obdrželo další výsady od Ferdinanda I., Maxmiliána II. a Rudolfa II. Městec Králové (původní název Lány, Přemyslovci přejmenovaný později na Königsfeld), vznikla ve 13. Století jako hrazené městečko, městské právo mu poskytl Karel IV. a zastavil jej své choti, Anně Svídnické – proto snad městec, patřící paní králové. Ta své právo postoupila Petru z Vartnberka a dále se majitelé měnili dědictvím či prodejem. Velmi poškozen byl

²⁵ ČEČETKA F., J., *Místopis okresu Královéměsteckého*, s. 3

²⁶ Tamtéž, s. 14

v době husitských válek. Později utěšeně vzkvétající město téměř zničila třicetiletá válka a velké požáry v letech 1680, 1746, 1776 a 1792. Město se vždy znovu a znovu vzpamatovalo, často za pomoci celého okolí.

V roce 1775 se městečtí také účastnili selského povstání u Chlumce nad Cidlinou, které bylo o rok později potlačeno. Poté nastaly pro město lepší časy, následovala výstavba kostela sv. Markéty 1793, radnice roku 1799 a školy 1876. Roku 1893 byla otevřena měšťanská chlapecká škola, v roce 1900 pak dívčí měšťanská škola. Koncem devatenáctého století zde vznikl cukrovar, městská spořitelna a nemocnice, Městec Králové se rozmáhal.

Královéměstecko zaznamenalo obrovský rozmach v počátcích dvacátého století. Zemědělská oblast úrodných polí, luk, lesů a rybníků skýtala vždy dobrou úrodu. Produkovala velké množství plodin, zejména pak obilí a řepy, významným zemědělským podnikem byl Městecký velkostatek. V Městci Králové proto vznikala zpracovatelská zařízení – cukrovar, mlýn, mlékárna, bohatství okolních lesů zpracovávala pila.

V oblasti se nachází i další velké obce s rozvinutou zemědělskou výrobou – Dymokury, Činěves, Kněžice, Běrunice, Dlouhopolsko, Žehuň, Opočnice, Podmoky a Záhornice a další malé zemědělské obce. Vzhledem k rozvinutému pěstování a zpracování řepy (cukrovary v Městci Králové a Dymokurech, dostupnost železniční tratě tamtéž), byla v roce 1902 v této oblasti vybudována nejznámější řepařská, úzkokolejná železniční trať na snadný svoz cukrové řepy, jejíž délka dosáhla až 28 km. Jednalo se o velmi ekonomický projekt, vzhledem ke svým kvalitám fungovala tato až do roku 1959. Obdobná drážka pak v této oblasti fungovala i v oblasti Žehuně.

Dalšími podniky, které zde v první polovině 20. století působily, byly tkalcovny, brusírny skla, knoflíkárny, továrna na ženílkové zboží, velké množství obchodníků a služeb. Toto období možno považovat za nejšťastnější v historii města, v dobách pozdějších dochází spíše k pomalému útlumu. Pomalá likvidace podniků, úřadů, obchodů i služeb, zejména po roce 1989, úbytek pracovních míst, za práci se musí dojíždět. Obyvatelstvo stárne. Úbytek obyvatelstva v okolních malých obcích je značný. Ze

statistických údajů možno zjistit v této oblasti úbytek stovek obyvatel od roku 1971 do roku 2013.²⁷

Ukázkovým příkladem této situace je jedna z větších obcí Královéměstecka – Dymokury. Tři zdejší velké podniky, cukrovar a sodovkárna a místní JZD, dávaly práci přibližně 250 – 300 lidem. Všechny zanikly, zemědělství zde nyní zaměstnává asi 10 lidí. Situaci odpovídá i úbytek obyvatelstva. V roce 1971 měla tato obec 917 obyvatel, dnes zde žije 800 obyvatel. A obdobná situace je v ostatních obcích.

3.3.2. Současnost Městce Králové a Královéměstecka

Město Městec Králové leží v nadmořské výšce 212m, má v současné době katastrální výměru 19,87 km² a počet obyvatel je přibližně 3 000. Z hlediska správního patří do Středočeského kraje, okresu Nymburk. Jedná se o pověřenou obec, obcí s rozšířenou působností pro ni jsou Poděbrady.

V Městci Králové, jako v přirozeném centru oblasti, jsou soustředěny veškeré zdravotnické služby. Je zde nemocnice se záchrannou službou i oddělením následné péče. Soustředěny jsou zde ordinace praktických lékařů i specialistů. Praktičtí lékaři mají své ordinace i v dalších větších obcích obvodu.

Soustředěny jsou zde i pobočky úřadů – MPSV a OSSZ. Své sídlo zde má i obvodní oddělení policie ČR.

Firmy

Z firem, zaměstnávajících větší počet lidí, ve městě možno jmenovat pouze Gelance net poskytující internetové služby a Koh-i-noor Hardmuth a.s., závod Městec Králové, vyrábějící fasádní barvy a omítky a ZZN Kolín, výkup zemědělských plodin a podniky služeb. Zemědělství provozují jak soukromí zemědělci, tak i velké zemědělské podniky. Zaniklé firmy v Městci Králové a jeho okolí nic nenahradilo, prakticky zde zanikl průmysl. Zemědělstvím se zabývají především velké zemědělské podniky, v menší míře pak

²⁷ Databáze demografických údajů za obce ČR. *Český statistický úřad*. [online]. 03.08.2015 [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>

soukromě hospodařící rolníci. Pole jsou obdělávána pomocí výkonné zemědělské techniky s minimální potřebou pracovních sil. Změnila se i skladba pěstovaných plodin – z bývalé slavné řepařské oblasti se tak stává oblast „řepkařská“.

Demografické hledisko

Tím, že zanikají podniky, úřady se občanům vzdalují a ubývá obchodů i služeb, zejména po roce 1989. Z hlediska demografického dnes převažuje v Městci Králové a okolí zejména obyvatelstvo v poproduktivním věku, mladší občané dojíždějí za prací do Prahy a okolních větších měst.

Doprava

K silniční dopravě slouží síť silnic, větší význam mají silnice směr Nový Bydžov č. 324 a silnice č. 329 směr Kolín. Autobusové spojení je velmi dobré, město leží na trase z Prahy do Pece pod Sněžkou. Oblastí prochází také železniční trať č. 062 spojující Křinec a Chlumec nad Cidlinou, jejíž provoz byl zahájen již v roce 1882. Vlaková doprava osobní je málo využívaná, zejména proto, že pro většinu obcí regionu jsou vlakové zastávky minimálně 1 km vzdáleny od sídla, což je pro starší lidi problematicky dosažitelné a pro mladší časově náročné. Také frekvence jednotlivých spojů je nedostatečná, vytvářená bez návaznosti na pracovní dobu podniků či škol. Ze statistických údajů možno zjistit v této oblasti úbytek stovek obyvatel od roku 1971 do roku 2013. Trvale žijících obyvatel ubývá, z obcí se stávají místa k rekreaci.

3.3.3 Školství

Základní školství

V oblasti Královéměstceka je nyní šest základních škol, z nich čtyři (Kněžice, Vrbice, Běrunice a Žehuň zajišťují výuku jen na prvním stupni základní školy. Dvě školy vyučují na prvním i druhém stupni základních škol a přecházejí do nich žáci ze škol výše jmenovaných. Jedná se MZŠ Dymokury a ZŠ Městec Králové.

Zemědělské školství Královéměstecka

Založení a počáteční období

V oblasti Královéměstecka se obyvatelstvo živilo převážně zemědělskou prací. Moderní doba s sebou přinášela stále nové a nové poznatky v této oblasti národního hospodářství, nové metody výroby i nové stroje. Ruční práce či práce s potahem již nestačila, nutností se stalo přecházet k mechanizaci zemědělství, k moderním metodám práce. Bylo však třeba pro to nejen lidi nadchnout, ale řádně je vzdělat, proškolit. Region však postrádal dostatečnou kapacitu na přípravu těchto pracovníků. K zájmu o studium zemědělství pak přispívaly i důvody politické. Ve válečném roce 1943 tedy vznikla v Městci Králové zemědělská škola.

Vyučování v Zimní rolnické škole bylo zahájeno v domě „U Dubů“ přímo na náměstí a následně je založena Lidová škola zemědělská. O založení školy se nejvíce zasloužil její první ředitel Ing. Vojtěch Hlaváč. V roce 1944 jsou zřízeny další učebny v budově radnice.

Ve školním roce 1948/49 se název školy mění na Základní odbornou školu rolnickou. Škola má v této době již 345 úspěšných absolventů.

Období kolektivizace

Období kolektivizace a násilné přeměny našeho venkova však přináší velký rozmach zemědělského školství na Královéměstecku. V roce 1952 se ředitelem školy, se souhlasem vládnoucí strany, stává Ing. František Pánek, působící zde již od samého založení. Ředitelem byl až do roku 1970. Pro potřeby školy začíná být využíván objekt konfiskovaného hostince „U Nováků“. Vzniká „Středisko pracujícího dorostu“.

Aby výchovné působení bylo ucelené, je zde v prvním patře budovy zřízen internát, v přízemí pak kuchyň s jídelnou. Škola získala také učební prostory zrušené „Dívčí měšťanské školy“ a byla provedena její adaptace. V roce 1954 byl pro účely praktické výuky zřízen školní statek z převzatého Státního statku Poděbrady o výměře 20 ha. Jednalo se o tzv. zbytkový statek, získaný konfiskací majetku hraběte Černína, majitele panství Dymokurského a dalších nemovitostí na Královéměstecku. Možnost praktické výuky přímo v Městci Králové byla pro učiliště obrovským přínosem. Na základě dohody s městem k základům školního statku přibývá ještě 45 ha obecních pozemků.

Rozšíření školního statku

V roce 1966 se tento statek, po sloučení s místním JZD, rozkládajícím se v katastrech obcí Městec Králové, Vinice a Nový, stává největším školním statkem v republice. Jeho výměra byla 1 330 ha, vytvoření tohoto obrovského podniku bylo bráno jako velký úspěch tehdejšího vedení školy v čele s ředitelem Ing. Pánkem. Pod jeho vedením jsou vybudovány další objekty, jako například nová montážní hala s plným strojovým zařízením, pracoviště pro obor průmyslový krmivář, zpevněné plochy kolem dílen, garáže pro zemědělské stroje, výstavba dílen pro odborný výcvik, adaptace učeben atd. Škola také převzala zahradu bývalého velkoobchodu Novozámský s přilehlými budovami. Velká část prací se prováděla, jak bylo v té době obvyklé, svépomocí. Nadřízení pracovníci ministerstva zemědělství byli projektům nakloněni. Jejich kladný postoj byl jistě ovlivněn i častými návštěvami Ing. Pánka na ministerstvu, kam obvykle odvážel i produkty vypěstované, odchované i vytvořené na odborné praxi školy (obdobným způsobem si přízeň nadřízených orgánů udržovali v následujících letech i další ředitelé).

Svépomocí byla opravena také v roce 1967 získaná budova rekreačního objektu v Janově nad Nisou, která sloužila nejen jako zázemí pro žáky školy při lyžařských výcvicích, ale i jako vyhledávané místo rekreačních pobytů všech zaměstnanců.

Sedmdesátá a osmdesátá léta

V roce 1970 se ředitelem školy stává Ing. Karel Dolejš. Ve stejném roce zahajuje výuku *Dívčí odborná škola*, později, v roce 1972 jsou otevřeny dva nové obory – *traktorista mechanizátor a chovatel hospodářských zvířat*. Pro potřeby ubytování studentů ze vzdálenějších míst se internát rozděluje – budova dívčího internátu zůstává v Městci Králové, pro část chlapeckou je získána budova bývalé ZŠ v blízké obci Podmoky. Doba přeje rozvoji zájmové činnosti provozované v nově zřízené klubovně. Ve spolupráci s jízdárnou v Poděbradech je zajištěna i činnost jezdeckého kroužku.

Na počátku sedmdesátých let začínal mít školní statek problémy, technika zastarávala, původní budovy již nevyhovovaly požadavkům doby, část pozemků byla zamokřena, nedostávalo se pracovních sil. Při nápravě těchto problémů vedení školy spolupracuje s ministerstvem zemědělství i s odborem školství Středočeského krajského národního výboru v Praze. Jsou postaveny nové stáje, provedena meliorace 100 ha polí a nakoupeny

nové stroje. Statek se však stává příliš velikou finanční zátěží nejen pro školu, ale i pro odbor školství KNV Praha. Hospodářské výsledky neodpovídají vynaloženým finančním prostředkům. V důsledku toho, ale i pokračující koncentrace zemědělské výroby je školní statek sloučen se sousedním JZD Sloveč, pod nějž přechází a po 16 letech existence zaniká. Rokem 1979 se, na základě rozhodnutí ministerstva, mění učiliště na *střední odborná učiliště*. Tento rok je také posledním rokem působení Ing. Dolejše, který se ve jmenovaném roce stává poslance ONV Nymburk.²⁸

Ve dvouletém přípravném období se do funkce ředitele, pod vedením bývalého ředitele SZTŠ v Poděbradech Ing. Vaněčka, zaškoluje Ing. Oldřich Potměšil. Ten byl schopen orientovat se ve složitých, stále se měnících hospodářských i politických podmínkách. Ředitelem školy byl téměř pětadvacet let. Pod jeho vedením dosáhla škola mnoha úspěchů ve školní i mimoškolní činnosti, výrazně se modernizovala. Byla vybudována nová pracoviště odborného výcviku, dílny, cvičné kuchyňky a administrativní učebna pro rodinnou školu. Zastaralé školní prostory byly adaptovány, zbourána nejstarší nevyhovující část a provedena přístavba nového křídla budovy. V devadesátých letech pak, v návaznosti na nově vznikající obory další adaptace cvičných kuchyní a přestavba zemědělských dílen na cukrářskou výrobu.

V tomto období JZD zažívala největší rozmach a zaměstnávala značné množství lidí. O kvalifikované pracovníky byl ze strany velkých zemědělských podniků obrovský zájem. Stěžejním oborem školy se na počátku osmdesátých let stává čtyřletý studijní obor *Operátor zemědělské techniky (se zaměřením na živočišnou výrobu)*, jehož první studenti nastoupili v roce 1979. Obor byl škole svěřen Institutem výchovy a vzdělávání. Institut vzdělávání a výchovy při ministerstvu zemědělství vznikl na samém počátku osmdesátých let (v roce 1981) a byl pro zemědělské školství velmi přínosný, jakkoliv i jeho činnost byla poplatná době. Důležité však bylo, že lidé, kteří zde pracovali, znali problematiku zemědělství a byli schopni v oblasti vzdělávání zemědělských odborníků působit velmi příznivě. Je možno jim vyčítat spjatost s režimem či výraznou podporu kolektivnímu hospodaření, ale byla to instituce, která komunikovala se svěřenými školami, pružně reflektovala problémy a aktivně je pomáhala řešit.

²⁸ *Kronika Zemědělského odborného učiliště v Městci Králové, údaje k letem 1970-1979*

Poslední studenti zaměření *Operátor zemědělské techniky* skládali maturitní zkoušku v roce 1995, celkový počet úspěšných absolventů byl 473. Důležité je poznamenat, že tito absolventi neměli ani později problém s uplatněním na trhu práce nejen v zemědělství, ale i ve státní správě a mnoha dalších oborech.

V úspěšných osmdesátých letech přicházejí do školy žáci z celého Středočeského kraje i z krajů sousedních. Teoretickou výuku zajišťují kvalifikovaní pedagogové, odborný výcvik získává nová pracoviště, žáci praktikují i na nejlepších a nejmodernějších pracovištích v kraji.²⁹

Nezdařil se projekt pronájmu restaurace Panoráma v okresním městě Nymburk, po třech letech provozu skončil nezdarem. Ani projekt rekreačního střediska v Janově nad Nisou, využívaného jako školicí středisko, k lyžařským výcvikům žáků a k rekreaci zaměstnanců, nebyl úspěšný. Na jeho adaptaci vydala škola nemalé finanční prostředky, zaměstnanci školy zde odpracovali obrovské množství brigádnických hodin. Na naléhání nadřízeného orgánu, v té době již Středočeského kraje, byla budova prodána a veškerý zisk z tohoto prodeje obdržel právě Středočeský kraj.

Požadavky na skladbu a obsah zemědělských učebních oborů se v tomto období mění, mění se výrazně i požadavky na ně. Obrovský zájem o tyto obory v letech osmdesátých byl vystřídán malým, u mnoha oborů téměř nulovým, zájmem v letech devadesátých a téměř nezájmem po roce 2000.

Školní rok 1988/1989 se zavádí nová koncepce učebních oborů. Na zemědělskou školu se zavádí obor *Kuchař-číšník*, v dalších letech pak přibývají a mění se v rychlém sledu obory další. V zájmu zachování co nejvyššího počtu žáků a studentů a udržení chodu školy přibývají učební obory SOU Farmář, Cukrář, Zahradník a obory OU Kuchařské práce, Zahradnické práce, Opravářské práce. Škola zavádí i denní dvouleté a dálkové tříleté maturitní studium Podnikání (zaměření se s lety mění). Snaha Ing. Potměšila a vedení školy je do jisté míry korunována úspěchem, počty žáků příliš neklesají, mění se však výrazně jejich zaměření. Škola, až do roku 1989 zaměřená pouze na zemědělství, je okolnostmi nucena otevírat obory, které se zemědělstvím nemají nic společného. Od roku

²⁹ *Kronika Zemědělského odborného učiliště v Městci Králové*, údaje k letem 1980-1995

1993 začínají mít počty žáků v nezemědělsky zaměřených oborech převahu a tato situace přetrvává doposud.

Velkým problémem po několik let byl i povinný přechod základních škol z osmileté školní docházky na devítiletou ve školním roce 1996/1997. Výpadek absolventů učiliště poznamenal v příštích letech.³⁰

Současnost

Po pětadvacetiletém působení Ing. Potměšila na zemědělské škole v Městci Králové, přebírá jeho funkci v roce 2006 Ing. Josef Carda. Jeho největším cílem byla výstavba sportovní haly v areálu odborného výcviku. Tento projekt se nikdy neuskutečnil, jeho působení na zdejší škole je obdobím stagnace. Neřešené problémy se hromadily, započal odliv zájemců o učiliště. Problémy z tohoto období přetrvávají dodnes, kdy se, na základě vítězství v konkurzu ujala ředitelování první žena v historii učiliště v Městci Králové, Mgr. Hana Podzimková. Její snaha napravit bývalé chyby je výrazná. Škola převzala školní jídelnu, roky pronajatou soukromníkovi za pro školu velmi nevýhodných podmínek. Důležitým krokem je i rozšíření škály učebních oborů, tak, aby škola v době, kdy z devátých tříd základních škol vychází slabé ročníky a vycházející žáci mají i s horším prospěchem možnost studia na středních školách, měla šanci přežít.

Ze zemědělských oborů na škole zůstávají jen obory opravářské práce a zahradník. Od roku 2007 zní název školy Střední odborná škola a Střední odborné učiliště v Městci Králové, slovo zemědělská již v názvu školy chybí.

³⁰ *Kronika Zemědělského odborného učiliště v Městci Králové, údaje k letem 1989-1997*

4 PRAKTICKÁ ČÁST

V první části své práce představuji vývoj a změny jak v zemědělství a zemědělském školství v České republice obecně, tak především v zemědělském školství na Královéměstecku. Důvodů, proč ke změnám docházelo, je víc. Jedná se především o změny, které nastaly v oblasti demografické, v oblasti vývoje školství i v zemědělství samém či změny politické a majetkoprávní, zejména po roce 1989.

Základem pro porovnání budou údaje o sledovaném učilišti v Městci Králové, dohledatelné ve školní kronice a v povinných dokumentech školy. Tyto údaje je možno porovnat s údaji jiného zemědělského učiliště, se statistickými údaji ČSÚ, s údaji o vývoji zemědělství či školství v ČR.

Vzhledem k tomu, že údaje o zemědělském školství, shromažďované Institutem pro vzdělávání a výchovu při MZVŽ nejsou dosažitelné, zaměřím svou pozornost zejména na období po roce 1989.

Institut vzdělávání a výchovy při Ministerstvu zemědělství vznikl v roce 1981 a byl zrušen bez náhrady v roce 2002, kdy zaniklo odvětvové školství, a střední školy začaly řídit kraje. Institut byl významnou organizační složkou a jeho fungování bylo pro zemědělské školství velmi přínosné, jakkoliv i jeho činnost byla poplatná době. Důležité však bylo, že lidé, kteří zde pracovali, znali problematiku zemědělství a byli schopni v oblasti vzdělávání zemědělských odborníků působit velmi příznivě. Je možno jim vyčítat spjatost s režimem či výraznou podporu kolektivnímu hospodaření, ale byla to instituce, která komunikovala se svěřenými školami, pružně reflektovala problémy a aktivně je pomáhala řešit. Pomáhala školám jak po stránce materiální, tak i organizování odborných školení pro pedagogy, informacemi o novinkách oblasti zemědělství. Shromažďovala veškeré informace o zemědělském školství, sumarizovala je a vydávala informační katalogy. Její archiv byl pro mou práci klíčový.

Obrátila jsem se proto na MZVŽ ČR se žádostí o informace o archivu této instituce, kde bych mohla čerpat informace o zemědělském školství celé ČR. Odpověď pro mne byla překvapivá. Tento archiv byl zničen při povodni v Praze v roce 2002. Bylo mi doporučeno vyhledávat archivní data, která se týkají zemědělského školství v Zemědělské knihovně Antonína Švehly, případně na ČSÚ (ten byl povodněmi také velmi postižen). Přestože se

mi v těchto institucích příkladně věnovali a snažili se mi pomoci, ani zde jsem nenalezla to, co jsem hledala – tedy celostátní data, týkající zemědělských učilišť a jejich absolventů. Ve svém porovnávání se z tohoto důvodu zaměřím zejména na období po roce 1989, zde jsou data dostupná ve všech výše jmenovaných institucích.

Příčin, které vedly ke snížení zájmu o zemědělské obory v zemědělské škole v Městci Králové a k výrazné změně na obory jiné, je více. Zaměřím se především na změny oborů a počtu jejich absolventů ve sledovaném období ve srovnání s jiným, obdobným učilištěm. Vývoj počtu žáků zemědělských oborů porovnáám s vývojem počtu pracovníků v zemědělství.

Pozornost věnuji i změnám politickým a ekonomickým, které dění v oblasti školství poznamenaly.

V praktické části vyhodnotím také dotazník, zadaný absolventům zemědělského učiliště v Městci Králové i části pedagogického sboru. Zjistím názor na úroveň zemědělského učiliště, úroveň absolventů a především jaký názor mají respondenti na příčiny změn v této oblasti.

4.1 Změny politické a majetkoprávní – zejména v 50. letech a po roce 1989

4.1.1 Poválečná situace

Hrubá zemědělská produkce v roce 1945 dosahovala 73%, snížil se i počet osob v zemědělství pracujících. Obyvatelstvo venkova představovalo významnou voličskou základnu, která mohla sehrát významnou roli ve volbách.

Boj o moc ve státě vyvrcholil v roce 1948, kdy se k moci dostali komunisté, kteří si dobře uvědomovali, jak důležité je pro ně získat vliv v oblasti zemědělství, ovládat produkci potravin. Vynucená kolektivizace vesnice, podrobněji popsána v teoretické části práce, přinesla v oblasti zemědělství obrovské změny.

4.1.2 Postup kolektivizace

V roce 1949 byl přijat zákon o JZD a združstevňování zemědělské výroby na nedemokratických principech pak probíhalo během padesátých let s různou mírou úspěšnosti. V tomto období, v rámci likvidace selského stavu a svobodných rolníků, zabírání jejich půdy a za pomoci hrozeb, postihů, přesídlování a věznění, se vytvářela na venkově nová síla – zemědělský námezdní pracovník. Stejným způsobem byla postižena i původní, na dobrovolné spolupráci založená družstva.

Vznikají státní statky a družstva nového, socialistického typu, založená násilím, ve kterých možnost disponovat s pozemky má pouze stát, hlavní slovo pak ve vedení těchto družstev nemají majitelé, vlastníci, ale představitelé KSČ. Jejich stále větší vliv v oblasti zemědělské vyplývá i z charakteristiky 4 typů družstev.

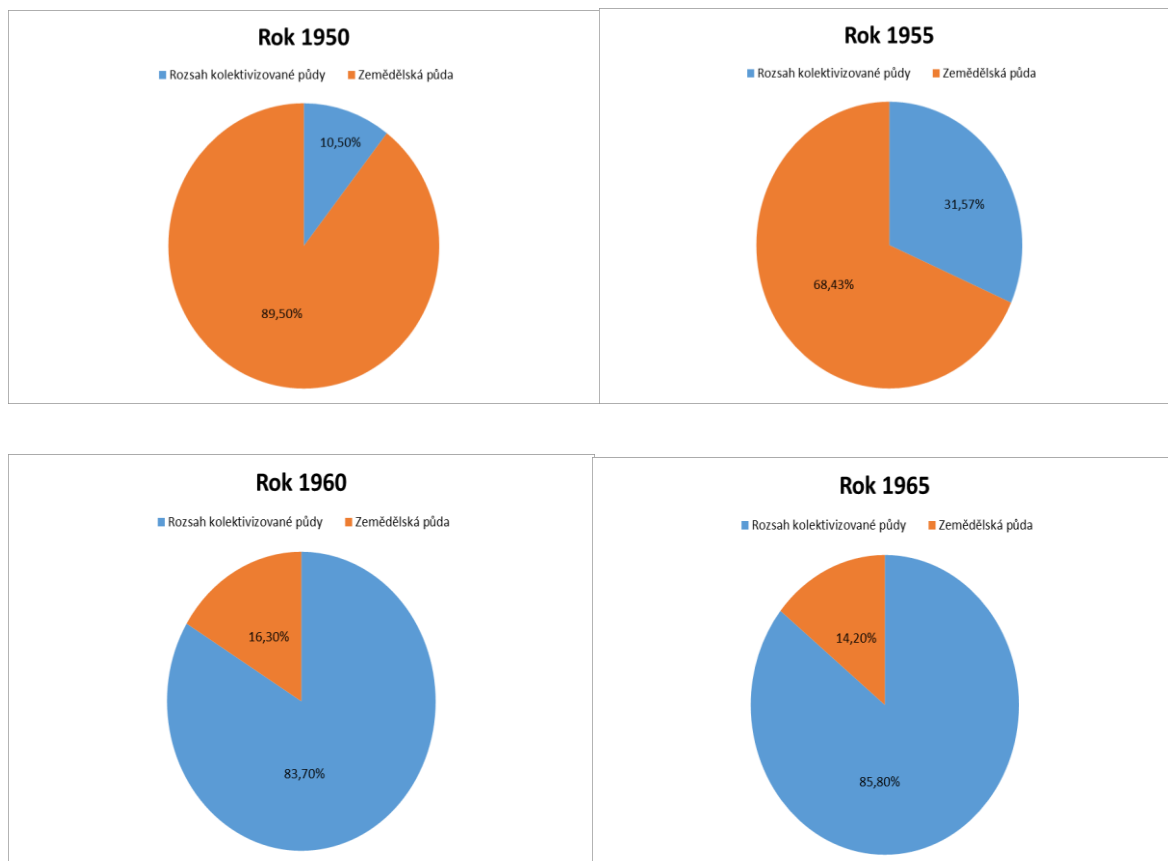
- o 1. typ: společné obdělávání půdy se zachováním mezí,
- o 2. typ: rozorání mezí, ale individuální živočišná výroba,
- o 3. typ: společná rostlinná i živočišná výroba,
- o 4. typ: členům nejsou vypláceny podíly podle rozsahu jimi vložené půdy.³¹

Jak kolektivizace postupovala je dobře vidět na grafu č. 1. Zatím co v roce 1950 bylo kolektivizováno pouhých 10,5% zemědělské půdy, již o 15 let později se jednalo o téměř 86%.

³¹ RŮŽIČKA, Daniel. Družstvo. *Totalita*. [online]. © 1999-2015 [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>

V přelomovém roce 1989 pak procento socialistickými podniky (JZD a státními statky), drobní soukromě hospodařící rolníci pak obhospodařovali pouze 1,3% této.

Graf č. 1 Postup kolektivizace zemědělství³²

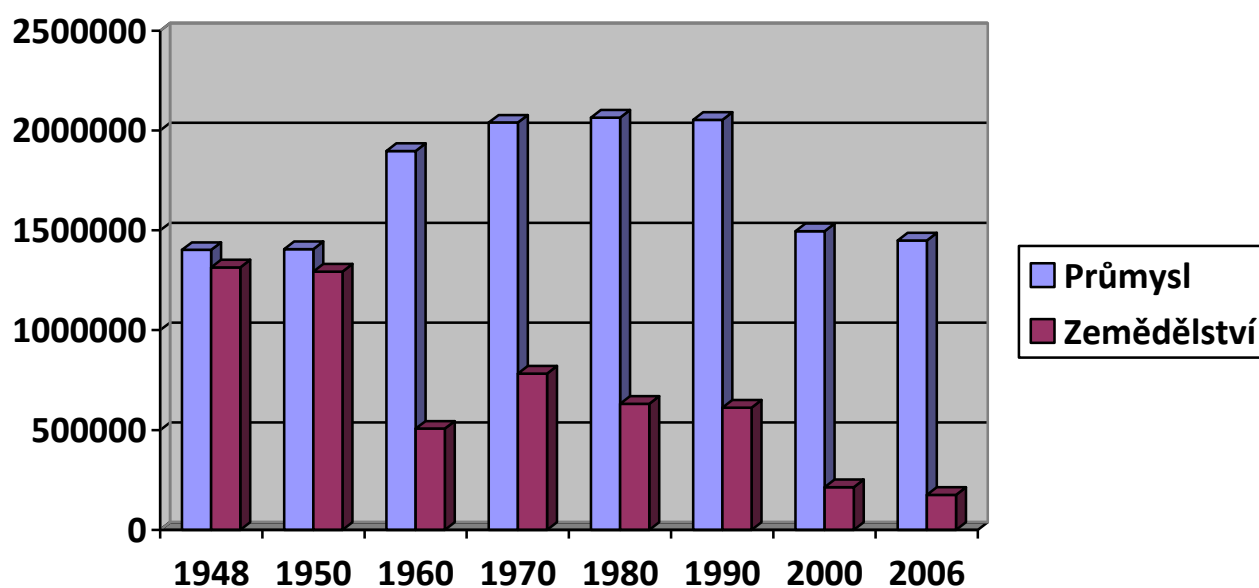
Po roce 1960 byla kolektivizace zemědělství téměř dokončena. Soukromí rolníci (až na nepatrné výjimky) byli zlikvidováni. Pracující v zemědělství byli ne vlastníky půdy (a tedy těmi, kdo o ní rozhodují), ale pouhými zaměstnanci.

Do roku 1953 bylo založeno více než 6,5 tisíce JZD, která obhospodařovala asi třetinu zemědělské půdy. Špatné hospodářské výsledky, způsobené nekompetentností vedoucích pracovníků, často způsobily rozpad těchto družstev. Aby k těmto nežádoucím jevům nedocházelo, bylo nutno kolektivizaci finančně podpořit a podpořit tak nově vzniklá JZD.

³² Grafy vytvořeny na základě dat z: RŮŽIČKA, Daniel. Regionální geografické aspekty transformace zemědělství České republiky. *Geografie*. [online]. 25.10.2006 [cit. 2015-10-15]. Dostupné z:<http://www.geografie.webzdarma.cz/transformace.htm>

V šedesátých letech bylo zemědělských družstev přes 8 000 s průměrnou výměrou zemědělské půdy asi 350 ha. Slučováním ve větší celky je počet JZD v sedmdesátých letech zredukován asi na polovinu, koncem let osmdesátých je JZD přibližně 1 000 s průměrnou výměrou kolem 2 500 ha.

Graf č. 2 Počet pracujících v NH v odvětví průmyslu a zemědělství ve vybraných letech – FO³³

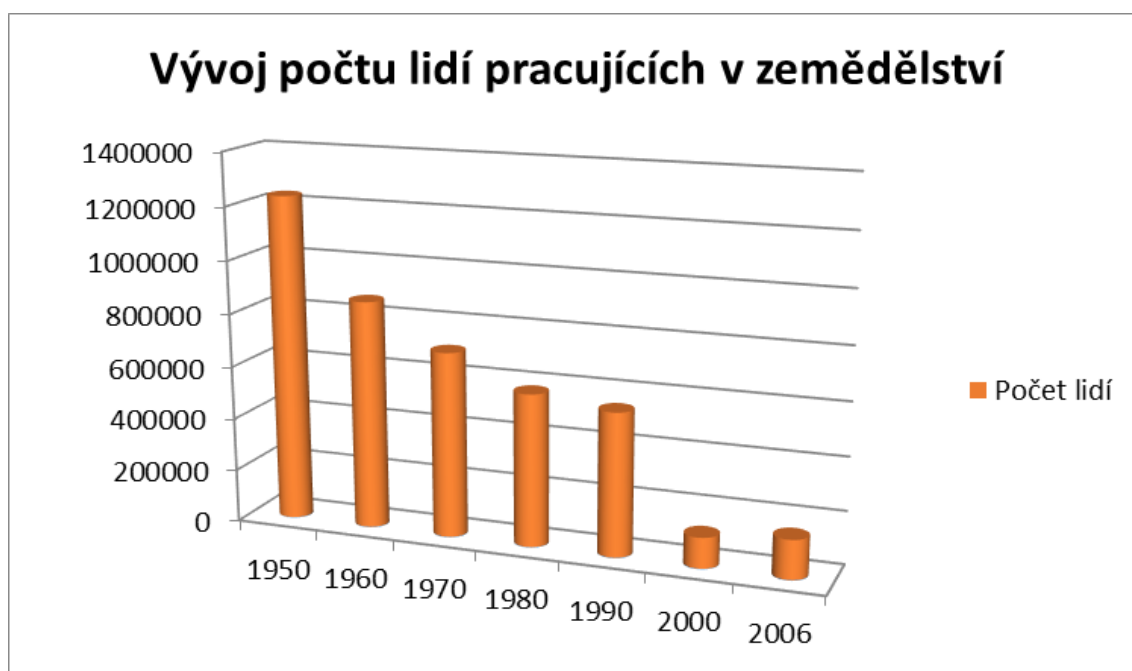

Stejně, jako se, jak je vidět na grafu č. 2, zvyšoval počet lidí, pracujících v průmyslu, stejně tak ubýval počet lidí, kteří pracovali v zemědělství. Výrazný úbytek zemědělců byl zaznamenán především v letech padesátých, kdy bylo nutné, z hlediska politického, vybudovat silný průmysl. Ze zemědělství v tomto období odešlo téměř osm set tisíc lidí, zatímco průmysl posílil o zhruba o pět set tisíc zaměstnanců. V sedmdesátých letech obě odvětví posilují v důsledku nástupu nastoupivších silnějších poválečných ročníků.

V devadesátých letech nastává výrazný úbytek jak v průmyslu, tak i v zemědělství. Všechny tyto skutečnosti se pak vždy odrazily i na zájmu či nezájmu o učňovské obory.

³³ Graf vytvořen na základě dat z: RŮŽIČKA, Daniel. Časové řady základních ukazatelů statistiky práce – 2008. Český statistický úřad. [online]. 31.07.2008 [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/casove-rady-zakladnich-ukazatelu-statistiky-prace-2008-bbr7k4x2af>

Graf č. 3 Vývoj počtu lidí, zaměstnaných v zemědělství³⁴

Počet lidí pracujících v zemědělství se stále snižoval, počet se ustálil koncem sedmdesátých let a v osmdesátých letech mezi 500 000 až 600 000 tisíci pracovníky. Hluboký propad byl zaznamenán v letech devadesátých. Po roce 2000 dochází k mírnému nárůstu lidí zaměstnaných v zemědělství, důvod lze hledat ve zlepšení dotační politiky v této oblasti v důsledku vstupu ČR do EU.

³⁴ Graf vytvořen na základě dat z: VELEBA, Jan. Historie a budoucnost českého zemědělství. *Národní listy*. [online]. [2015] [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: <http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/historie-a-budoucnost-ceskeho-zemedelstvi.html>

4.2 Změny ve školství po roce 1989

K výrazným změnám došlo po roce 1989 také v oblasti českého školství. Změny v oblasti ekonomické a politické se zde nutně musely také odrazit. Základem všech změn v této oblasti bylo zrušení monopolu státu na vzdělání, tudíž vznik nestátních subjektů, které vzdělávání zajišťují také. Jedná se především o školy soukromé a církevní.

Změnil se i systém hospodaření škol, z rozpočtových organizací se staly organizace příspěvkové. Tím získaly větší možnost rozhodovat o sobě, ale zvýšila se i jejich odpovědnost za chod zařízení.

Centrálně stanovené počty žáků, přijímaných na jednotlivé školy byly v porevolučním období zrušeny, školy přizpůsobují nabídku poptávce žáků, vycházejících z devátých tříd základních škol. Vznik konkurenčního prostředí v oblasti vzdělávání přinesl mnohým školám, zejména SOŠ a SOU, obrovské problémy se získáváním dostatečného počtu žáků, studentů. Výrazným způsobem se projevilo i rozšíření možností studovat na gymnáziích, ať už tím, že gymnázia zvýšila kapacitu, či znovuzavedením osmiletých gymnázií.

Odborné vzdělávání do roku 1989 bylo založeno na tom, že příprava byla pevně dána pro konkrétní obor a v podstatě pro pevné a zaručené zaměstnání. To se nutně muselo změnit v podmínkách tržního hospodářství. Odborné vzdělávání musí žáky připravovat na to, že podmínky trhu práce se neustále mění a oni se jim budou muset přizpůsobovat a reagovat na nové podmínky. Jednotné vzdělávací programy byly zrušeny, dochází k diverzifikaci vzdělávacího systému.

V následujícím období se výrazně mění struktura vzdělávací nabídky. Poměr přijímaných žáků na SOU a SOŠ byl v roce 1990 v poměru 74:26 o třináct let později pak 44:56³⁵, což dokládá výrazný pokles zájmu žáků o učňovské školství obecně.

Změnou potřeb trhu bylo nutné se i dále zbývat. Po roce 2000 byla vytvořena vize – Národní program rozvoje vzdělávání v ČR (tzv. Bílá kniha). Národní program vzdělávání vymezil závazné mantinely pro jednotlivé etapy vzdělávání, počínaje vzděláváním

³⁵ Partnerství a kvalita. *Národní ústav odborného vzdělávání*. [online]. © 2008 [cit. 2015-11-14]. Dostupné z: <http://www.nuov.cz/pak>

předškolním a konče středním vzděláváním ve dvou úrovních – národní (rámcové vzdělávací programy – RVP) a školské (školské vzdělávací programy – ŠVP). Představy z těchto dokumentů jsou konkretizovány ve školském zákoně č. 561/2004Sb.

Posílena byla i správní a pedagogická autonomie škol, rozhodovací pravomoci se přesunuly z celostátní úrovně přímo na školy, tedy na nejnižší článek.³⁶

K dispozici jsou nově koncipované učebnice, nová technika umožňuje dělat výuku zajímavější, přístupnější.

4.2.1 Odborné školství

V oblasti odborného školství je klíčovým počinem zejména to, že centralizovaný systém řízení, kde kompetence státu byly přeneseny na jednotlivá příslušná ministerstva (v našem případě MZVŽ ČR), se mění. Správní kompetence (na základě zákona o státní správě a samosprávě ve školství - č. 564/1990 Sb. se soustředí v rukou MŠMT ČR, školy získávají právní subjektivitu, stávají se nezávislejšími. Střední odborné školství, na základě reformy veřejné správy roku 2000 přechází pod působnost krajů, ZŠ pak pod jednotlivé obce. Tím se výrazně posílila role orgánů samosprávy při řízení škol. K podstatným změnám došlo i v oblasti financování školství – státní rozpočet, republikové normativy, krajské normativy a financování na žáka jsou stále předmětem diskusí. Zapojením ČR do EU získaly školy možnost využívat finanční podporu ze strukturálních fondů. Tyto finanční prostředky, jejichž získání je obvykle podmíněno zvýšenou aktivitou pedagogů, zaměstnanců škol i žáků jsou často významným prostředkem modernizace výuky na školách. Jako příklad na SOU v Městci Králové mohu uvést zapojení do projektu OPVK - Moderní škola, kdy zapojení učitelé vytvářeli programy na výuku pomocí moderní techniky. Projekt realizovaný v průběhu dvou let přinesl škole moderní technické vybavení učebny a pracoven učitelů v hodnotě 980 000,-- Kč. Další projekt ESF „Podnikáme, pomáháme aneb základy podnikání se sociálním aspektem“, který probíhá v současnosti má za úkol podporu podnikavosti žáků a posílení jejich finanční gramotnosti.

³⁶ § 185. *Zákony od centrum.cz*. [online]. [2015] [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: <http://zakony.centrum.cz/skolsky-zakon/cast-19-paragraf-185>

Negativní dopad demografického vývoje a nepromyšleného rozšiřování nabídky oborů vzdělávání přinesl také zmenšování průměrné velikosti škol. Stále ubývající počet žáků ve třídách vede k optimalizaci sítě středních škol a učilišť. Jedná se o redukci počtu těchto zařízení, o jejich slučování či přímo zrušení. Toto se dotklo i okresu Nymburk a jeho okolí. Zrušení zemědělsky zaměřených učilišť v Libici nad Cidlinou, SOU Kněžičky a SOU Kouřim.

Cílem těchto redukcí by mělo být vytvoření efektivně a především ekonomicky méně náročně fungující sítě vzdělávání.

Mezi novými učebními obory, zavedenými v devadesátých letech minulého století, musíme vyzdvihnout, s přihlédnutím k zaměření práce, zejména dva nově zavedené zemědělské učební obory. Jedná se o obor 41-52- H/01 – Zahradník a o obor 41-55-E/01 - Opravářské práce. Na žáky, kteří se pro tyto obory rozhodnou, se vztahují výhody Stipendijního programu Středočeského kraje v rámci Strategie odborného vzdělávání. Jedná se o podporu těch oblastí vzdělávání v profesích, ve kterých se začíná projevovat nedostatek pracovníků.

Finanční podpora pro žáky je složena z měsíčního stipendia a pololetní odměny:

1. ročník - **300** Kč měsíčně, pololetní odměna **1.000** Kč za vyznamenání
2. ročník - **400** Kč měsíčně, pololetní odměna **2.000** Kč za vyznamenání
3. ročník - **500** Kč měsíčně, pololetní odměna **3.000** Kč za vyznamenání

Žáci můžou dostat za tři roky studia 12.000 Kč, při vyznamenání až 24 000 Kč. Podmínkou vyplacení částky je nulová neomluvená absence v daném měsíc a hodnocení chování na vysvědčení stupněm "velmi dobré".³⁷

Finanční motivace by měla vést nejen k získání výučního listu v požadovaných oborech, ale, vzhledem k podmínkám, i k likvidaci neomluvené absence a výrazně podporuje snahu o co nejlepší studijní výsledky a zlepšení chování ve škole.

³⁷ Učební obor. *SOU a SOŠ Městec Králové*. [online]. [2015] [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: http://www.sossoumk.cz/index.asp?q=maturitni_obor_Opravske_prace&menu=5&nav=obr&id=53&help=1

4.2.2 Legislativní změny ve školství

V porevolučním období došlo i k výrazné demokratizaci školství a autonomii škol. Jsou povinně zřizovány školské rady, v souladu s evropskými trendy je zavedeno nové pojetí kurikulárních dokumentů - rámcové a školské vzdělávací programy (ŠVP a RVP) doposud velmi pedagogickou obcí i veřejností diskutované, stejně jako některé další změny. Nutnost vymezit směr budoucího vývoje školství a změny v něm se odrazily v tzv. Bílé knize (Národní program rozvoje vzdělávání v ČR) z roku 2001 i ve Strategii celoživotního učení z roku 2007. Pro oblast odborného školství má zásadní význam zavedení státních maturit v roce 2011, zavedení státních závěrečných učňovských zkoušek a do budoucna i zavedení jednotných přijímacích zkoušek na střední školy.

Nejvýznamnějšími legislativními počiny v oblasti školství tedy byla novelizace školského zákona po roce 1990 (č. 171/1990 Sb.) a další významná novelizace v roce 1995 (č. 138/1995 Sb.), reforma veřejné správy z roku 2000, nový školský zákon z roku 2004 (č. 561/2004 Sb.) a zákon o pedagogických pracovnících (č. 563/2004 Sb.).

Naději na zlepšení situace učilišť skýtá především zavedení jednotných přijímacích zkoušek na střední školy.

4.2.3 Zemědělské školství – ekonomické změny

Aby škola dobře a bez problémů prosperovala, je pro ni klíčovou otázkou dostatek finančních prostředků, některé z těchto problémů byly již zmiňovány v předchozích kapitolách. V této oblasti je také možno vysledovat souvislost mezi obdobími dostatku či nedostatku financí a přírůstků či úbytků žáků.

Ke srovnání přílivu peněz v jednotlivých obdobích je možno přistoupit (z hlediska zdrojů) jen na základě svědectví těch, kteří ve škole pracovali, případně vycházet z toho, jak narůstal majetek školy.

V prvopočátcích existence školy výuka probíhala v pronajatých místnostech. Situace se výrazně zlepšila v padesátých letech, kdy převzala do své správy konfiskovaný majetek bývalého hostince, hospodářství státního statku Poděbrady a později i zahradnictví velkoobchodu Novozámský a jejich obytný dům (z něho vytvořen internát).

Šedesátá léta pak přinesla stavbu dílen a odborných učeben na zabraném pozemku velkoobchodu, výstavbu kovárny a kovoobrobny a nové montážní haly tamtéž. Pro nové obory (např. Průmyslový krmivář) se vybavují odborná pracoviště novou technikou,

vybudováním šaten pro žáky se zlepšuje sociální zázemí. V Janově nad Nisou je zakoupen rekreační objekt, který se postupně svépomocí rekonstruuje. Koncem šedesátých let byly vybudovány garáže pro nový strojní park.

V sedmdesátých letech byla odkoupena se školou sousedící budova na náměstí, v ní zbudovány nové učebny a klubovny. Do provozu byl dán internát pro chlapce v Podmokách, zbudovaný přestavbou z převzaté budovy bývalé ZŠ. Provedena přístavba internátu v Městci Králové, modernizují se stáje, nakupuje se nová mechanizace a na polích statku se provádějí rozsáhlé meliorace. Upraveno školní nádvoří a zahrada.

V osmdesátých letech škola provádí adaptaci konfiskované „Matějkovy vily“ na internát a byty. Nová ocelokolna zlepšuje zázemí dílen, nakoupena nová zemědělská technika, vybudována nová chemická laboratoř. Provádí se celková adaptace školních, internátních i dalších prostor. Ke stávající budově školy bylo přistavěno nové křídlo s šesti učebnami, cvičnou kuchyní, reprezentační místností a zázemím pro učitele.

Devadesátá léta jsou pak ve znamení dovybavením učeben pro obory rodinné školy a kuchař a číšník. Převzata zrušená učiliště SOU Kněžičky a SOU Kouřim. Převzetí však nemělo pro školu téměř žádný majetkový přínos, neboť vedení převzatých učilišť, vědomo si zrušení, dokázalo svůj majetek odprodat, zrušit či převést již před předáním. Pro možnost praktické výuky oboru Kuchař – číšník byla získána restaurace Panoráma v Nymburce, její provozování skončilo velkou finanční ztrátou pro školu.

Po roce 2000 dochází k adaptaci bývalého obchodu v budově školy na restauraci, která je vedením za velmi nevýhodných podmínek pro školu pronajata soukromníkovi, stejně jako školní kuchyně a jídelna. Část dílen zemědělských oborů je přebudována na pracoviště pro obor cukrář. Zde je nutno podotknout, že vzhledem k poklesu zájmu o zemědělské obory se pomalu likviduje veškerá technika bez náhrady. Původně plánované vybudování sportovní haly, která škole výrazně chybí, bylo znemožněno nedostatkem financí.

Padesátá léta tedy přinesla majetek škole díky konfiskacím, v pozdějších letech pak příliv peněz umožňoval výstavu novou a pořizování dalšího majetku. Výrazný útlum nastává v letech devadesátých. Škola v Městci Králové stále ještě patřila pod MZVŽ a díky kontaktům tehdejšího ředitele, ing. Potměšila, se podařilo ještě několik úprav, zaměřených na nové kuchařské obory. Ne vždy se však vložené investice vracejí, mnohdy se pak jedná o ztráty, které školu připraví o pravidelný příliv finančních prostředků. Chybná volba

pracovníků v případě restaurace Panoráma i nízký nájem za školní jídelnu, bufet a restauraci pro 30 hostů a pro školu výrazně nevýhodné podmínky nájmu připravily školu o prostředky, které mohly škole výrazně pomoci v její modernizaci v krizovém období.

Po roce 2013 nové vedení v čele s ředitelkou Mgr. Podzimkovou, pronájem prostor zrušilo a škola v nich sama začala podnikat. Veškerý zisk však v počátečním období musel být vložen do modernizace školní jídelny – kuchyně, kterou předchozí provozovatel zanechal ve stavu, který nebyl akceptovatelný hygienou, ani z hlediska bezpečnosti práce. Obrovským přínosem je však nejen finanční zisk, ale i mnohem vhodnější praxe žáků školy, která zde probíhá pod dohledem vyškolených, pedagogicky vzdělaných odborníků, což v případě praxe žáků v restauračních zařízeních smluvních partnerů – soukromých podnikatelů – není zajištěno.

4.3 Změny v zemědělské škole v Městci Králové

4.3.1 Názvy školy - vývoj

Zemědělská škola zde byla založena v roce 1943. Názvy školy se v průběhu let měnily. První název – Zimní rolnická škola se změnil na Lidovou školu zemědělskou. V roce 1948 byla škola přejmenována na Základní odbornou školu rolnickou, tento název se změnil v roce 1952 nakrátko na Středisko pracujícího dorostu, na rok 1953 pak na Učňovskou školu zemědělskou a v roce 1955 na Zemědělskou mistrovskou školu. Překotné změny názvů v období let padesátých charakterizuje zmatek v koncepci zemědělského školství. Situace se konsolidovala v následujícím desetiletí. V roce 1960 vzniká Střední zemědělská technická škola pro funkcionáře socialistických zemědělských závodů a Zemědělské odborné učiliště Městec Králové. V roce 1970 zahájila výuku i Dívčí odborná škola. Rok 1979 je rokem vzniku Středního odborného učiliště zemědělského, později k názvu přidáváno vedle SOUz také OU. K poslední změně názvu došlo z rozhodnutí MŠMT v roce 2007 a dnešní název školy tedy je Střední odborná škola a Střední odborné učiliště Městec Králové. Z názvu školy v této době mizí slovo „zemědělská“. Historické tabule s jednotlivými názvy školy jsou uloženy v archivu a vystavovány při slavnostních příležitostech.

4.3.2 Studijní a učební obory – vývoj

Stejně jako se měnily názvy školy, měnily se i jednotlivé učební i studijní obory. Těm jsem nevěnovala pozornost v teoretické části práce, mají spíše význam statistický. Pro lepší orientaci je nutné znát základní členění oborů vzdělávání, se kterými se na škole v Městci Králové můžeme setkat:

- **Úplné střední odborné vzdělání s maturitou (bez vyučení)**

Jde o vzdělávání s profesním charakterem, které připravuje žáky pro střední odborné činnosti a nižší řídicí funkce. Absolventi získají maturitní vysvědčení a mohou pokračovat ve vysokoškolském nebo vyšším odborném vzdělávání. Délka studia je 4 roky. Označení oboru M.

- **Úplné střední odborné vzdělání s odborným výcvikem a maturitou**

- **Nástavbové maturitní studium**

Jde o střední vzdělání s profesním charakterem, které připravuje žáky pro náročná dělnická povolání a nižší řídicí funkce. Významnou součástí studia je odborný výcvik. Absolventi získají maturitní vysvědčení a mohou pokračovat ve vysokoškolském nebo vyšším odborném vzdělávání. Délka studia je 4 roky. Označení oboru L.

- **Střední odborné vzdělání s výučním listem**

Jde o profesní přípravu v tradičních učebních oborech středních odborných učilišť. Absolventi získají výuční list a mohou pokračovat v nástavbovém studiu k získání maturity. Délka vzdělání je 3 roky. Označení oborů H.

- **Nižší střední odborné vzdělání s výučním listem**

Jde o odborné (profesní) vzdělání v oborech s nižšími nároky na všeobecnou a odbornou přípravu. Absolventi získají výuční list a jsou připraveni pro výkon jednoduchých prací v rámci dělnických povolání. Po absolvování je velmi problematické pokračovat v nástavbovém studiu k získání maturitní zkoušky. Doba přípravy je 2 nebo častěji 3 roky. Označení oborů E.³⁸

³⁸ Výběr vzdělávání. *Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce*. [online]. [2015] [cit. 2015-10-15]. Dostupné

z:http://www.sossoumk.cz/index.asp?q=maturitni_obor_Opravarske_prace&menu=5&nav=obr&id=53&hel p=1

Jednotlivé obory v prvopočátcích často kopírují název školy v té době. Počty absolventů v jednotlivých oborech – viz Příloha č. 1. Z uvedené statistiky vyplývá, že o některé obory nebyl zájem (např. Opravář zemědělských strojů) a hned po zavedení zanikly. Přímo u tohoto oboru pak jistě byla důvodem existence renomovaného SOU Libice nad Cidlinou, které už v té době mělo dobré jméno a zájemci o obor vybírali raději je. Mnohé zaváděné obory stály při jejich získávání a zavádění vedení školy mnoho sil i finančních prostředků, přesto zájemce neoslovily a po jednom či dvou ročnících zanikly (Farmář/ka, Zemědělec, Hospodyňka).

Nejúspěšnějším zemědělským oborem byl maturitní obor Operátor zemědělské techniky, který za dobu jeho existence absolvovalo 473 studentů. Náročný, technicky orientovaný obor, jehož absolventi neměli na trhu práce problém s uplatněním, a to nejen v zemědělských podnicích, ale i v průmyslu či ve státní správě.

Nejúspěšnějším oborem celkem je pak nezemědělský učební obor Kuchař, číšník – celkem 703 absolventů, zavedený na počátku devadesátých let. Škola se snaží odbornost absolventů tohoto oboru ještě zlepšit, nabízí certifikované týdenní kurzy Studená kuchyně a Barmanský kurz, skvěle vedené významnými odborníky. Ani zde není problém s uplatněním na trhu práce.

Ze zemědělských oborů pak škole zůstávají dnes prakticky již jen učební obor H (SOU) – Zahradník a učební obor E (OU) – Opravářské práce.

Počet absolventů všech zemědělských oborů za celou dobu existence školy je 2 974, celkový počet absolventů pak dosahuje dnes již téměř 5 000.

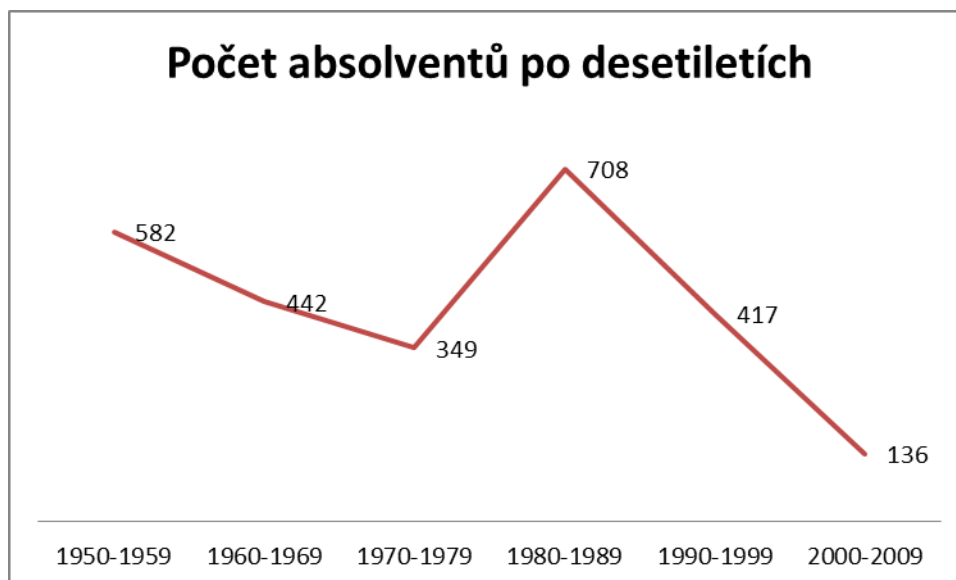
4.3.3 Vývoj počtu absolventů

Jednotlivá desetiletí pak vykazují také značné rozdíly. V padesátých letech, v období kolektivizace zemědělství, školu absolvovalo 582 studentů, v šedesátých letech 442 a v sedmdesátých letech 349 studentů. Nejvíce absolventů zemědělských oborů pak bylo v letech osmdesátých, v době největšího rozmachu zemědělského družstevnictví. Ve všech zemědělských oborech to bylo celkem 708 studentů. V devadesátých letech nastal výrazný útlum – jen 417 učňů řádně dokončilo zemědělské učební obory a tento úbytek pokračoval i v prvním desetiletí nového tisíciletí, kdy závěrečné zkoušky zdárně vykonalo pouhých 136 učňů.

Počty absolventů zemědělských i nezemědělských oborů v jednotlivých letech jsou zachyceny v Příloze č. 2. Na jejím základě jsem vytvořila graf absolventů zemědělských

oborů po jednotlivých desetiletích, zde vynikne právě nárůst či propad počtů absolventů v návaznosti na vývoj zemědělství.

Graf č. 4 Počet absolventů zemědělských oborů v desetiletích³⁹

Výrazné jsou zde přírůstky na konci padesátých let, v době ukončení kolektivizace, na konci let sedmdesátých a v osmdesátých letech jsou počty absolventů zemědělských oborů také vysoké. Ke snížení počtu těchto absolventů došlo po roce 1999 a v letech následujících po roce 2000 se tyto počty dostávají pod hranici dvaceti žáků a méně.

Změna situace nenastala ani v posledních letech a škola přestává být školou zemědělskou (došlo i ke změně názvu) a stále více se orientuje na jiné, pro absolventy základních škol atraktivnější obory.

Vedle stále oblíbených učebních oborů Kuchař-číšník a Cukrář, nabízí škola od letošního roku tři nové učební obory. Dva obory H – střední odborná učiliště – Ošetřovatel a Prodavač květin-florista a jeden obor E – odborné učiliště – Pečovatelské služby. Vzhledem k předběžnému zájmu žáků devátých tříd i k zájmu trhu o nabízené profese by se mohlo jednat o zajímavou možnost uspět v boji o studenta.

³⁹ Graf vytvořen na základě dat z: *Výroční zprávy SOŠ a SOU Městec Králové 1944 – 2014*

Porovnání počtu absolventů s počty pracovníků v zemědělství

Počty pracovníků v zemědělství doznaly také výrazných změn. Po letech čtyřicátých, ve kterých v zemědělství pracovalo obrovské procento lidí – téměř 15% z celkového počtu obyvatel, v roce 1950 byl zaznamenán mírný pokles, způsobený právě nestabilitou v této oblasti, způsobenou likvidací původních zemědělských vlastnických vztahů a kolektivizací. Odliv pracovníků pokračuje později, kdy se v roce 1960 bylo toto číslo na 9% a v roce 1970 se procento zemědělců vůči celkovému počtu obyvatel snížilo na 7%. Poté se počet pracujících v zemědělství pohyboval přibližně kolem 5%. V osmdesátých letech i při rozvoji nové techniky a technologií se stavy pracovníků ustálily. Velkou roli zde sehrála tehdy zaváděná přidružená výroba. I díky tomu se počty pracujících v zemědělství zvyšovaly.

Po roce 1989 nastává obrovský odliv pracovníků ze zemědělství – v roce 2000 se jednalo již jen o 1,12% a v roce 2010 pak o 1,43%.

Obrovský propad zaznamenala zejména oblast živočišné výroby, čemuž odpovídá i vývoj produkce jatečných zvířat. Od roku 1989 například poklesly stavy hovězího dobytka do roku 2010 o 2 132 292 ks a stavy prasat o 2 777 101 ks. K obdobnému poklesu došlo i v dalších oblastech ŽV. Úbytek v chovech s sebou samozřejmě přinesl i pokles potřeby ošetřovatelů, chovatelů, u některých komodit pak i nesoběstačnost ČR v ní (např. vepřové maso). Viz příloha č. 3 – Míra soběstačnosti ČR u vybraných živočišných komodit.

Vývoj nové techniky, nových technologií, hnojiv, postřiků, nových, mnohem výnosnějších odrůd zemědělských plodin a výraznému zvýšení užitkovosti v živočišné výrobě s sebou nese i mnohem menší potřebu pracovních sil. Tento pokles však bylo možno očekávat. Již v 70. a 80. letech, kdy modernizace zemědělství narůstala, k podstatnějšímu poklesu počtu lidí, zaměstnaných v této oblasti docházelo. Přesto šlo zemědělské školství stále cestou úzké specializace pracovníků a tím byli produkováni pracovníci, kteří se obtížněji zařazovali do jiných oborů.

Dnes narůstá zájem o vzdělaného, všestranného pracovníka, schopného se přizpůsobit novým poznatkům, sledujícího trendy ve vývoji zemědělství. Znalost práce na PC je již nutností, neboť strojové vybavení, ať již v rostlinné či živočišné výrobě, je často na řízení počítačem založeno.

Tabulka č. 5 – Porovnání počtu pracujících v zemědělství s počty absolventů zemědělských oborů v Městci Králové v následujícím desetiletí ⁴⁰

ROK	Počet lidí, pracujících v zemědělství	Počet absolventů zemědělských oborů v následujícím desetiletí
1950	1 231 800	584
1960	862 000	294
1970	699 100	393
1980	575 300	693
1990	539 800	381
2000	115 100	118

I zde počty absolventů zemědělských oborů v Městci Králové kopírují situaci na trhu práce. S úbytkem počtu pracujících v zemědělství klesá i zájem o ně. Výrazný nárůst byl zaznamenán v zájmu žáků v osmdesátých letech. Je však možné (a částečně to vyplývá i z Dotazníku), že zájem byl především o nové obory, zakončené maturitní zkouškou a cílem studentů nebyla práce v zemědělství, ale právě maturita, která jim otvírala i jiné možnosti zaměstnání.

Vývoj počtu absolventů dle vedení školy

Porovnáme-li množství absolventů zemědělských oborů, kteří ukončili vzdělání podle období působení jednotlivých ředitelů, jsou nejúspěšnějšími dlouhodobě na škole působící ředitelé Ing. Pánek, působící na škole v letech 1953 – 1970 a Ing. Oldřich Potměšil, který byl ředitelem v letech 1983 – 2005. Za dobu působení Ing. Pánka absolvovalo školu 814 studentů, za působení Ing. Potměšila celkem 2 083 studentů.

⁴⁰ Tabulka vytvořena na základě dat z: VELEBA, Jan. Historie a budoucnost českého zemědělství. *Národní listy*. [online]. [2015] [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: <http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/historie-a-budoucnost-ceskeho-zemedelstvi.html>

Právě Ing. Potměšil, zemědělský odborník, byl tím, kdo pro školu, v době svého působení, dokázal zajistit dostatek žáků zavedením nových učebních a studijních oborů. Působil na škole jak v období pro rozvoj zemědělského školství vrcholně příznivém, tak i po zlomovém roce 1989. Dokázal správně posoudit situaci a nalézt východisko. Úbytek zájemců o zemědělské obory se tedy, v zájmu udržení školy, pokusil nahradit nabídkou oborů nezemědělských, pro zájemce z řad absolventů ZŠ atraktivnějších. Ukázal se jako prozíravý a schopný manažer, nejen v oblasti péče o školní majetek a jeho rozšiřování, v získávání nových žáků, ale i v získávání zajímavých možností praxe pro žáky a především ve vytváření dobrého jména školy.

Období po roce 1989 skutečně pro zemědělsky zaměřená učiliště bylo skutečně obtížné. Mnohá učiliště toto období nedokázala překlenout a byla sloučena s učilišti jinými, případně zcela zanikla. Tak i škola v Městci Králové převzala v roce 1998 SOU lesnické Obora Kněžičky, o rok později pak SOU a OU Kouřim. Oběma těmito učilišti se nedostávalo žáků. Po roce 2000 pak zaniklo další zemědělské učiliště přímo na okrese Nymburk – SOU Libice n/Cidlinou. Obdobná situace byla v porevolučním období v zemědělském učňovském školství v celé republice, mnohá učiliště zanikla, jiná se sloučila, změnila nabízené obory. Opravdu zemědělských učilišť zůstalo jen málo, většina z původních zemědělských učilišť se změnila na integrované školy či SOU (SOŠ) s všestrannějším zaměřením. Výpadek vzdělaných pracovníků, zaměřených na zemědělství začíná být problémem již nyní.⁴¹

Porovnání počtů absolventů v jednotlivých letech s jiným zemědělským učilištěm

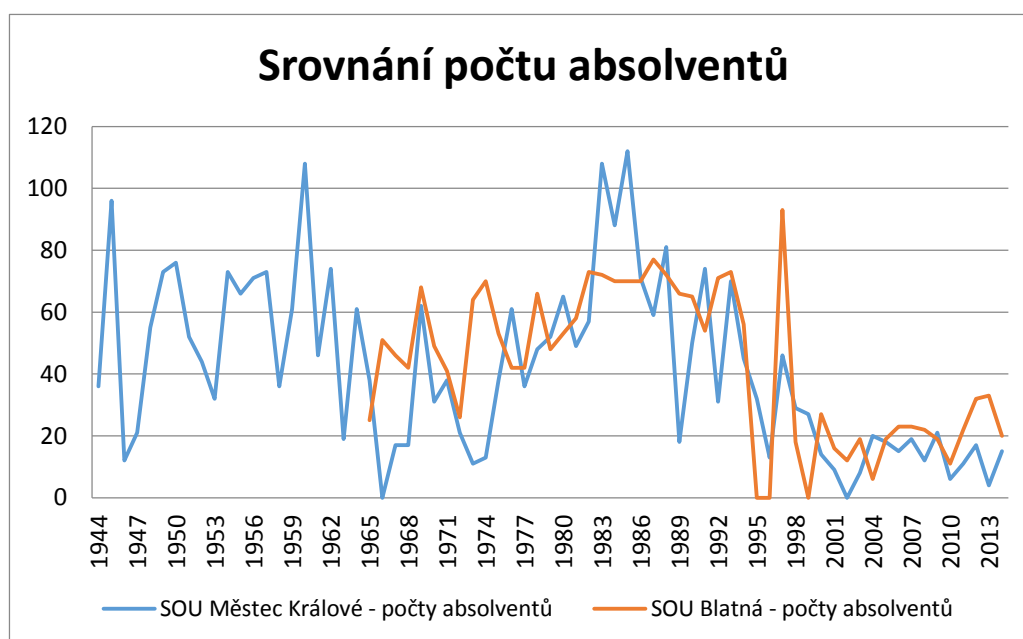
Pro srovnání s jiným, původně také zemědělským, učilištěm jsem si vybrala SOU Blatná, které bylo založeno jako zemědělské učiliště v roce 1962, jeho existence však sahá až od 20. let minulého století. Vývoj jeho skladby absolventů jednotlivých oborů byl obdobný jako v Městci Králové. Jeho vznik je spjat se vznikem učňovských strojních a traktorových stanic, zkráceně STS. Ty připravovaly kvalifikované traktoristy a opraváře zemědělských strojů. Právě v areálu bývalé STS v Blatné vzniklo jmenované učiliště. Učební obory opravář zemědělských strojů, opravář zemědělských strojů pro živočišnou

⁴¹ *Konferenční zápisy a zápisy z porad vedení SOU a SOŠ Městec Králové, 1980-1990*

výrobu, maturitní obor mechanik zemědělské techniky a operátor zemědělské techniky pro živočišnou výrobu byly také později, po roce 1989, vytlačovány obory nezemědělskými – mechanik elektrotechnických zařízení, automechanik, autoelektrikář či instalatér. I na učilišti v Blatné, stejně jako v Městci Králové, zavedli v devadesátých letech dvouleté nástavbové maturitní studium Podnikání.

Srovnáním počtu absolventů v jednotlivých letech u obou učilišť v grafu č. 5 získáme přehled, zda obě učiliště reagovala obdobným způsobem.

Graf č. 5 Srovnání počtu absolventů v učilišti v Městci Králové a na učilišti v Blatné⁴²

V počátečních letech existence učiliště v Blatné se zájem o obory v některých letech výrazněji liší. Jedná se především o roky 1966 a 1973 -1974. V té době V Městci Králové

⁴² Graf vytvořen na základě dat z:

Výroční zprávy SOŠ a SOU Městec Králové 1944 – 2014

Absolventi. *SOU Blatná*. [online]. © 2015 [cit. 2015-11-15]. Dostupné z: <http://soublatna.cz/o-skole/absolventi/>

docházelo k úbytku zájmu o nabízené obory a následně docházelo k jejich obměně. V následujících letech křivka ukazuje, že zájem o zemědělské učňovské obory rostl či klesal či rostl v obou učilištích obdobným způsobem. Pro zemědělství velmi úspěšná osmdesátá léta i propad po roce 1990 ovlivňovaly počty absolventů prakticky stejně.

Změny demografické – porovnání demografického vývoje a úbytku či přírůstku studentů zemědělské školy v MK

Ve sledovaném období se změnilo mnohé i v oblasti demografického vývoje. Změny politické i ekonomické měly dopad i v oblasti porodnosti. Počty narozených dětí doznaly výrazných změn.

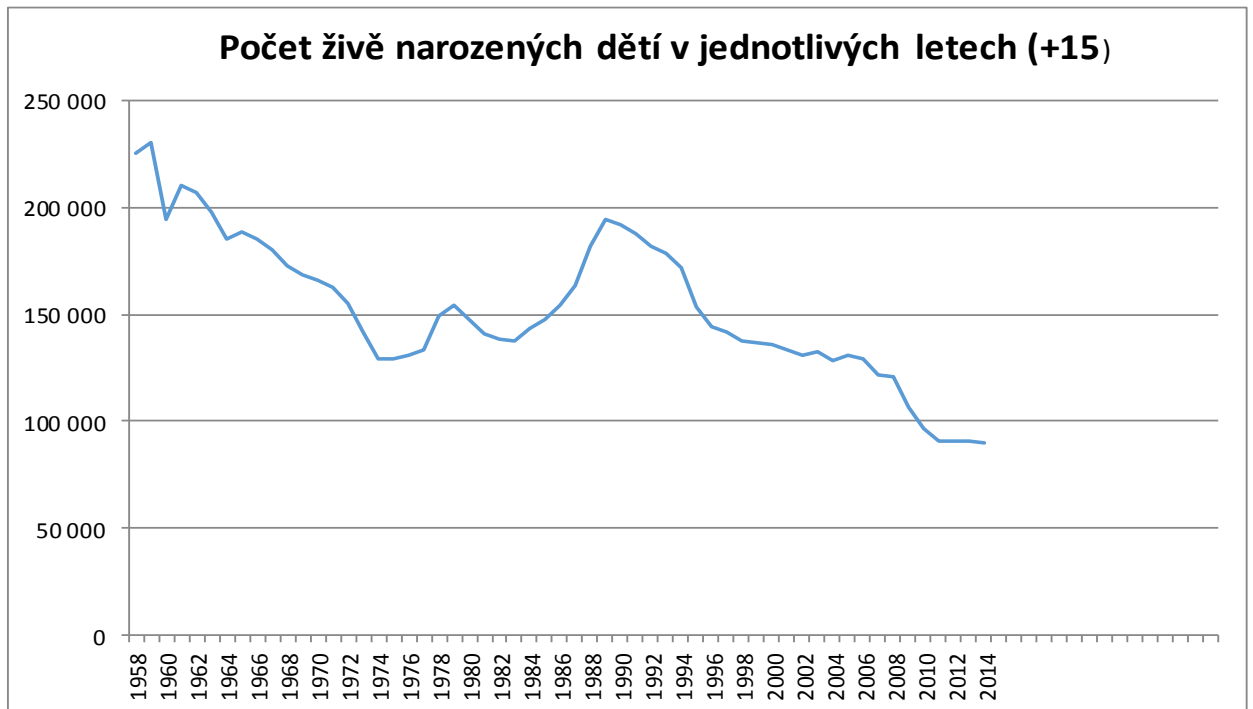
V souboru Pohyb obyvatelstva v Českých zemích 1785–2013⁴³, absolutní údaje zveřejňuje ČSÚ vedle dalších údajů i údaj o živě narozených dětech. Sledujeme-li tento údaj od roku 1943, nejvyšší počet živě narozených dětí byl zaznamenán hned v roce 1944, předposledním roce druhé světové války. V tomto roce se živě narodilo 230 183 dětí. Naprosto nejvyšší počty živě narozených dětí však byly zaznamenány na našem území v osmdesátých a devadesátých letech devatenáctého století, kdy tyto počty dosahovaly přes 300 000.

Počty živě narozených dětí v jednotlivých letech či desetiletích kolísají, ať již z důvodu nástupu silnějších ročníků do reprodukčního období, nebo z důvodu větší či menší podpory mateřství. Pro porovnání s počty absolventů školy v Městci Králové by tento údaj nebyl příliš zajímavý. Nabízí se tedy možnost srovnat údaje z Pohybu obyvatelstva, posunuté o 15 let. Počty absolventů školy se od počtu přijatých studentů liší jen minimálně. Tyto údaje jsou zaznamenány v grafech č. 6 a 7.

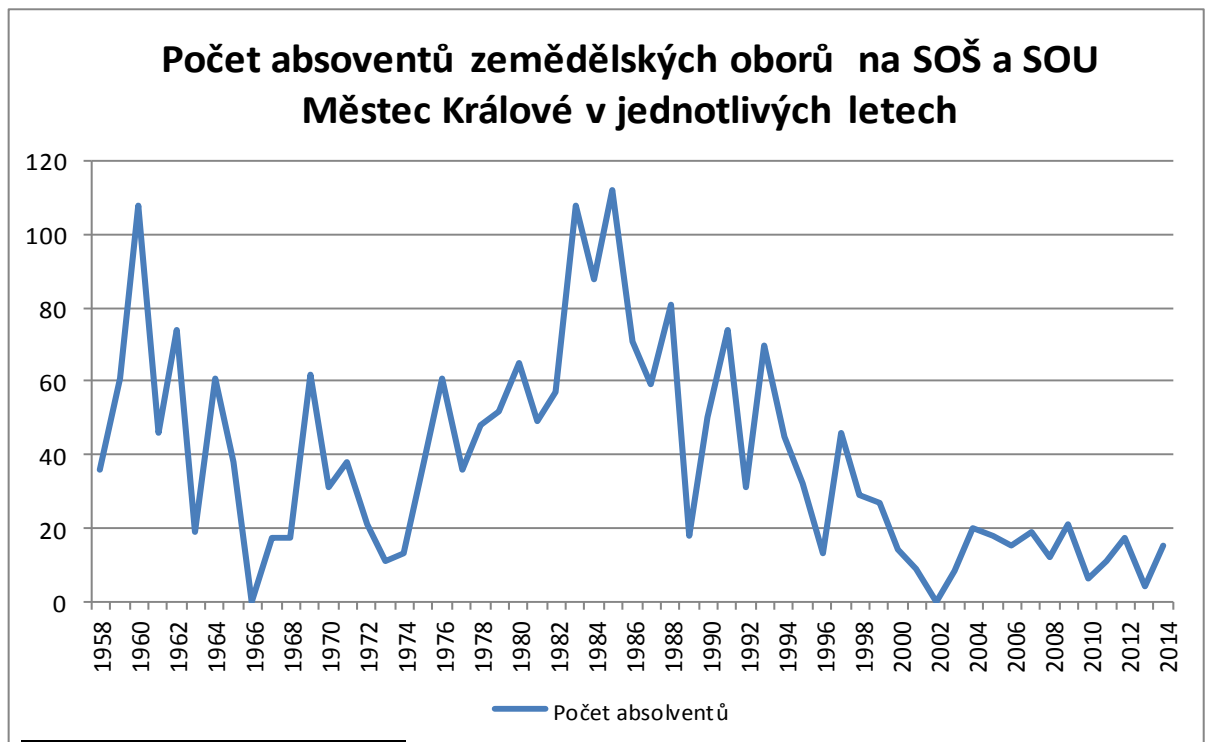
Graf č. 6 – Graf počtu živě narozených dětí od roku 1958 do roku 2014 s úpravou + 15 (=předpokládaný přibližný počet absolventů základních škol)⁴⁴

⁴³ Obyvatelstvo – roční časové osy. *Český statistický úřad*. [online]. 11.6.2015 [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_hu

⁴⁴ Graf vytvořen na základě dat z: Obyvatelstvo – roční časové osy. *Český statistický úřad*. [online]. 11.6.2015 [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_hu

Graf č. 7 – Počet absolventů zemědělských oborů učiliště v Městci Králové v jednotlivých letech⁴⁵

⁴⁵ Graf vytvořen na základě dat z: *Výroční zprávy SOŠ a SOU Městec Králové 1944 – 2014*

Nárůst počtu absolventů v učilišti z grafu číslo 7 v šedesátých a osmdesátých letech i úbytek absolventů zemědělských oborů po roce 1990 je velmi podobný tomu, jak klesají či rostou počty absolventů základních škol (graf č. 6). Po roce 2000 se podobnost obou grafů ještě zvýrazňuje.

Nástup silnějších populačních ročníků (od roku 2004) možno očekávat nejdříve v roce 2019 a později.

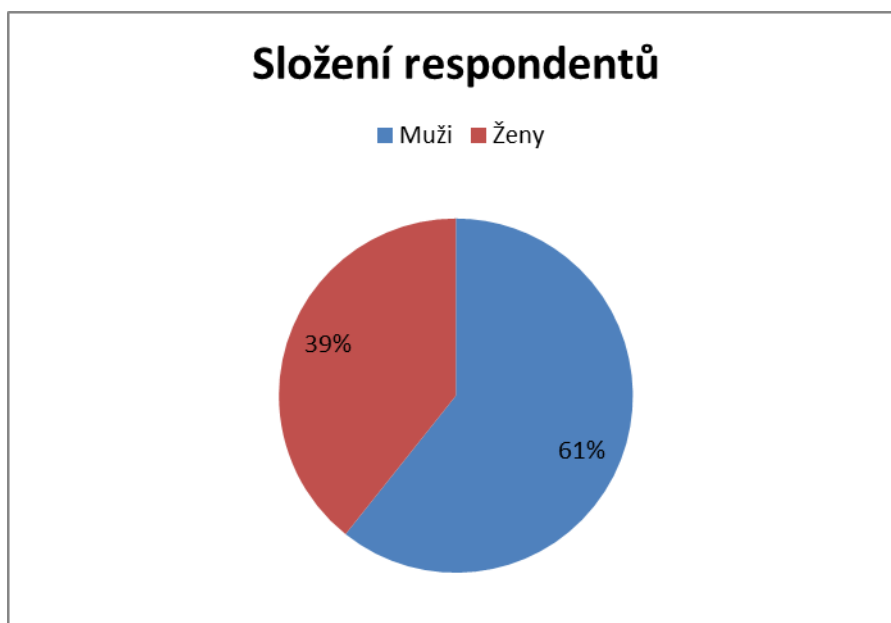
4.4 Dotazníkové šetření

Jaký názor na vývoj zemědělského školství na Královéměstecku, na jeho úroveň v a především na příčiny, které ho ovlivnily, jsem zjišťovala jak u absolventů školy, tak i u pedagogů, dlouhá léta na škole působících. Dotazníků absolventům školy bylo předáno (osobně, e-mail) 100 ks, výzva byla zveřejněna i na facebooku.

4.4.1 Dotazník pro absolventy školy

Dotazníků absolventům školy bylo předáno (osobně, e-mail) 100 ks, výzva byla zveřejněna i na facebooku. Vrátilo se 56 vyplněných dotazníků od 34 absolventů a 22 absolventek školy z 13 různých oborů.

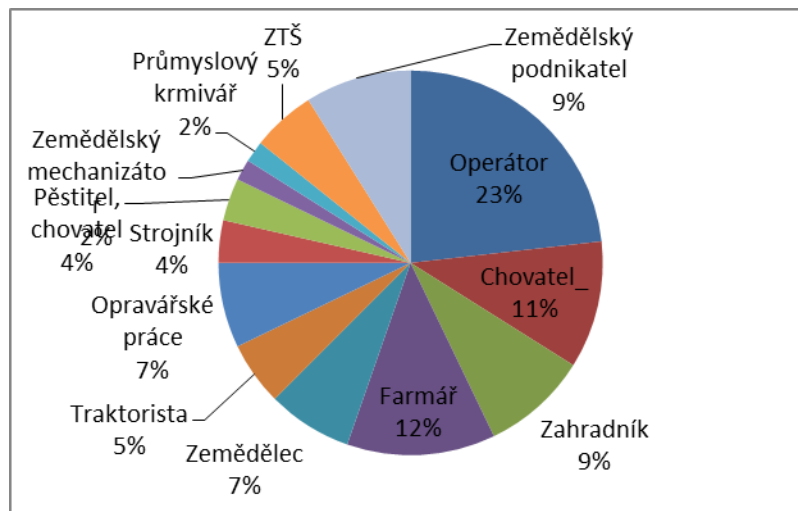
Graf č. 8 Složení respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z dotazového šetření

Největší ochotu odpovídat projevili absolventi oboru Operátor zemědělské techniky – těch bylo celkem 13.

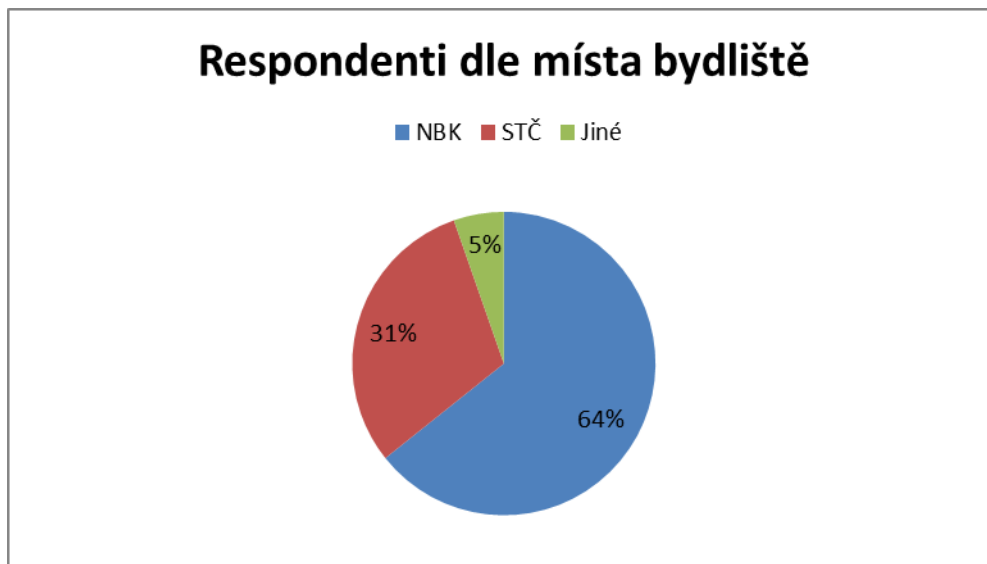
Graf č. 9 – Respondenti dle absolvovaného oboru

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z dotazového šetření

Většina odpovídajících pocházela v době učení z okresu Nymburk, celých 64%, 30% pocházelo také ze STČ kraje a jen několik odpovídajících, 6% dojíždělo z krajů okolních.

Graf č. 10 – Respondenti dle místa bydliště v době studia

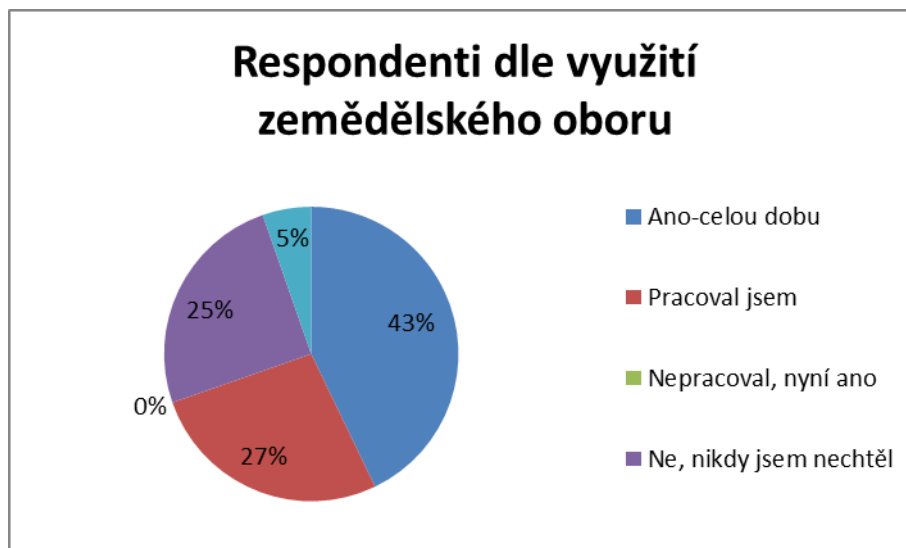
Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z dotazového šetření

To znamená, že většina žáků zemědělských oborů učiliště v Městci Králové pocházela z okresu Nymburk, případně ze Středočeského kraje, ale část studentů byla i za vzdálenějších lokalit, jako například z Mladoboleslava, Liberecka či z Prahy.

Další studium po absolvování učiliště v Městci Králové absolvovalo 17% a jen 9% svůj učební obor považuje za snadný, 21% ho naopak považuje za velmi náročný.

Všichni dotázaní byli absolventy zemědělských oborů a 43% z nich v oboru pracuje či pracovalo stále, 26% někdy v oboru pracovalo, ale celá čtvrtina z nich nikdy neměla v úmyslu v zemědělství pracovat.

Graf č.11 Respondenti dle využití zemědělského oboru

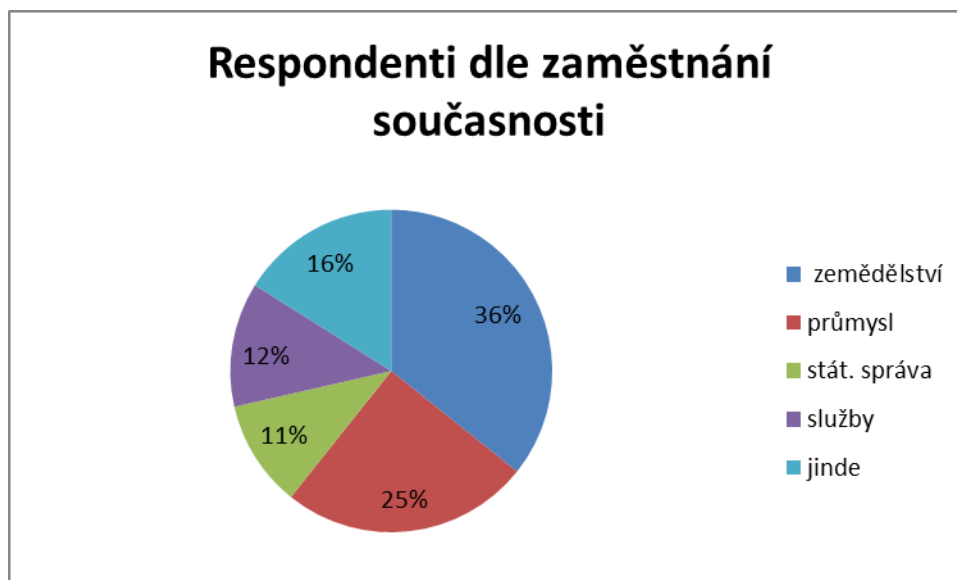

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z dotazového šetření

Zde je nutno podotknout, že polovina z těch, kteří v zemědělství nechtěli nikdy pracovat, jsou absolventi oboru Operátor zemědělské techniky – tedy maturitní obor a důvodem k jeho absolvování bylo asi právě získání maturitního vysvědčení, ne práce v zemědělském podniku.

V současné době v oboru pracuje téměř 36% dotázaných, v průmyslu 25%, ve státní správě 11%, ve službách 12% a statní pracují jinde, případně jsou již na penzi.

Graf č. 12 Respondenti dle zaměstnání v současnosti

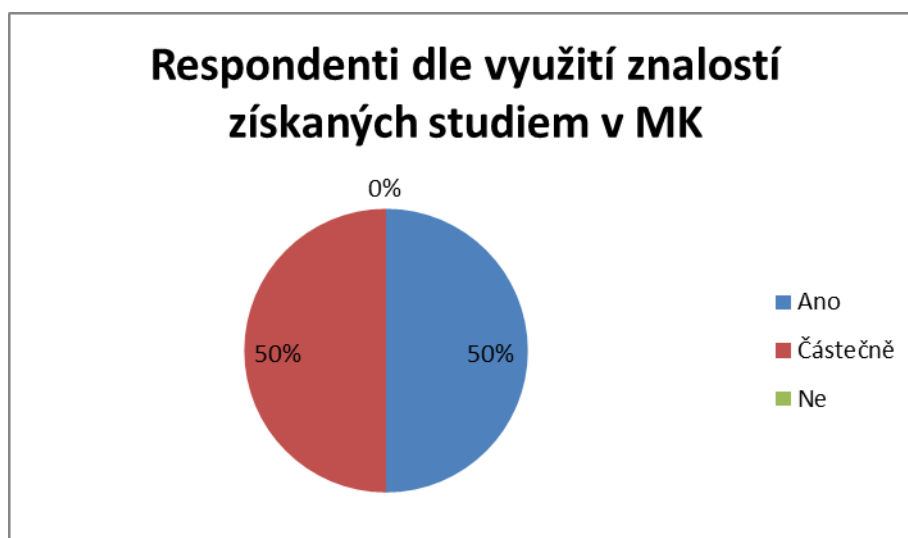

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z dotazového šetření

Stále velké procento absolventů – respondentů tedy pracuje v zemědělství a využívá znalostí a dovedností studiem na učilišti v Městci Králové.

Znalostí či dovedností získaných studiem na učilišti v Městci Králové velmi či částečně využili ve svém zaměstnání všichni, 62 % se pak domnívá, že na praxi byli školou dobře připraveni.

Graf č. 13 Respondenti dle využití znalostí získaných studiem v Městci Králové

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z dotazového šetření

Celých 87 procent dotázaných se o dění ve škole v Městci Králové zajímá doposud.

Klíčovou otázkou bylo, jaký důvod vedl k propadu zájmu žáků o zemědělské učební obory.

Byly předloženy tyto možnosti:

- a) změny po roce 1989 (restituce, privatizace ad.)
- b) změny demografické (rodí se méně dětí, nastupují slabší ročníky...)
- c) změny ve školství (vznik soukromých škol, zvýšená možnost studovat maturitní obory...)
- d) špatné zaměření zemědělských učebních oborů
- e) úbytek pracovních míst v oboru (v důsledku zavedení nových technologií, techniky, restrukturalizace zemědělství)
- f) souběh všech předchozích důvodů
- g) jiné důvody – jaké

Graf č. 14 Důvod snížení zájmu o zemědělské učňovské obory

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z dotazového šetření

Ve výběru respondentů se objevily jen tři varianty. 43% dotázaných zvolilo jako důvod změny po roce 1989, 30% úbytek pracovních míst v oboru a ostatní vidí důvod propadu v souběhu všech předchozích důvodů. Jinou možnost neuvádí nikdo.

I dnes by si učební obor, nabízený SOŠ a SOU Městec Králové, vybrala více než polovina z dotázaných, ne vždy by to však byl obor zemědělský. To může být dáno tím, že se počet nabízených zemědělsky zaměřených oborů velmi zúžil.

Velké většině studentů (46) utkvěl v paměti ředitel školy i jeho jméno. Stejně tak, jako studoval největší počet studentů v období, kdy školu vedl Ing. Potměšil, nejvíce studentů ochotných vyplnit dotazník studovalo v této době a nejvíce studentů (28) si pamatuje právě tohoto pana ředitele

4.4.2 Dotazník pro pedagogy, dlouhodobě působící na SOŠ a SOU Městec Králové

Osloveni všichni učitelé, kteří vyučují na škole déle než 10 let a mají vztah k zemědělskému učňovskému školství. Rozdáno 10 dotazníků, vráceno 10 dotazníků, počet otázek 13.

Na dotazník odpovídal jeden učitel všeobecně vzdělávacích předmětů, osm učitelů odborných předmětů a jeden učitel praktické výuky. U tří z nich byla praxe 10 – 20 let, sedm respondentů má praxi delší než 20 let.

Graf č. 15 - Rozdělení pedagogů dle vyučovaných předmětů

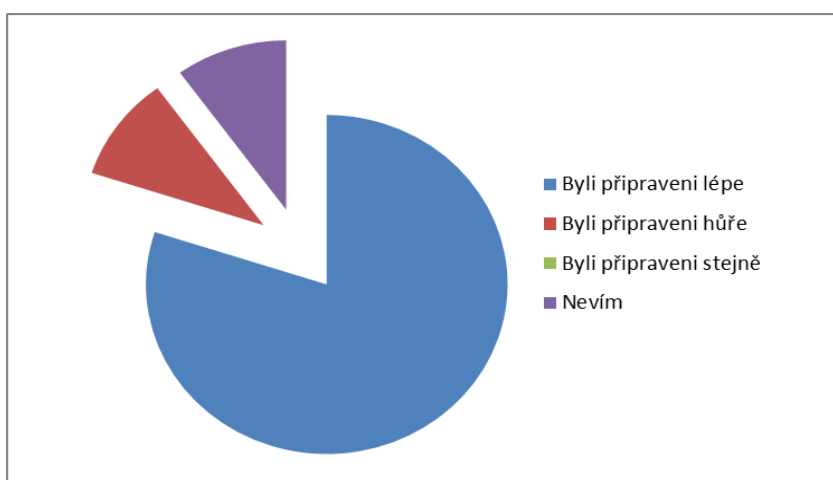

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z dotazového šetření

Devět dotázaných zná dobře situaci zemědělských oborů na SOŠ a SOU v Městci Králové, pouze jeden jí dokonale nezná.

Příprava na praxi v zemědělských oborech je podle všech odpovídajících vedena odborně, osm z nich soudí, že před 10 a více lety byli žáci po příchodu ze ZŠ lépe připraveni, jeden se domnívá, že byli hůře připraveni a jeden neví.

Graf č. 16 – Připravenost žáků přicházejících ze ZŠ

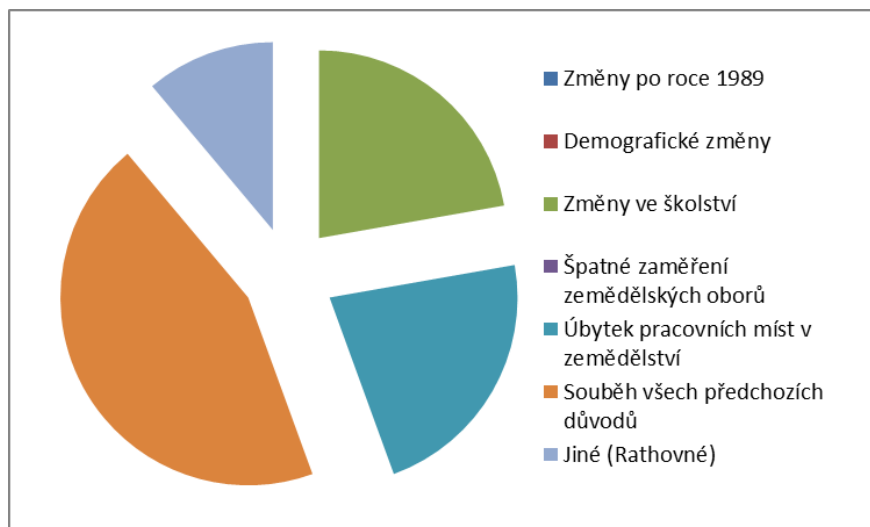

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z dotazového šetření

Náročnost požadavků na žáky snížili všichni dotazovaní, čtyři z toho mírně, ostatní výrazně.

Polovina respondentů považuje za důvod propadu zájmu o zemědělské obory souběh mnoha uváděných důvodů, dva se domnívají, že propad způsobily změny ve školství a stejný počet pedagogů se domnívá, že důvodem byl úbytek pracovních míst v oboru. Jednou se jako odpověď objevují změny demografické.

Graf č. 17 – Důvody propadu zájmu o zemědělské obory

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z dotazového šetření

Jeden z respondentů, vedle odpovědi „souběh všech důvodů“ navíc do „jiných důvodů“ vyplnil tzv. Rathovné (proplácení jízdného žákům a studentům ve STČ kraji). Tento postřeh je velmi zajímavý, ne přímo z hlediska zájmu o zemědělské obory, ale z hlediska zájmu o učební obory v Městci Králové vůbec. Vzhledem k tomu, že učiliště přijímají většinu žáků ze slabších sociálních poměrů, může být cena jízdného při výběru školy mnohdy rozhodující. Díky dosud nezrušenému Rathovnému však nesehrává cena jízdného žádnou roli. Student může dojíždět 10 km do nejbližšího učňovského zařízení nebo do učiliště, vzdáleného 100 km a dopad jízdného zde není žádný, vše je mu proplaceno.

Důvody propadu zájmu o zemědělské obory vidí tedy jinak studenti, kteří změnám po roce 1989 přiřkládají mnohem větší váhu, než pedagogové. Ti shledávají nejčastěji jako příčinu snížení zájmu souběh více důvodů.

Většina učitelů (6) se domnívá, že propad zájmu o zemědělské učňovské školství v Městci Králové je trvalý, dva věří, že ne, dva nevědí. Osm z nich se domnívá, že by vhodná změna koncepce zájmu o obory napomohla. Jen 50% z nich se domnívá, že pro absolventy zemědělských oborů je uplatnění se na trhu práce složitější než pro absolventy jiných učebních oborů.

Ano a spíše ano volí všichni dotázaní v otázce, zda zvolilo vedení správnou cestu zaváděním nových, nezemědělských oborů, které nyní zajišťují škole dostatečný počet

žáků. Všichni pak souhlasí s tím, že pokud by na středních školách byly zavedeny přijímací zkoušky, velmi by to pomohlo posílení zájmu o učební obory.

Všichni jsou si vědomi, že existence SOŠ a SOU je pro Městec Králové velkým přínosem a zánik tohoto zařízení by měl dalekosáhlé následky.

5 Závěr

Královéměstecké zemědělské školství je klasickým příkladem vývoje zemědělského učňovského školství v naší zemi. Veškeré prostudované materiály i statistické údaje ukazují, že k největším změnám v zemědělském učňovském školství, stejně tak jako v zemědělství obecně, došlo v padesátých letech minulého století a dále pak v období po roce 1989. Změny měly za následek v jednotlivých etapách přírůstek či úbytky žáků.

Změny politického systému u nás zasáhly hluboce do života celé společnosti a stejně tak byla postižena oblast zemědělství. Kolektivizace v padesátých letech zpretrhala historické vazby, započala postupné odcizování se vztahu k půdě, k práci na ní. V každé vesnici v okolí Městce Králové vzniklo družstvo, které potřebovalo velké množství pracovníků do rostlinné i do živočišné výroby. V sedmdesátých letech se pak družstva často slučovala se sousedními, přesto farmy v obcích zůstávaly a lidé zde, přímo v místě svého bydliště, nacházeli práci.

V oblasti školství však toto období znamenalo pro zemědělské školství obrovskou šanci. Požadavky nově (a většinou i násilně) vzniklých zemědělských družstev a státních statků na nové pracovníky, na zemědělské odborníky, specialisty, začaly narůstat a školy jim, vytvářením nových oborů, vycházely vstříc. Stejně tak tomu bylo i v zemědělské škole v Městci Králové. Některé obory, jako například „pěstitel, chovatel, zemědělský mechanizátor „, byly úspěšné, jejich absolventi byli družstvy vyhledáváni a škola je nabízela dlouhodobě. Jiné obory nenašly dostatek zájemců a zanikly velmi rychle.

Sami absolventi hodnotí své vzdělání v zemědělském oboru v Městci Králové kladně, většina z nich zde získané znalosti a dovednosti dovedla velmi dobře zúročit, ať už v zemědělství či v jiných oborech. Zdatnost přijímaných žáků se však od osmdesátých let minulého století snížila, pedagogický sbor byl nucen zmírnit nároky na žáky a to se pak odráží i v jejich úspěšnosti na trhu práce.

Počty absolventů zemědělských oborů v Městci Králové výrazně reagovaly na pro zemědělství nejúspěšnější období. Výrazný nárůst zájmu byl zaznamenán zejména v padesátých letech, kdy vznikala družstva, dále pak v letech osmdesátých, kdy vrcholila éra družstevnictví v socialistické podobě. V těchto dvou obdobích byl počet absolventů

nejvyšší. Studium mělo velmi dobrou úroveň, absolventi snadno získávali umístění v zemědělských podnicích, v devadesátých letech minulého století se dobře uplatnili i ve zcela jiných oborech.

Největší pokles zájmu byl zaznamenán po roce 1989 je nutno poznamenat, že důvodem nebyly jen změny politické, přechod na tržní hospodářství a změny majetkoprávních vztahů. Důležitou roli zde sehrál i vývoj zemědělské techniky, nové technologie, nové přístupy k hospodaření. Spojení několika různých vlivů mělo především za následek úbytek pracovních míst a bylo i signálem pro zájemce o zemědělsky zaměřené učební obory, že v budoucnu budou těžko hledat místo.

Také změny ve školství v devadesátých letech minulého století nebyly pro zemědělskou školu v Městci Králové, ani pro ostatní zemědělská učiliště, příznivé. Systém financování, vznik nových, soukromých středních škol, nových tříd na stávajících středních školách, možnost studia bez přijímacích zkoušek a konečně i nepříznivý demografický vývoj se podepsaly na úbytku zájmu o učňovské školství obecně. Královéměstecké učiliště hledalo záchranu v nabídce nových učebních oborů, které však už se zemědělstvím nespojujely. Další možnou cestou získání žáků bylo zavedení nástavbového maturitního studia, které absolventům zemědělských i nezemědělských učebních oborů umožnilo získat maturitu, která jim výrazně rozšířila možnosti uplatnění na trhu práce. Jakkoli se tato cesta v devadesátých letech škole osvědčila a dařilo se získávat dostatečné množství žáků, pro zemědělské obory to nemělo téměř žádný význam. Tradiční zemědělské učební obory zanikly, udržely se jen v devadesátých letech zavedené obory „zahradník“ a „opravářské práce“. A i ty přes výraznou finanční podporu Středočeského kraje žákům, kteří si je vybrali, skomírají.

Nízká podpora nově vzniklých zemědělských subjektů v průběhu devadesátých let a nejistá situace na trhu se zemědělskými produkty měla za následek likvidaci drobných podnikatelů v této oblasti. Malí farmáři, kteří získali hospodářství ať už na základě restitucí, nájmu, koupě či jiným způsobem nebyli schopni za stávajících podmínek uživit sebe, tím méně vytvářet nová pracovní místa. Prosazují se velcí podnikatelé, kteří obhospodařují stovky či tisíce hektarů zemědělské půdy a jsou schopni koupit si a využít drahou zemědělskou techniku. S malým počtem zaměstnanců pak obhospodařují území, zabírající několik vesnic, několik původně v padesátých letech vzniklých družstev. Často

se věnují jen rostlinné výrobě, živočišná výroba, pokud se jí věnují, je soustředěna do velkokapacitních kravínů či odchoven soustředěných na jednom místě. To s sebou nese i zánik pracovních míst přímo v jednotlivých obcích. Přesto nelze říci, že by o absolventy zemědělských učebních oborů nebyl zájem. Traktory, kombajny a další moderní technika v rostlinné i živočišné výrobě vyžadují personál, který má oprávnění s těmito stroji pracovat, zvládat jejich počítačové řízení i jejich základní údržbu. Vzdělání v zemědělském oboru a technická zdatnost je nutností.

Zvláště při získávání pracovníků do živočišné výroby je situace problematická. Zodpovědné lidi s chutí pracovat se zvířaty, v provozech, ve kterých jsou časté služby o sobotách, nedělích i ve svátek je téměř nemožné. A není to jen nepřetržitostí provozu, ale obecně je tato práce brána jako ponižující člověka, špinavá a urážející. Přitom v dnešních moderních provozech se práce se zvířaty mnohdy neliší od moderních průmyslových podniků, ať už čistotou, mechanizací a automatizací práce i výší odměny.

Důležité by tedy bylo, dát zaměstnání v zemědělství větší prestiž, vzdělávání v této oblasti podpořit, dát mu novou náplň. Školám pak zajistit nejnovější cvičnou mechanizaci, která je nesmírně drahá a propojit vzdělávání s praxí. Získání řidičského oprávnění na traktor je jen základem, důležité je i naučit se stroj ovládat prakticky. A důležité je rozšiřovat si své znalosti a dovednosti o zvládání dalších zemědělských strojů.

A právě moderní stroje už dnes na učilišti v Městci Králové chybí a jejich získání není za stávajících finančních podmínek reálné. Ale možnost pracovat s nejnovější technikou může dnešním učňům dát přímá spolupráce se zemědělskými podniky, žáci můžou praktikovat přímo v podnicích touto novou technikou již vybavených (to už je často zaveden i dnes). Důležitá je i spolupráce škol s budoucími zaměstnavateli, přizpůsobení zemědělského vzdělání jejich požadavkům.

Královéměstecské učiliště ve své historii prošlo obdobími úspěšnými i méně úspěšnými. Dnes se škola nachází v etapě, která pro ni není snadná. Několik let se hromadící ekonomické problémy i nesnadné získávání žáků, kteří jsou pro školu zdrojem financí, je pro dnešní vedení školy těžkým úkolem.

Zemědělské školství na Královéměstecu prakticky zaniklo již změnou názvu školy, ve kterém se slovo zemědělské již od roku 2007 nevyskytuje. Zemědělské obory na škole

dnes fakticky skomírají a naděje na zlepšení tohoto stavu není. Učiliště, byť s většinou nezemědělských oborů, stále hledá cestu ke zlepšení stávajícího stavu.

Cesta zaměřením na obory nezemědělské může přinést škole jak finance, tak i více zájemců. Jistou naději škola vkládá i do zavedení povinných přijímacích zkoušek u středních škol, případně jinak než na žáka nastavené financování.

6 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Použitá literatura:

Nepublikované dokumenty:

Kronika Zemědělského odborného učiliště v Městci Králové, Městec Králové: SOU a SOŠ Městec Králové, vedena od roku 1971 (uložena u ředitelky školy Mgr. Podzimkové)

Výroční zprávy SOU a SOŠ Městec Králové, Městec Králové: SOU a SOŠ Městec Králové, archiv školy, 1944 – 2014

Konferenční zápisy a zápisy z porad vedení, Městec Králové: SOU a SOŠ Městec Králové, archiv školy, 1950-2014

Publikované dokumenty:

BARANOVÁ, Magdaléna, KUBAČÁK, Antonín. *Dějiny zemědělství v Čechách a na Moravě*. 1. vyd. Praha: Libri, 2010. 430 s. ISBN 978-80-7277-113-4

BLAŽEK, Petr, KUBÁLEK, Michal. *Kolektivizace venkova v Československu 1948-1960 a střeoevropské souvislosti*. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2008. 360 s. ISBN 978-80-7363-226-7.

BLAŽEK, Jiří. UHLÍŘ, David. *Teorie regionálního rozvoje*. 2. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Karolinum, 2011. 342 s. ISBN: 978-80-246-1974-3.

ČEČETKA, František Josef. *Místopis okresu Královéměstského*. Brno: Garn, 2013. 310 s.

ČERNOHORSKÝ, Zdeněk. *Dějiny zemědělského školství v Československu*. 1. vyd. Praha: SPN, 1980. 306 s. ISBN 14-326-80.

ČMEJREK, Jaroslav. *Zemědělství a venkov v politickém procesu: Úvod do studia problematiky*. 1. vyd. Praha: Česká zemědělská univerzita, 2004. 182 s. ISBN 80-213-0768-4.

ČZU v Praze, Provozně ekonomická fakulta: *Požadavky pro předkládání diplomových prací*, Praha: PFF ČZU v Praze, 2012. 18 s.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2002. 374 s. ISBN 978-80-246-0139-7.

JECH, Karel. *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2008. 336 s. ISBN 978-80-7021-902-7.

KONEČNÝ, Miroslav, JIŘÍK, Josef, KOLOMAZNÍK, Miroslav, KRÁL, Jan. *Odborná učiliště v rezortu ministerstva zemědělství ČR: učební obory pro absolventy zvláštních škol*. 1. vyd. Praha: Institut výchovy a vzdělávání, 1999. 44 s. ISBN 80-7105-187-7.

MUSIL, Karel. *Almanach SOŠ a SOU Městec Králové k 65. výročí založení školy*. 1. vyd. Městec Králové: SOŠ a SOU v Městci Králové, 2008. 22 s.

ROZMAN, Josef. *Naše zemědělské školství neznalo hranic: osobnosti a historie zemědělského školství v mezinárodním kontextu*. 1. vyd. Praha: Ústav zemědělské ekonomiky a informací, 2009. 31 s. ISBN 978-80-86671-63-5.

SMRČKA, Ladislav a kol.. *Vývoj družstevnictví na území ČSFR*. 1. vyd. Praha: Svépomoc, 1992. 236 s. ISBN 80-7063-068-X.

TOMAN, Miroslav, CODL, Stanislav, TUČEK, Petr. *České zemědělství očima těch, kteří u toho byli*. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2012. 203 s. ISBN 978-80-86874-39-5.

Zemědělské školství, výzkum a osvěta jako předpoklad hospodářského a sociálního rozvoje venkova v 19. a 20. století: Sborník příspěvků z mezinárodní konference věnované památce Samuela Cambela. Uherské Hradiště: Slovácké muzeum v Uherském Hradišti, 2004. 365 s. ISBN 80-86185-38-9.

Použité elektronické odkazy:

Absolventi. *SOU Blatná*. [online]. © 2015 [cit. 2015-11-15]. Dostupné z: <http://soublatna.cz/o-skole/absolventi/>

Bílá kniha – národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Formuje vládní strategii v oblasti vzdělávání. Strategie odráží celospolečenské zájmy a dává konkrétní

podněty k práci škol. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*. [online]. © 2013-2015 [cit. 2015-11-14]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>

Časové řady základních ukazatelů statistiky práce – 2008. *Český statistický úřad*. [online]. 31.07.2008 [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/casove-rady-zakladnich-ukazatelu-statistiky-prace-2008-bbr7k4x2af>

Databáze demografických údajů za obce ČR. *Český statistický úřad*. [online]. 03.08.2015 [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>

JECH, Karel. Akce K. *Ústav pro studium totalitních režimů*. [online]. © 2008-2015 [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/akce-k-kulak>

JECH, Karel. Pojem "kulak" a "vesnický boháč". *Ústav pro studium totalitních režimů*. [online]. © 2008-2015 [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/pojem-kulak-a-vesnicky-bohac>

Městec Králové [online]. Městec Králové: Město Městec Králové, © 2004-2014 [cit. 2014-10-05]. Dostupné z <http://www.mesteckralove.cz/>

Obyvatelstvo – roční časové osy. *Český statistický úřad*. [online]. 11.6.2015 [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_hu

Partnerství a kvalita. *Národní ústav odborného vzdělávání*. [online]. © 2008 [cit. 2015-11-14]. Dostupné z: <http://www.nuov.cz/pak>

Pohled na rodinné farmy očima statistiky. In: *Bio-info* [online]. Bio-info, © 2014 [cit. 2014-10-06]. Dostupné z: <http://www.bio-info.cz/zpravy/pohled-na-rodinne-farmy-ocima-statistiky?lang=1&ref=m&source=email>

Program rozvoje venkova na období 2014-2020. In: *Národní síť Místních akčních skupin České republiky* [online]. NS MAS ČR, © 2014 [cit. 2014-10-06]. Dostupné z: http://nsmascr.cz/content/uploads/2014/07/PRV_do_vlady.pdf

Pracující v zemědělství celkem. *Český statistický úřad* [online]. © 2014 [cit. 2014-10-05].

Dostupné

z:

[http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/2F002807AE/\\$File/212911180.pdf](http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/2F002807AE/$File/212911180.pdf)

Restituce pozemkového vlastnictví fyzických osob. *Právo a stát*. [online]. © 2011 [cit. 2015-10-15].

Dostupné z: <http://pravoastatire.webnode.cz/products/restituce-pozemkoveho-vlastnictvi-fyzickych-osob/>

RŮŽIČKA, Daniel.. Družstvo. *Totalita*. [online]. © 1999-2015 [cit. 2015-10-15].

Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>

RŮŽIČKA, Daniel. Regionální geografické aspekty transformace zemědělství České republiky. *Geografie*. [online]. 25.10.2006 [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: <http://www.geografie.webzdarma.cz/transformace.htm>

Soběstačnost ČR u potravin živočišného původu loni vzrostla. *Zemědělský svaz České republiky*. [online]. © 2015 [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: <http://www.zscr.cz/clanek/sobestacnost-cr-u-potravin-zivocisneho-puvodu-loni-vzrostla-723>

Učební obor. *SOU a SOŠ Městec Králové*. [online]. [2015] [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: http://www.sossoumk.cz/index.asp?q=maturitni_obor_Opravarske_prace&menu=5&nav=obr&id=53&help=1

Údaje o farmách v Evropské unii. In: *Leading Farmers* [online]. Leading Farmers, © 2014 [cit. 2014-10-06]. Dostupné z: <http://www.leadingfarmers.cz/library/?ix=36&link>

VELEBA, Jan. Historie a budoucnost českého zemědělství. *Národní listy*. [online]. [2015] [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: <http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/historie-a-budoucnost-ceskeho-zemedelstvi.html>

Výběr vzdělávání. *Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce*. [online]. [2015] [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: http://www.sossoumk.cz/index.asp?q=maturitni_obor_Opravarske_prace&menu=5&nav=obr&id=53&help=1

Vzdělávání. In: *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, © 2008-2014 [cit. 2014-10-05]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/vzdelavani>

Záhumenek. Terminologický slovník zeměměřičtví a katastru nemovitostí. *Terminologická komise ČÚZK*. [online]. © 2005-2015 [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: http://www.vugtk.cz/slovník/4327_zahumenek

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*. [online]. © 2013-2015 [cit. 2015-11-14]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>

Zákon o soustavě základních, středních škol a vyšších odborných škol (školský zákon). *Epravo.cz*. [online]. © 1999-2015 [cit. 2015-11-14]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/zakony/sbirka-zakonu/zakon-o-soustave-zakladnich-skol-strednich-skol-a-vyssich-odbornych-skol-skolsky-zakon-uplne-zneni-jak-vyplyva-z-pozdejsich-zmen-a-doplneni-13665.html?mail>

29/1984 Sb. Zákon o soustavě základních a středních škol (školský zákon). *Sbírka právních předpisů. Průvodce zákony ČR*. [online]. © 2010 [cit. 2015-11-14]. Dostupné z: <http://www.esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?CP=1984s029&DR=SB>

564/1990 Sb. Zákon České národní rady o státní správě a samosprávě ve školství. *Sbírka právních předpisů. Průvodce zákony ČR*. [online]. © 2010 [cit. 2015-11-14]. Dostupné z: <http://www.esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?CP=1990s564&DR=SB>

165 let ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*. [online]. © 2013-2015 [cit. 2015-11-14]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/165-let-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy>

§ 185. *Zákony od centrum.cz*. [online]. [2015] [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: <http://zakony.centrum.cz/skolsky-zakon/cast-19-paragraf-185>

7 Seznam grafů

- Graf č. 1 Postup kolektivizace zemědělství
- Graf č. 2 Počet pracujících v NH v odvětví průmyslu a zemědělství v jednotlivých letech
- Graf č. 3 Vývoj počtu lidí zaměstnaných v zemědělství
- Graf č. 4 Počet absolventů zemědělských oborů v desetiletích
- Graf č. 5 Srovnání počtu absolventů v učilišti Městec Králové a na učilišti v Blatné
- Graf č. 6 Počet živě narozených dětí v jednotlivých letech (+15)
- Graf č. 7 Počet absolventů zemědělských oborů na SOŠ a SOU Městec Králové v jednotlivých letech
- Graf č. 8 Složení respondentů
- Graf č. 9 Respondenti dle absolvovaného oboru
- Graf č. 10 Respondenti dle místa bydliště v době studia
- Graf č. 11 Respondenti dle využití zemědělského oboru
- Graf č. 12 Respondenti dle zaměstnání v současnosti
- Graf č. 13 Respondenti dle využití znalostí získaných studiem v Městci Králové
- Graf č. 14 Důvod snížení zájmu o zemědělské obory
- Graf č. 15 Rozdělení pedagogů dle vyučovaných předmětů
- Graf č. 16 Přípravenost žáků přicházejících ze ZŠ
- Graf č. 17 Důvody propadu zájmu o zemědělské obory

8 Seznam tabulek

Tabulka č. 1 Hrubá zemědělská produkce (mil. Kč, stálé ceny roku 1989, ČSÚ)

Tabulka č. 2 HZP na 1 ha (Kč/Kč, stálé ceny roku 1989)

Tabulka č. 3 Vybrané ukazatele zemědělství

Tabulka č. 4 Odborné zemědělské školy a jejich složení ve školním roce 1944/1945 a
1946/1947

Tabulka č. 5 Porovnání počtu pracujících v zemědělství s počty absolventů zemědělských
oborů v Městci Králové v následujícím desetiletí

9 Přílohy

- Příloha č. 1 Počty absolventů v jednotlivých oborech
- Příloha č. 2 SOŠ a SOU Městec Králové – absolventi v jednotlivých letech – zemědělské a nezemědělské obory
- Příloha č. 3 Míra soběstačnosti ČR u vybraných živočišných komodit
- Příloha č. 4 SOU Blatná – počty absolventů v jednotlivých letech
- Příloha č. 5 Dotazník pro absolventy zemědělských oborů SOU Městec Králové
- Příloha č. 6 Dotazník pro absolventy zemědělských oborů SOU Městec Králové – zpracování
- Příloha č. 7 Dotazník pro pedagogy SOŠ a SOU Městec Králové
- Příloha č. 8 Dotazník pro pedagogy SOŠ a SOU Městec Králové - zpracování

Příloha č. 1

Počty absolventů v jednotlivých oborech

OBOR	Počet absolventů
Zimní rolnická škola	85
Lidová škola zemědělská	124
Základní odborná škola rolnická	136
Středisko pracujícího dorostu	33
Učňovská škola zemědělská	286
Zemědělská mistrovská škola	138
Střední zemědělská technická škola	84
Pěstitel-chovatel, zemědělský mechanizátor, (zaměření pěstitel, chovatel)	458
Opravář zemědělských strojů	20
Průmyslový krmivář	252
Strojník pro výrobu krmiv	197
Dívčí odborná škola	77
Traktorista, mechanizátor	162
Chovatel/ka hospodářských zvířat	251
Operátor zemědělské techniky pro ŽV	473
Potravinářská výroba	56
Farmář/ka	50
Zemědělec-hospodyňka	50
Rodinná škola	42
Zemědělský podnikatel a Podnikatel v zemědělství	42
Zahradník/ce	105
Provoz služeb pro domácnost	88
Cukrář	115
Kuchař, číšník	703

Nástavbové studium Podnikání (denní i dálkové)	626
Obory OU	
Zahradnické práce	31
Opravařské práce	77
Kuchařské práce	128

Zdroj: MUSIL, K., *Almanach SOŠ a SOU Městec Králové k 65. výročí založení školy*, s.19-20

Příloha č. 2

SOŠ a SOU Městec Králové – absolventi v jednotlivých letech – zemědělské a nezemědělské obory

Rok	Absolventi zemědělských oborů	Absolventi nezemědělských oborů
1944	36	
1945	96	
1946	12	
1947	21	
1948	55	
1949	73	
1950	74	
1951	52	
1952	44	
1953	32	
1954	73	
1955	66	
1956	71	
1957	73	
1958	36	
1959	61	
1960	108	
1961	46	
1962	74	
1963	19	
1964	61	
1965	38	
1966	0	
1967	17	

1968	17	
1969	62	
1970	31	
1971	38	
1972	21	
1973	11	
1974	13	
1975	38	
1976	61	
1977	36	
1978	48	
1979	52	
1980	65	
1981	49	
1982	57	
1983	108	
1984	88	
1985	112	
1986	71	
1987	59	
1988	81	36
1989	18	20
1990	50	
1991	74	
1992	31	22
1993	70	26
1994	45	56
1995	32	68
1996	13	96
1997	46	46
1998	29	101
1999	27	40
2000	14	108
2001	9	53
2002	0	83
2003	8	96
2004	20	101
2005	18	96
2006	15	103
2007	19	107
2008	12	82
2009	21	102
2010	6	93
2011	11	66
2012	17	60
2013	4	61

2014	15	32
------	----	----

Zdroj: Výroční zprávy SOŠ a SOU Městec Králové 1944 – 2014

Příloha č. 3

Míra soběstačnosti ČR u vybraných živočišných komodit:

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Mléko	123,0	119,6	123,2	121,2	118,9	124,6	124,5	128,7
Maso hovězí	106,8	104,2	122,3	121,1	114,4	121,6	131,5	140,1
Maso vepřové	79,7	78,7	74,0	65,1	63,8	60,8	54,5	57,6
Maso drůbeží	90,4	96,5	95,9	88,2	84,9	73,2	69,4	70,8
Maso kozí	82,47	78,70	83,62	82,55	90,72	90,2	91,5	92,0

Zdroj: Soběstačnost ČR u potravin živočišného původu loni vzrostla. *Zemědělský svaz České republiky*. [online]. © 2015 [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: <http://www.zscr.cz/clanek/sobestacnost-cr-u-potravin-zivocisneho-puvodu-loni-vzrostla-723>

Příloha č. 4

SOU Blatná – počty absolventů v jednotlivých letech

Rok	Absolventi zemědělských oborů	Absolventi nezemědělských oborů
1965	25	
1966	51	
1967	46	
1968	42	
1969	68	
1970	49	
1971	41	
1972	26	
1973	64	
1974	70	
1975	53	
1976	42	
1977	42	
1978	66	
1979	48	
1980	53	

1981	58	
1982	73	
1983	72	
1984	70	
1985	70	
1986	70	
1987	77	
1988	72	
1989	66	17
1990	65	24
1991	54	54
1992	71	26
1993	73	19
1994	56	-
1995	-	16
1996	-	16
1997	93	68
1998	18	76
1999	-	27
2000	27	65
2001	16	76
2002	12	58
2003	19	89
2004	6	81
2005	19	86
2006	23	73
2007	23	86
2008	22	71
2009	19	74
2010	11	62
2011	22	66
2012	32	63
2013	33	71
2014	20	40

Zdroj: Absolventi. *SOU Blatná*. [online]. © 2015 [cit. 2015-11-15]. Dostupné z: <http://soublatna.cz/ostkole/absolventi/>

Příloha č. 5

Dotazník pro absolventy zemědělských oborů SOU Městec Králové

Návod: Vybrané odpovědi zakroužkujte / při zpracování na PC podtrhněte!.

1. Jste: muž žena

2. V době studia jste žila v: a) okrese NB b) ve STČ kraji c) v jiném kraji

3. Absolvoval/a jste zemědělský obor:

.....

4. Absolvoval/a jste po vyučení ještě další studium? Ano Ne

5. Bylo studium zemědělského učebního oboru náročné? Velmi Průměrně
Nebylo

6. Pracujete v zemědělství?

- a) Ano (celou dobu od absolvování)
- b) Pracoval jsem (nyní nepracuji)
- c) Po absolvování ne, nyní ano
- d) Ne (ani jsem nikdy nechtěl)
- e) Ne (nenašel jsem práci v oboru)

7. Pracujete nyní:

- a) v zemědělství
- b) v průmyslu
- c) ve státní správě
- d) ve službách
- e) jinde

8. Využil jste ve svém zaměstnání znalostí získaných studiem v Městci Králové?

Ano Částečně Ne

9. Pokud pracujete (nebo jste pracoval) v zemědělství, byl/a jste školou dobře připraven/a na praxi?

Ano

Ne

Nevím

10. Zajímáte se o dění ve škole v Městci Králové?

Ano

Ne

Občas

11. V učňovském školství dochází k propadu zájmu o zemědělské učňovské obory.

Domníváte se, že důvodem jsou:

a) změny po roce 1989 (restituce, privatizace...)

b) změny demografické (rodí se méně dětí, nastupují slabší ročníky...)

c) změny ve školství (vznik soukromých škol, zvýšená možnost studovat maturitní obory...)

d) špatné zaměření zemědělských učebních oborů

e) úbytek pracovních míst v oboru (v důsledku zavedení nových technologií, techniky, restrukturalizace zemědělství)

f) souběh všech předchozích důvodů

g) jiné důvody – jaké

.....

.....

.....

12. Vybral byste si z nynější nabídky učebních oborů na stránkách školy:

a) Ano, obor **zemědělský**

b) Ano, **nezemědělský** obor

c) Ne, nevybral

13. Vybaví se vám ještě jméno ředitele školy z doby vašeho učení?

Ano (uved'te)

Ne

Děkuji za laskavou spolupráci .

Bc. Kubálková Ludmila

Příloha č. 6

Dotazník pro absolventy zemědělských oborů SOU Městec Králové - zpracování

Dotazníků předloženo 100 ks, další respondenti osloveni emailem a pomocí facebooku

Celkem vyplněný dotazník vrátilo 56 respondentů.

Otázka 1. A 3.

1. Jste muž, žena 3. Absolvoval jste obor

Obor	Muž	Žena	Celkem
Operátor	7	6	13
Chovatel_	4	2	6
Zahradník	3	2	5
Farmář	3	4	7
Zemědělec	2	2	4
Traktorista	3	0	3
Opravařské práce	4	0	4
Strojník	2	0	2
Pěstitel, chovatel	0	2	2
Zemědělský mechanizátor	1	0	1
Průmyslový krmivář	1	0	1
ZTŠ	1	2	3
Zemědělský podnikatel	3	2	5
Celkem:	34	22	56

2. V době studia jste žila v: a) okrese NB b) ve STČ kraji c) v jiném kraji

V době studia žili:	okres Nymburk	STČ kraj	jiný kraj
	36	17	3

4. Absolvoval/a jste po vyučení ještě další studium? Ano Ne

Obor	ano	Ne	celkem
Operátor	4	9	13
Chovatel_	0	6	6
Zahradník	1	4	5
Farmář	1	6	7
Zemědělec	1	3	4
Traktorista	0	3	3
Opravařské práce	0	4	4
Strojník	0	2	2
Pěstitel, chovatel	0	2	2
Zemědělský mechanizátor	0	1	1
Průmyslový krmivář	0	1	1
ZTŠ	1	2	3
Zemědělský podnikatel	2	3	5

5. Bylo studium zemědělského učebního oboru náročné?

Obor	Velmi	Průměrně	Nebylo
Operátor	5	7	1
Chovatel_	1	5	0
Zahradník	2	2	1
Farmář	2	5	0
Zemědělec	0	4	0
Traktorista	0	3	0
Opravařské práce	1	3	0
Strojník	0	1	1
Pěstitel, chovatel	0	1	1
Zemědělský mechanizátor	0	1	0

Průmyslový krmivář	0	1	0
ZTŠ	1	2	0
Zemědělský podnikatel	0	4	1
Celkem	12	39	5

6. Pracujete v zemědělství?

- a) Ano (celou dobu od absolvování)
- b) Pracoval jsem (nyní nepracuji)
- c) Po absolvování ne, nyní ano
- d) Ne (ani jsem nikdy nechtěl)
- e) Ne (nenašel jsem práci v oboru)

Obor	Ano-celou dobu	Pracoval jsem	Nepracoval, nyní ano	Ne, nikdy jsem nechtěl	Ne, nenašel jsem uplatnění
Operátor	1	4	0	7	1
Chovatel_	3	2	0	1	0
Zahradník	3	0	0	1	1
Farmář	3	4	0	0	0
Zemědělec	1	2	0	1	0
Traktorista	3	0	0	0	0
Opravařské práce	2	1	0	0	1
Strojník	0	2	0	0	0
Pěstitel, chovatel	2	0	0	0	0
Zemědělský mechanizátor	1	0	0	0	0
Průmyslový krmivář	0	0	0	1	0
ZTŠ	3	0	0	0	0
Zemědělský podnikatel	2	0	0	3	0
Celkem	24	15	0	14	3

7. Pracujete nyní:

a) v zemědělství b) v průmyslu c) ve státní správě d) ve službách e) jinde

Obor	zemědělství	průmysl	stát. správa	služby	jinde
Operátor	1	4	4	1	3
Chovatel_	3	2	0	1	0
Zahradník	0	2	1	1	1
Farmář	3	1	0	3	0
Zemědělec	0	2	1	0	1
Traktorista	3	0	0	0	0
Opravařské práce	2	0	0	0	2
Strojník	0	2	0	0	0
Pěstitel, chovatel	2	0	0	0	0
Zemědělský mechanizátor	1	0	0	0	0
Průmyslový krmivář	0	1	0	0	0
ZTŠ	3	0	0	0	0
Zemědělský podnikatel	2	0	0	1	2
Celkem	20	14	6	7	9

8. Využil jste ve svém zaměstnání znalostí získaných studiem v Městci Králové?

Výběr: Ano Částečně Ne

Obor	Ano	Částečně	Ne
Operátor	5	8	0
Chovatel_	3	3	0
Zahradník	0	5	0
Farmář	4	3	0
Zemědělec	1	3	0
Traktorista	3	0	0

Opravařské práce	2	2	0
Strojník	1	1	0
Pěstitel, chovatel	2	0	0
Zemědělský mechanizátor	1	0	0
Průmyslový krmivář	0	1	0
ZTŠ	3	0	0
Zemědělský podnikatel	3	2	0
Celkem	28	28	0

9. Pokud pracujete (nebo jste pracoval) v zemědělství, byl/a jste školou dobře připraven/a na praxi?

Výběr:	Ano	Ne	Nevím
Obor	Ano	Ne	Nevím
Operátor	5	0	8
Chovatel_	5	0	1
Zahradník	0	5	0
Farmář	6	0	1
Zemědělec	3	0	1
Traktorista	3	0	0
Opravařské práce	3	0	1
Strojník	2	0	0
Pěstitel, chovatel	2	0	0
Zemědělský mechanizátor	1	0	0
Průmyslový krmivář	0	0	1
ZTŠ	3	0	0
Zemědělský podnikatel	2	0	3
Celkem	35	5	16

10. Zajímáte se o dění ve škole v Městci Králové?

Výběr: Ano Ne Občas

Obor	Ano	Ne	Občas
Operátor	3	2	8
Chovatel_	1	0	5
Zahradník	1	1	3
Farmář	4	1	2
Zemědělec	1	0	3
Traktorista	1	1	1
Opravařské práce	3	0	1
Strojník	0	0	2
Pěstitel, chovatel	0	1	1
Zemědělský mechanizátor	0	0	1
Průmyslový krmivář	0	1	0
ZTŠ	1	0	2
Zemědělský podnikatel	1	0	4
Celkem	16	7	33

11. V učňovském školství dochází k propadu zájmu o zemědělské učňovské obory.

Domníváte se, že důvodem jsou:

- a) změny po roce 1989 (restituce, privatizace...)
- b) změny demografické (rodí se méně dětí, nastupují slabší ročníky...)
- c) změny ve školství (vznik soukromých škol, zvýšená možnost studovat maturitní obory...)
- d) špatné zaměření zemědělských učebních oborů
- e) úbytek pracovních míst v oboru (v důsledku zavedení nových technologií, techniky, restrukturalizace zemědělství)
- f) souběh všech předchozích důvodů
- g) jiné důvody – jaké

Obor	změny po roce 1989	změny demografické	změny ve školství	zaměření stud.oborů	úbytek prac. Míst	souběh	Jiné důvody
Operátor	5	0	0	0	4	4	0

Chovatel_	4	0	0	0	1	1	0
Zahradník	0	0	0	0	2	3	0
Farmář	4	0	0	0	2	1	0
Zemědělec	2	0	0	0	2	0	0
Traktorista	2	0	0	0	0	1	0
Opravařské práce	2	0	0	0	2	0	0
Strojník	1	0	0	0	0	1	0
Pěstitel, chovatel	1	0	0	0	0		0
Zemědělský mechanizátor	1	0	0	0	0	1	0
Průmyslový krmivář	0	0	0	0	1	0	0
ZTŠ	1	0	0	0	1	1	0
Zemědělský podnikatel	1	0	0	0	2	2	0
Celkem	24	0	0	0	17	15	0

12. Vybral byste si z nynější nabídky učebních oborů na stránkách školy:

a) Ano, zemědělský

b) Ano, nezemědělský

c) Ne

Obor	Ano – zemědělský	Ano - nezemědělský	Ne
Operátor	2	4	7
Chovatel_	2	2	2
Zahradník	1	2	2
Farmář	2	3	2
Zemědělec	1	1	2
Traktorista	3	0	0
Opravařské práce	4	0	0
Strojník	1	0	1
Pěstitel, chovatel	0	1	1
Zemědělský mechanizátor	1	0	0

Průmyslový krmivář	0	0	1
ZTŠ	0	0	3
Zemědělský podnikatel	0	2	3
Celkem	17	15	24

13. Vybaví se vám ještě jméno ředitele školy z doby vašeho učení?

Výběr: Ano Ne

Obor	Ano	Ne
Operátor	9	4
Chovatel_	5	1
Zahradník	5	0
Farmář	6	1
Zemědělec	3	1
Traktorista	2	1
Opravařské práce	4	0
Strojník	2	0
Pěstitel, chovatel	1	1
Zemědělský mechanizátor	1	0
Průmyslový krmivář	0	1
ZTŠ	3	0
Zemědělský podnikatel	5	0
Celkem	46	10

Příloha č. 7

Dotazník pro pedagogy SOŠ a SOU Městec Králové

Dotazník pro pedagogy, dlouhodobě působící na SOŠ a SOU Městec Králové

Návod: vybrané odpovědi zakroužkujte

1. Jste (či byl/a jste) učitel/ka:

a) všeobecně vzdělávacích předmětů

b) odborných předmětů

c) praktického vyučování

2. Délka praxe:

a) do 10 let

b) 10 – 20 let

c) více než 20 let

3. Víte, jaká je situace u zemědělských oborů ve vaší škole?

Ano

Ne

4. Je příprava na praxi v zemědělských oborech vedena odborně?

Ano

Ne

5. Před 10 a více lety do těchto oborů přicházeli žáci ze ZŠ, kteří:

a) byli lépe připraveni

b) byli hůře připraveni

c) není žádný rozdíl

d) nevím

6. Snížili jste náročnost požadavků na studenty a učně oproti době před 10 a více lety?

a) ano, mírně

b) ano, výrazně

c) ne

7. Propad zájmu o zemědělské obory způsobily:

a) změny po roce 1989 (restituce, privatizace...)

b) změny demografické (rodí se méně dětí, nastupují slabší ročníky...)

c) změny ve školství (vznik soukromých škol, zvýšená možnost studovat maturitní obory...)

d) špatné zaměření zemědělských učebních oborů

e) úbytek pracovních míst v oboru (v důsledku zavedení nových technologií, techniky, restrukturalizace zemědělství)

f) souběh všech předchozích důvodů

g) jiné důvody – jaké

8) Domníváte se, že tento propad je trvalý? Ano Ne Nevím

9) Měla by se, vzhledem ke změnám v oblasti zemědělství, provést zásadní změna
koncepte těchto oborů? Ano Ne Nevím

10) Je pro současné absolventy zemědělských učebních oborů obtížnější uplatnit se na trhu
práce, než pro absolventy nezemědělských oborů?

- a) ano, je to pro ně obtížnější
- b) ne, situace je stejná u zemědělských i nezemědělských oborů
- c) ne, absolventi se snadno uplatní – na pracovním trhu jich začíná být nedostatek
- d) nevím

11) Vzhledem k situaci, zvolilo vedení školy správnou cestu zaváděním nových,
nezemědělských oborů?

- a) ano, je to nutné pro zachování středního odborného školství na Královéměstecku
- b) spíše ano
- c) ne
- d) nevím

12) Pomohlo by učebním oborům (zemědělským i nezemědělským) zavedení přijímacích
zkoušek na stření odborné školy?

Ano Ne Nevím

13. Fungování SOŠ a SOU Městec Králové má pro město Městec Králové a pro
Královéměstecko:

- a) zásadní význam
- b) je přínosné
- c) nemá žádný význam
- d) nevím

Děkuji za laskavou spolupráci.

Bc. Lída Kubálková

Příloha č. 8

Dotazník pro pedagogy – zpracování

1. Jste učitel (-ka)

Všeobecně vzdělávacích předmětů	Odborných předmětů	Praktického vyučování
1	8	1

2. Délka praxe

Do 10 let	10 – 20 let	Nad 20 let
0	3	7

3. Znáte situaci zemědělských oborů na škole ?

Ano	Ne
8	2

4. Je příprava na praxi v zemědělských oborech vedena odborně?

Ano	Ne
10	0

5. Příprava žáků, přicházejících ze ZŠ byla před lety:

Byli připraveni lépe	8
Byli připraveni hůře	1
Byli připraveni stejně	0
Nevím	1

6. Snížili jste náročnost požadavků na učně oprati době před 10 a více lety?

Ano, mírně	Ano, výrazně	Ne
4	6	0

7. Co způsobilo propad zájmu o zemědělské obory:

Změny po roce 1989	0
Demograafické změny	0
Změny ve školství	2
Špatné zaměření zemědělských oborů	0

Úbytek pracovních míst v zemědělství	2
Souběh všech předchozích důvodů	4
Jiné (Rathovné)	1

8. Je propad trvalý?

Ano	Ne	Nevím
6	2	2

9. Měla by se, vzhledem ke změnám v zemědělství, provést změna zemědělských oborů?

Ano	Ne	Nevím
8	0	2

10. Je pro současné absolventy zemědělských oborů obtížnější uplatnit se na trhu práce, než pro absolventy nezemědělských oborů?

Ano, je to pro ně obtížnější	5
Ne, situace je stejná u všech učebních oborů	4
Ne, absolventi se snadno uplatní	0
Nevím	1

11. Zvolilo vedení správnou cestu zaváděním nových oborů?

Ano, bylo to nutné	7
Spíše ano	3
Ne	0
Nevím	0

12. Pomohlo by učebním oborům zavedení přijímacích zkoušek na SOŠ?

Ano	Ne	Nevím
10	0	0

13. Existence SOŠ a SOU má pro Městec Králové:

Zásadní význam	3
Je přínosná	7
Nemá žádný význam	0
Nevím	0